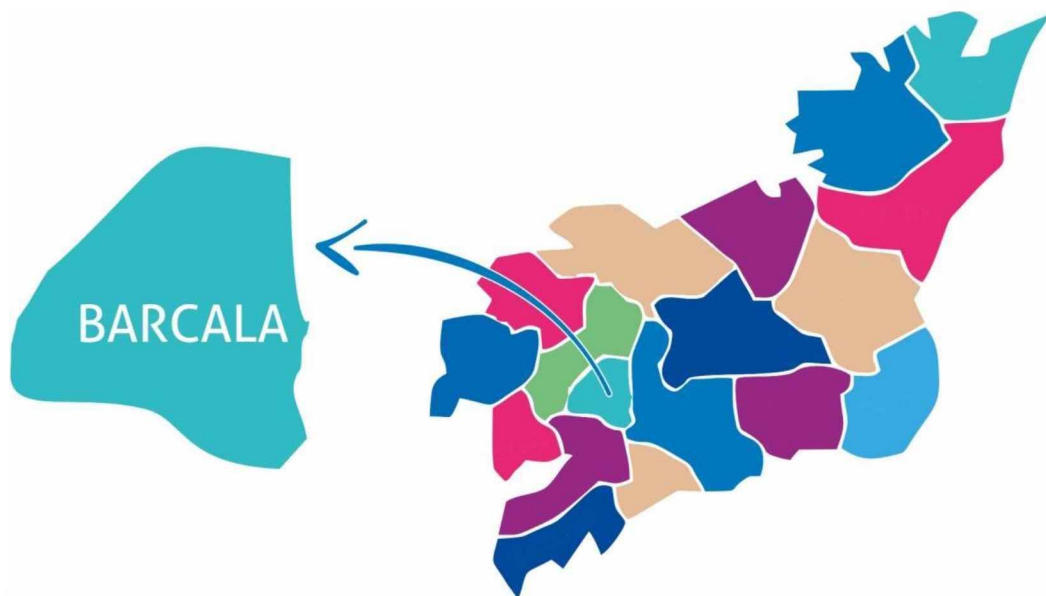

OS SERVIZOS SOCIAIS NA COMARCA DA BARCALA

Plan de Acción de Servizos Sociais

REDE DE CONCELLOS
para o benestar

OS SERVIZOS SOCIAIS NA COMARCA DA BARCALA

Plan de Acción de Servizos Sociais

ÍNDICE

INTRODUCCIÓN.	9
OBXECTIVOS DA DIAGNOSE.	11
ESTRUTURA DA DIAGNOSE.	14
A COMARCA DE A BARCALA.	16
1. A DINÁMICA DEMOGRÁFICA. ELEMENTOS BÁSICOS E EVOLUCIÓN.	17
1.1 A estrutura da poboación. evolución e proxeccións	17
1.2 O asentamento da poboación. Densidade, dispersión e condicións da vivenda.	24
1.3 Extracto da dinámica demográfica na Comarca de A Barcala.	26
2. O CONTEXTO SOCIOECONÓMICO. ASPECTOS BÁSICOS E EVOLUCIÓN.	28
2.1 Economía, traballo e ensino.	28
2.2 A cohesión social.	31
2.3 Os gastos dos fogares.	37
2.4 Síntese do contexto socioeconómico na Comarca.	38
3. OS SERVIZOS SOCIAIS. SITUACIÓN E EVOLUCIÓN.	40
3.1 As entidades e os equipamentos de benestar na Comarca.	40
A)As Entidades de Servizos Sociais.	41
B)Os Centros de Servizos Sociais.	42
3.2 Os Departamentos municipais de Benestar.	46
A)O financiamento dos Servizos Sociais.	46
B)Os recursos humanos nos Servizos Sociais municipais.	50
C)A actividade e os principais programas dos departamentos municipais de benestar. O Servizo de Axuda no Fogar.	51
3.3 Extracto da situación dos servizos sociais na Comarca de A Barcala.	56
4. CONCLUSIÓN E RECOMENDACIÓN.	59
4.1 As principais conclusións	60
A) A evolución demográfica	60
B) O avellentamento e a soidade.	62
C) As múltiples exclusións.	63
D) Os coidados.	65
E) Os equipos locais de benestar.	66

4.2	As principais recomendacións.	68
	A) A evolución demográfica	68
	B) A soidade e o avellentamento.	72
	C) As múltiples exclusións.	76
	D) Os coidados.	79
	E) Os equipos e a continuidade das políticas de benestar.	83
4.3	Consideracións finais.	85

ÍNDICE DE IMAXES

Imaxe 1. Situación e composición da comarca de A Barcala.....	16
Imaxe 2. Distribución das entidades prestadoras de servizos sociais nos concellos da Comarca de A Barcala. 2017.	41
Imaxe 3. Distribución dos centros de servizos sociais nos concellos da comarca de A Barcala. 2017	42

ÍNDICE DE TÁBOAS

Táboa 1. Evolucións comparadas da poboación Provincia da Coruña - Comarca de A Barcala. 1998, 2007, 2017.....	17
Táboa 2. Evolución da poboación dos Concellos da Comarca da Barcala. 1998, 2007, 2017.	18
Táboa 3. Evolución da idade media na comarca de A Barcala, provincia da Coruña e Galicia. 2002 – 2017	21
Táboa 4. Saldo vexetativo dos concellos da Comarca de A Barcala. 1975 - 2016.	22
Táboa 5. Índice de avellentamento e sobreavellentamento na Comarca de A Barcala, Provincia da Coruña e Galicia. 2017, 2020, 2025 e 2030.....	22
Táboa 6. Evolución da densidade poboacional da Comarca de A Barcala por concellos. Habitantes por quilómetro cadrado. 2002 – 2017.	25
Táboa 7. Evolución do PIB por habitante en €. Galicia, Provincia, Comarca de A Barcala e Concellos. 2010 – 2014.	28
Táboa 8. Distribución da poboación por nivel de estudos. Galicia, provincia e Comarca da Barcala. 2011.....	31
Táboa 9. Evolución da Taxa de risco de pobreza ou exclusión social (estratexia Europa 2020). Galicia, provincia e Área de Santiago. 2011 – 2016.....	32
Táboa 10. Evolución dos Ingresos mensuais dos fogares e dos Ingresos por persoa. Galicia, provincia e Área de Santiago. 2011 – 2016.	33
Táboa 11. Evolución da Renda dispoñible bruta por habitante. Galicia, Provincia, Comarca de A Barcala e Concellos. 2010 – 2015.	33
Táboa 12. Evolución da estrutura de ingresos dos fogares, en porcentaxe. Galicia e provincia. 2011 – 2016.	34
Táboa 13. Evolución do peso das prestacións sobre a renda dispoñible bruta por habitante. Galicia, Provincia, Comarca de A Barcala e Concellos. 2010 – 2015.....	35
Táboa 14. Evolución da mediana de ingresos do fogar atendendo á súa fonte principal (€). Galicia e provincia. 2011 – 2016.	36
Táboa 15. Distribución dos centros de servizos sociais da comarca de A Barcala segundo o seu ámbito de actuación. 2017.	43
Táboa 16. Número dos centros de servizos sociais da Comarca de A Barcala segundo a súa tipoloxía e número de prazas totais autorizadas. 2017.....	43
Táboa 17. Evolución ratio de cobertura, número de centros e prazas nos centros de atención ás persoas maiores 2005 – 2017.	45
Táboa 18. Orzamento municipal dos Concellos da Comarca de A Barcala para o exercicio 2018, importe do programa de “Servizos Sociais e promoción social” dos orzamentos municipais e % do programa sobre o orzamento municipal.	47
Táboa 19. Achegas realizadas pola Deputación da Coruña ós concellos da Comarca de A Barcala en concepto de financiamento dos servizos sociais comunitarios. Anos 2016 – 2018.....	48
Táboa 20. Achegas realizadas pola Xunta de Galicia ós concellos da Comarca de A Barcala en concepto de financiamento dos servizos sociais comunitarios. Anos 2016 – 2018.....	49
Táboa 21. Número de profesionais segundo ocupación e concello que forman parte dos equipos de servizos sociais na Comarca de A Barcala. 2018.	50
Táboa 22. Número de horas prestadas e usuarios/as atendidos/as segundo a modalidade de SAF libre concorrencia e dependencia nos concellos da Comarca de A Barcala. 2018.....	53
Táboa 23. Ratio de cobertura do servizo de SAF segundo as modalidades de libre concorrencia e dependencia nos concellos da Comarca de A Barcala. 2018.....	53
Táboa 24. Número de horas prestadas do SAF libre concorrencia nos concellos da Comarca de A Barcala. 2016 - 2018.	54
Táboa 25. Importe das achegas realizadas pola Deputación da Coruña para o financiamento do do SAF libre concorrencia nos concellos da Comarca de A Barcala. 2016 - 2019.	55

Táboa 26. Tipo de xestión do servizo de axuda no fogar nos concellos da Comarca de A Barcala en función da súa modalidade e número de persoal encargado da coordinación e da prestación directa do servizo. 2018. 55

ÍNDICE DE GRÁFICOS

Gráfico 1. Pirámide de poboación Comarca de A Barcala, 2017.....	18
Gráfico 2. Distribución da poboación por grupos de idade. Comarca de A Barcala. 2017.....	19
Gráfico 3. Evolución da pirámide poboacional da Comarca de A Barcala, anos 1998- 2007 e 2017.	20
Gráfico 4. Distribución por tramos de idade nos concellos da Comarca de A Barcala. 2017.....	20
Gráfico 5. Evolución do saldo vexetativo da Comarca de A Barcala. 1975 - 2015.	21
Gráfico 6. Saldo migratorio da Comarca de A Barcala. 1998 – 2016	22
Gráfico 7. Pirámide de poboación da Comarca de A Barcala, 2030 en base a proxeccións de poboación.	23
Gráfico 8. Evolución da composición dos fogares da Comarca de A Barcala. 2001-2011.....	25
Gráfico 9. Estrutura do tecido empresarial da Comarca de A Barcala por forma xurídica. 2014.	29
Gráfico 10. Evolución da afiliación á Seguridade Social por réximes na Comarca de A Barcala. 2011-2018.	30
Gráfico 11. Evolución do custo mensual das hipotecas activas. Galicia, provincia e Concellos galegos menores de 10.000 habitantes. 2011-2018.....	37
Gráfico 12. Finalidade das achegas recibidas polos concellos da Comarca de A Barcala da administración autonómica e provincial para o financiamento dos servizos sociais comunitarios municipais. 2018.	50

Introdución.

A Diagnose sobre os servizos sociais na Comarca de A Barcala forma parte da serie de documentos diagnósticos que integran o Plan de Acción de servizos sociais da Deputación da Coruña.

O Plan de Acción de servizos sociais da Deputación da Coruña ten como obxectivo dotar á Deputación dun marco estratéxico para o desenvolvemento das políticas de benestar na provincia en relación cos Concellos menores de 20.000 habitantes e coas entidades sociais do territorio.

Este novo marco susténtase na axeitada interpretación do contexto demográfico e socioeconómico do territorio como elemento fundamental para a construción conxunta dun novo modelo de política pública que dea resposta á evolución das necesidades sociais. É, neste sentido, onde radica a importancia de contar non unicamente con datos fiables e actualizados sobre a realidade na que vimos traballando dende os departamentos de servizos sociais, senón dunha adecuada interpretación dos mesmos que nos leve a deseñar medidas efectivas no camiño cara a construción de sociedades máis xustas e con maior benestar.

Deste xeito, se ben a Diagnose que aquí se presenta é un apartado fundamental no conxunto do Plan de Acción, a incorporación dun sistema de traballo participativo leva a transcender ós meros datos a través da obtención de diferentes interpretacións das súas causas e dos fenómenos que os xeran. Así, se ben as problemáticas sociais se poden definir en termos de políticas públicas como *wicked problems* ou problemas malvados debido ás súas múltiples relacións cruzadas, non é posible o deseño dun Plan de Acción efectivo sen asumir tanto a complexidade das propias situacións sociais como a multiplicidade das visións que os actores da política teñen sobre os mesmos, aspectos estes que serán a base das medidas deseñadas dentro do propio Plan de Acción da Deputación.

Con todo, e aínda que a existencia de matices na interpretación da realidade social é un elemento consubstancial ás propias políticas sociais, existen aspectos cuantificables que evidencian a presenza de situacións definidas comunmente como non desexadas sobre as que é preciso incidir dende os poderes públicos. Así, realidades como o devalo demográfico xeral ou o despoboamento de zonas importantes do territorio, o avellentamento ou a presenza de núcleos salientables de exclusión social constitúen realidades que, conxuntamente con outras, marcan e marcarán a actuación dos departamentos de benestar social a medio prazo.

Dentro deste esquema xeral é onde cobra especial valor a obtención de datos fiables sobre a realidade social e sobre a actividade que están a realizar os departamentos municipais de servizos sociais.

A continuación preséntase a Diagnose sobre a situación dos servizos sociais na Comarca de A Barcala como parte dos traballos de diagnose, do territorio provincial e das comarcas da provincia, a partir dos cales se elabora o Plan de Acción de servizos sociais.

Obxectivos da diagnose.

A Diagnose dos Servizos Sociais da Comarca de A Barcala enmarcarse nos traballos do Plan de Acción de Servizos Sociais da Deputación da Coruña e, como tal, é a ferramenta que utilizará a Deputación para conformar o seu marco de actuación e a súa relación cos Concellos e coas Entidades Sociais en relación ás políticas de benestar.

O **obxectivo da Diagnose do Plan de Acción de Servizos Sociais** é o seguinte:

A Diagnose do Plan de Acción de Servizos Sociais da Deputación da Coruña ten como obxectivo fornecernos de datos oficiais, fiables e contrastados sobre a situación demográfica e socioeconómica do territorio, así como sobre a actuación que as administracións locais están a levar a cabo en relación ás políticas de benestar. Esta recompilación de información será unha parte fundamental sobre a que deseñar o conxunto de medidas que conformen o Plan de Acción, así como a liña de base sobre a cal realizar o seguimento posterior da súa efectividade no marco dun novo modelo de relación entre administracións e entes sociais no seu traballo de procura na mellora da autonomía das persoas.

Para facer fronte a este obxectivo xeral, a Diagnose do Plan de Acción de Servizos Sociais realizou as seguintes tarefas:

- Análise de fontes estatísticas oficiais galegas e estatais.
- Análise documental de publicacións oficiais e de recoñecido prestixio.
- Análise da normativa e dos actos administrativos propios da Deputación e dos Concellos relacionados coas políticas de benestar.
- Análise do Rexistro Unificado de Entidades Prestadoras de Servizos Sociais da Xunta de Galicia.
- Análise do Sistema de Información de Usuarios dos Servizos Sociais (SIUSS)
- Recompilación de información cuantitativa municipal relacionada coa dotación de recursos dos departamentos de benestar.
- Outras.

Un dos elementos máis importantes do Plan de Acción e da Diagnose como unha das súas partes centrais, é o conxunto de valores sobre os que se sustenta e que, polo tanto, serán os que guíen o seu desenvolvemento. Estes valores, dun xeito coherente coa Lei 13/2008 de Servizos Sociais de Galicia, aterran o marco normativo vixente á actuación da Deputación da Coruña dentro da súa misión global de apoiar ós Concellos, con especial atención ós de menos de 20.000 habitantes, de modo que supoñen non só a nosa interpretación da lexislación senón os principios que a Deputación

Ile traslada a tódalas actuacións e ós modelos de relación enmarcados dentro do propio Plan de Acción.

Os valores do Plan de Acción de Servizos Sociais da Deputación da Coruña son os seguintes:

- **Compromiso.** O Plan de Acción de Servizos Sociais supón o compromiso da institución coa cidadanía e cos equipos dos Concellos á hora de responder ás demandas sociais e prestar servizos de calidade que promovan e melloren a autonomía das persoas.
- **Solidariedade.** O Plan de Acción define un marco de relación estable entre a Deputación e os Concellos que garante a sustentabilidade dos servizos sociais comunitarios a través da dotación de recursos e de ferramentas compartidas, poñendo a primeira pedra para a creación da Rede de Concellos para o Benestar. A través do valor da solidariedade garántese que a Rede de servizos sociais comunitarios estea ó alcance de toda a cidadanía da provincia, eliminando as fendas territoriais e promovendo o acceso universal.
- **Integración.** O Plan de Acción contén a creación dun modelo de apoio institucional e técnico que a Deputación da Coruña poñerá a disposición dos Concellos. Este modelo garantizará que a asistencia técnica da Deputación chegue a tódolos equipos municipais dando unidade ás intervencións dentro da necesaria adaptación ás realidades locais.
- **Participación.** O Plan de Acción constrúese sobre a base da participación das persoas profesionais dos servizos sociais tanto nos Concellos como nas Entidades Sociais, e mantén ese espírito a través da creación de espazos de reflexión conxunto para compartir experiencias e mellorar na prestación de servizos. A participación é un elemento consubstancial á Rede e á mellora continua, ademais de constituír a base para a co-responsabilidade dos membros da Rede e para o seu compromiso.
- **Proximidade.** O Plan de Acción ten como un dos seus alicerces fundamentais o achegamento tanto á realidade social de cada contexto de referencia como o achegamento ás persoas como xeito de fomentar a súa autonomía. A proximidade dos equipos ás persoas e a proximidade do apoio técnico ós equipos son elementos constituíntes do novo modelo de política de benestar e teñen no fomento do traballo relacional o seu máximo expoñente.
- **Liderado público.** O liderado público das políticas de benestar potencia e dálle forza ás iniciativas de coordinación e complementariedade coas entidades do terceiro sector. O liderado público é a garantía de que a cidadanía pode exercer os seus dereitos sociais con independencia das súas posibilidades ou localización territorial. O liderado público da rede de axentes que traballan nas políticas de benestar afianza as súas capacidades, multiplica o efecto das súas intervencións, posibilita a participación da cidadanía e garante a resposta ás necesidades sociais.

- **Intelixencia.** O Plan de Acción comprende no seu seo un importante abano de información sobre a realidade dos servizos prestados polos Concellos e polas entidades sociais no territorio. Estes datos, así como diferentes propostas especificamente deseñadas para mellorar a toma de información e a súa xestión para incrementar a coordinación local e o rendemento dos servizos, serán elementos básicos á hora de planificar o desenvolvemento das actuacións e xerar maior coñecemento sobre as intervencións. O coñecemento e a intelixencia nos servizos sociais son elementos sobre o que pivotará o desenvolvemento da Rede e a adaptación dos servizos á realidade social.
- **Diversidade.** A diversidade é o valor sobre o que se asenta tanto a especificidade comarcal das análises e das actuacións territoriais de proximidade contempladas no Plan de Acción, como o recoñecemento da complexidade social á que ten que dar resposta os servizos sociais locais. Esta crecente diversidade social comporta un esforzo por parte dos equipos técnicos á hora de adaptarse ás diferentes circunstancias e, polo tanto, a necesidade de maior apoio, maiores recursos e mellores ferramentas á hora de deseñar intervencións no territorio.

Ademais, e na liña mencionada de coherencia coa normativa de referencia, o Plan de Acción asume como propios os principios xerais presentes no Art. 4 da Lei 13/2008 de Servizos Sociais de Galicia que son: (I) a universalidade; (II) a prevención; (III) a responsabilidade pública; (IV) a igualdade; (V) a equidade; (VI) a solidariedade; (VII) a atención integral e personalizada; (VIII) a autonomía persoal e vida independente; (IX) a participación; (X) a integración e normalización; (XI) a globalidade; (XII) a descentralización e proximidade; (XIII) a coordinación; (XIV) a economía, eficacia e eficiencia; (XV) a planificación; e (XVI) a avaliación e a calidade.

Estrutura da Diagnose.

A Diagnose dos Servizos Sociais da Comarca de A Barcala, para a consecución dos obxectivos establecidos no punto previo, aséntase sobre a análise, tanto a nivel comarcal como na desagregación para os Concellos que a compoñen (o Concello de A Baña e Negreira) dunha serie de indicadores agrupados atendendo ós seguintes contidos:

- Análise **demográfica**, atendendo á evolución da **estrutura poboacional** e ás proxeccións sobre poboación. Un dos apartados a salientar dentro do estudo das variables demográficas é o asentamento da poboación no territorio, de tal xeito que serán analizadas as dinámicas demográficas a nivel parroquial e o grao de dispersión da poboación na comarca.
- Análise **socioeconómica**. Co obxectivo de estudar o contexto de actuación de carácter socioeconómico, analizaranse elementos como o nivel de renda dos habitantes da comarca, o nivel formativo, a existencia e a evolución do desemprego, ou a conformación dos ingresos dos fogares.
- Análise da **actividade e dos recursos** dos departamentos de benestar social. Dentro deste apartado, estudaranse os principais indicadores relacionados coa actividade dos servizos sociais, a composición dos diferentes departamentos municipais ou as entidades que conforman o Terceiro Sector de Acción Social na comarca e nos seus diferentes Concellos así como os equipamentos e recursos dispoñibles en materia de servizos sociais na zona.
- Finalmente, achegaranse as **conclusións e recomendacións** da análise cuantitativa realizada, que conformarán o contexto para a definición dos principais eixos estratéxicos do Plan de Acción e que, de xeito coherente cos deseñados a nivel provincial, serán aterrados á realidade específica da Comarca e dos Concellos.

As principais fontes de información utilizadas para a elaboración desta Diagnose correspóndense ós Institutos de Estatística tanto galegos (Instituto Galego de Estatística) como estatal (Instituto Nacional de Estadística). Estas fontes son complementadas con diferentes recursos especializados de recoñecido prestixio relacionadas, con informes oficiais procedentes da Deputación da Coruña e dos propios Concellos, así como con datos procedentes da Consellería de Política Social, entre os que salienta o Sistema de Información de Usuarios de Servizos Sociais. Neste último sentido salienta a utilización do Rexistro Unificado de Entidades Prestadoras de Servizos Sociais como fonte oficial sobre a que realizar os estudos das entidades e dos centros que prestan servizos no territorio.

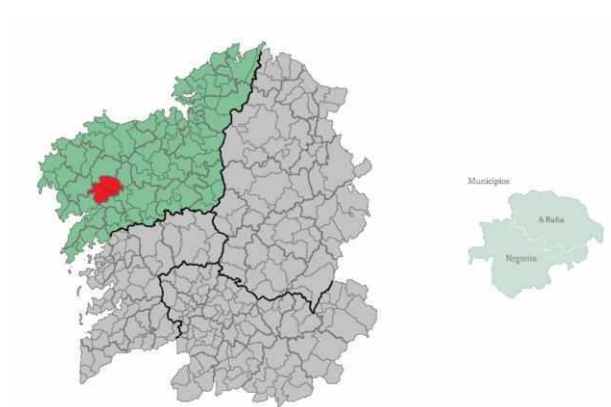
Ademais, é preciso mencionar que serán estudados os orzamentos e os equipos que os Concellos teñen a disposición do público nos seus diferentes departamentos de Servizos Sociais locais, de tal xeito que se conformará unha imaxe tanto do territorio, das condicións da cidadanía e dos recursos

(tanto públicos, sociais como privados) que actúan no territorio dentro das políticas de benestar, completando así unha visión integral da política.

A comarca de A Barcala.

A Comarca de A Barcala está composta polos concellos de A Baña e Negreira. Ámbolos dous concellos abarcan unha superficie de 213 qm² e pouco máis de 10.000 habitantes. Os dous concellos da comarca están englobados no partido xudicial de Negreira. A súa situación xeográfica encádrase no suroeste da provincia da Coruña, limitando ó norte coa comarca do Xallas, ao leste e ao sur coa comarca de Santiago e ao oeste coa de Noia.

Imaxe 1. Situación e composición da comarca de A Barcala.

Fonte: AGADER e Wikipedia.

A Comarca de A Barcala vén determinada por unha actividade económica que encabeza Negreira como centro económico e de mercado, eminentemente rural, de explotación gandeira con unha importante presenza da industria láctea.

A continuación procederase á análise dos diferentes apartados mencionados, iniciando así a Diagnose sobre os Servizos Sociais na Comarca de A Barcala como paso previo á elaboración do Plan de Acción de servizos sociais.

1. A dinámica demográfica. Elementos básicos e evolución.

Un dos elementos centrais da Diagnose é a análise das principais dinámicas demográficas presentes no territorio co obxectivo de conformar unha imaxe sobre a evolución da poboación que será básica á hora de establecer un proceso de planificación das posibles necesidades e dos recursos a poñer á disposición da cidadanía para garantir os seus dereitos.

Neste sentido, o apartado actual amosa un salientable abano de indicadores demográficos oficiais nos que se verán reflectidas as dinámicas poboacionais a nivel comarcal e a nivel municipal, ás que se lle engadirán as proxeccións oficiais sobre a dinámica demográfica futura, conformando así unha parte do pano de fondo sobre o que actuarán as políticas de benestar, é dicir, as persoas.

1.1A ESTRUCTURA DA POBOACIÓN. EVOLUCIÓN E PROXECCIÓNS

A poboación da Comarca de A Barcala nestes últimos vinte anos presenta un descenso continuo. Se no 1998 a poboación sumaba 12.173 habitantes, no ano 2007 perdía 1.047, que sumados aos 702 que perdeu na década 2007-2017 fan un total de 1.749 persoas menos no ano 2017 que no 1998, deixando unha poboación ao borde da baixada dos 10.000 habitantes.

A poboación actual da Comarca de A Barcala equivale ao 0,38% da poboación galega e un 0,93% da poboación da provincia da Coruña.

Táboa 1. Evolucións comparadas da poboación Provincia da Coruña - Comarca de A Barcala. 1998, 2007, 2017.

Territorio	1998	2007	2017
Provincia da Coruña	1.106.325	1.132.792	1.120.294
Comarca de A Barcala	12.173	11.126	10.424

Fonte: IGE.

O ritmo de ascenso e descenso de poboación na provincia da Coruña (con punto de inflexión no ano 2007) vese modificado no caso da Barcala, onde o descenso é paulatino e constante, sen tramo de recuperación ou estabilización.

A evolución dos diferentes Concellos que forman parte da Comarca de A Barcala amósase na táboa 2.

Táboa 2. Evolución da poboación dos Concellos da Comarca da Barcala. 1998, 2007, 2017.

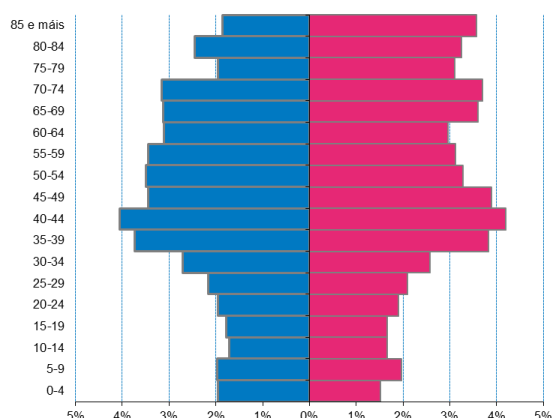
Territorio	1998	2007	2017
Concello da Baña	5.578	4.673	3.541
Concello de Negreira	6.595	6.453	6.883
Total Comarca de A Barcala	12.173	11.126	10.424

Fonte: IGE.

Na táboa obsérvase unha evolución dispar entre o concello de A Baña e o de Negreira. Mentres que no primeiro caso existe un descenso continuado da poboación (cunha perda de 2.037 habitantes en vinte anos que equivale a un 36,52% menos de poboación), no segundo a evolución da poboación varía entre o primeiro tramo (1998-2007) onde houbo un descenso, que logo, no segundo tramo (2007-2017), foi retrucado cun aumento da poboación que fixo incluso que superara os habitantes de 1998 en 288 persoas.

No tocante á estrutura da poboación, a continuación amósase a pirámide coa distribución por idades dos habitantes da Comarca de A Barcala, segundo sexo e tramos de idade.

Gráfico 1. Pirámide de poboación Comarca de A Barcala, 2017.

Fonte: IGE.

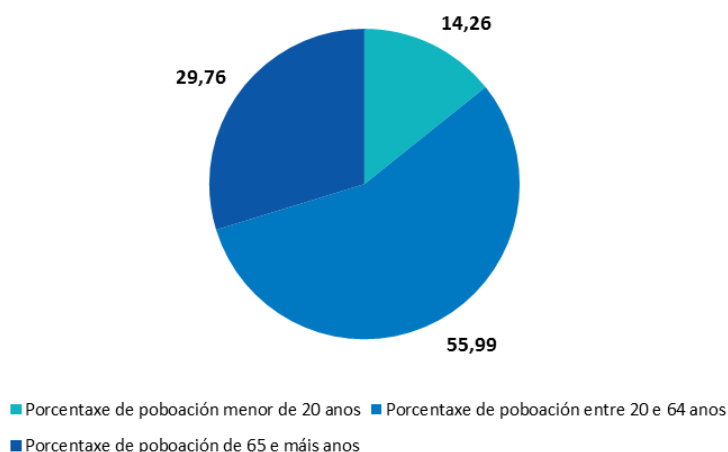
Tal e como se pode ver na representación gráfica, a pirámide poboacional da Comarca de A Barcala presenta unha sociedade xa avellentada, con visos de afondar máis neste aspecto nos anos vindeiros ao denotarse unha baixa natalidade.

Así pois, obsérvase como os como os chanzos equivalentes á xente de menor idade non superan o 2% da poboación. A partir dos 25 anos ata os 34 o ascenso do peso da poboación é suave, se ben superan o 2%, non acadan o 3% que si que se da nas idades posteriores. O tramo de idade (en homes e mulleres) que comprende de 35 a 44 anos é o que ten máis representación na sociedade da Barcala chegando os homes de 40 a 44 a representar o 4% da poboación e as mulleres da mesma idade acadan ó 4,2%.

Entrando en idades máis avanzadas, o peso destas diminúe constantemente, aínda que a partir dos 65 anos existen certos repuntes coma é no caso dos homes de 70 a 74, que teñen maior representación que os chanzos equivalentes ás idades de 60 a 69. O mesmo acontece no caso

feminino, onde as mulleres de 65 a 74 teñen máis peso na sociedade que as que abarcan as idades comprendidas entre os 50 e os 64. Cabe salientar que nas idades máis avanzadas (a partir dos 75 anos) o peso das mulleres na sociedade é maior que o dos homes.

Gráfico 2. Distribución da poboación por grupos de idade. Comarca de A Barcala. 2017.

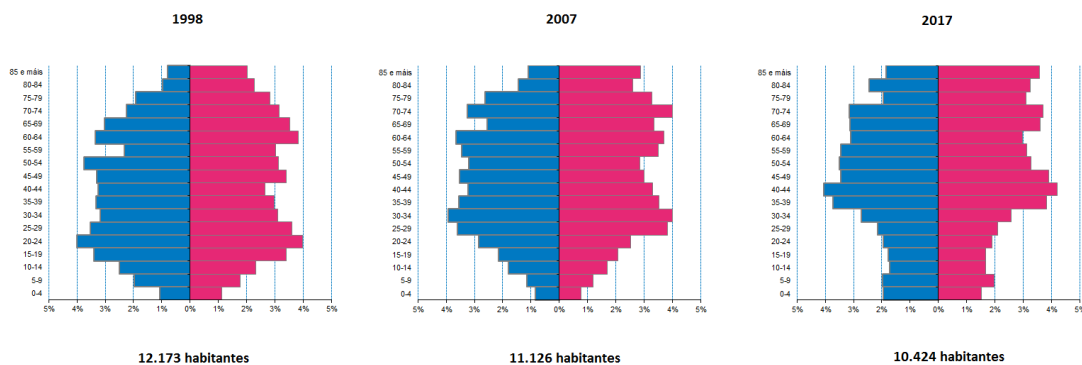

Fonte: IGE.

A distribución da poboación por idades recóllese no gráfico 2, onde no ano 2017 os menores de 20 anos non acadan o 15% poboación. Representando ó 85% restante da poboación atópanse, por un lado, os maiores de 65 anos cun 30%, e por outro lado, aquelas persoas que se sitúan entre os 20 e os 64 anos cun 56%. A diferenza entre a xente menor de 20 anos e os maiores de 65 é de 16 puntos.

Ó longo destes vinte anos vense dando unha evolución que dá como resultado a pirámide actual, representativa dun devalo demográfico. Este proceso, tal e como se aprecia no seguinte gráfico, vén precedido dunha pirámide, no ano 1998, xa cunha base estreita no que se refire á poboación menor de 10 anos (e sobre todo menores de 4 anos) e cun peso importante da xente de 20 a 24 anos. Na pirámide de 2007, a natalidade descende e comeza un proceso de avellentamento máis claro, que remata por consolidarse no 2017 (onde hai que facer constar que as porcentaxes de xente nova aumentan). Nesta pirámide de 2017 tamén se observa como os chanzos que no 1998 correspondíanlles á xente de 20 a 24 hoxe en día englobanse no tramo de 40 a 44 (que é o tramo con máis relevancia demográfica) e marcan un ritmo de avellentamento que non será suplido.

Gráfico 3. Evolución da pirámide poboacional da Comarca de A Barcala, anos 1998- 2007 e 2017.

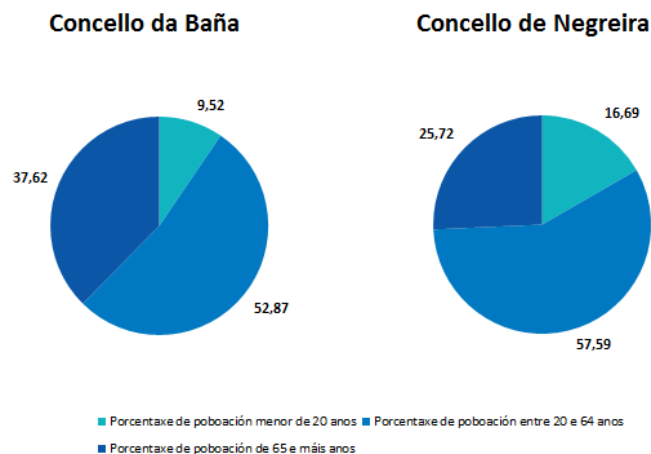

Fonte: IGE.

As imaxes da evolución da pirámide de poboación da comarca, como se pode observar, permiten identificar graficamente o proceso que se vén comentando. É dicir, un progresivo avellentamento da poboación conxuntado cun progresivo incremento da esperanza de vida.

Esta estrutura demográfica comarcal trasládase á realidade municipal que presenta, por grandes grupos de idade, a seguinte distribución.

Gráfico 4. Distribución por tramos de idade nos concellos da Comarca de A Barcala. 2017.

Fonte: IGE.

Tal e como se representa no anterior gráfico , o Concello de A Baña presenta unha distribución por idades máis preocupante que no caso de Negreira. Se ben no primeiro caso os menores de 20 anos non representan nin o 10% da poboación, no segundo case chegan a representar o 17%. Entre a poboación maior de 65 anos, na Baña son case o 38% da poboación, mentres que en Negreira ocupan un cuarto da poboación local.

Esta distribución municipal amosa que a tendencia observada na comarca marca certas diferenzas entre un concello e outro. Así, un concello perde habitantes (A Baña) e outro gaña (Negreira), tamén hai que destacar que a distribución por idades denota unha sociedade máis avellentada no concello bañense.

Neste sentido, un elemento que achega información sobre a evolución da poboación e, máis concretamente sobre o proceso de avellentamento, é a idade media das persoas que habitan a comarca en comparación cos da provincia e do conxunto de Galicia.

Táboa 3. Evolución da idade media na comarca de A Barcala, provincia da Coruña e Galicia. 2002 – 2017

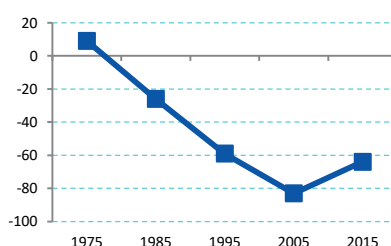
Territorio	2002	2007	2017
Galicia	42,89	44,22	46,76
Provincia da Coruña	42,49	43,87	46,46
Comarca de A Barcala	45,7	47,21	49,2

Fonte: IGE.

A Comarca de A Barcala presenta unha idade media superior á galega e á da provincia da Coruña. Neste sentido, a idade media non deixou de medrar en ningún dos territorios. Así, no período estudado, 2002 -2017, o incremento da idade media é similar nos territorios de Galicia, a provincia e a Comarca, aumentando esta en case 4 anos en tódolos eles.

Por outro lado, a análise da evolución que veñen experimentando os nacementos e as defuncións no conxunto da comarca presenta unha imaxe nida do proceso de devalo na natalidade na Comarca de A Barcala. No seguinte gráfico obsérvase como o saldo da comarca pasa dun saldo vexetativo positivo a comezos da serie (de 1975 a 1981) a un negativo cada vez máis acentuado que chega ata os nosos días aínda que exista no 2005 un punto de inflexión que matiza o descenso.

Gráfico 5. Evolución do saldo vexetativo da Comarca de A Barcala. 1975 - 2015.

Fonte: IGE. INE. Movemento natural da poboación.

Neste senso, os concellos da Barcala presentan dinámicas semellantes, aínda que o caso da Baña experimentou o saldo negativo antes que Negreira (no ano 1980 no primeiro caso e 1983 no segundo). Ademais, o saldo vexetativo negativo é maior no caso da Baña tendo menos poboación, polo que as consecuencias nótanse máis que no caso nigrariense.

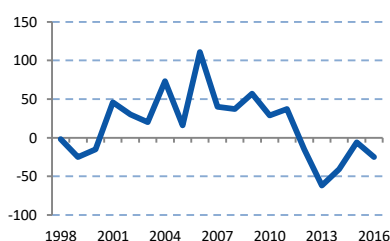
Táboa 4. Saldo vexetativo dos concellos da Comarca de A Barcala. 1975 - 2016.

Territorio	1975	1985	1995	2005	2015
Concello da Baña	6	-16	-47	-54	-49
Concello de Negreira	3	-10	-12	-29	-15

Fonte: IGE. INE. Movemento natural da poboación.

Neste punto, tamén é preciso mencionar o saldo de carácter migratorio. Así tal e como se pode observar no gráfico 6, a tendencia xeral dende o ano 2001 ata o ano 2011 foi positiva. Nesta década, o saldo interno foi negativo pero de carácter leve, mentres que o saldo externo foi positivo pola inmigración dende o estranxeiro. No 2012 troca o sentido e, se ben o saldo interno negativo acentúase, o saldo externo muda de positivo en negativo, polo que contribúe a que a comarca sufra un saldo migratorio xeral negativo (se ben non moi agudo).

Gráfico 6. Saldo migratorio da Comarca de A Barcala. 1998 – 2016

Fonte: IGE

Na liña do mencionado, a estrutura demográfica comarcal caracterízase polo seu progresivo avellentamento. Neste sentido, é preciso facer referencia ós índices de avellentamento e sobreavellentamento como os elementos de referencia para a análise desta característica demográfica. Así, o índice de avellentamento amosa o número de persoas de 65 ou máis anos por cada 100 menores de 20 anos, en tanto que o índice de sobreavellentamento relaciona as persoas de 85 ou máis anos por cada 100 persoas de 65 ou menos anos.

Táboa 5. Índice de avellentamento e sobreavellentamento na Comarca de A Barcala, Provincia da Coruña e Galicia. 2017, 2020, 2025 e 2030.

Índice	2017	2020	2025	2030
Índice de avellentamento A Barcala	206,1	206,1	217,2	244,2
Índice de avellentamento A Coruña	148,98	156,2	177,2	213,1
Índice de avellentamento Galicia	154,77	162,5	185,1	223,6
Índice de sobreavellentamento A Barcala	19,3	20,8	20,1	20,4
Índice de sobreavellentamento A Coruña	16,35	18,3	17,9	18,3
Índice de sobreavellentamento Galicia	17,48	19,4	18,9	19

Fonte: IGE

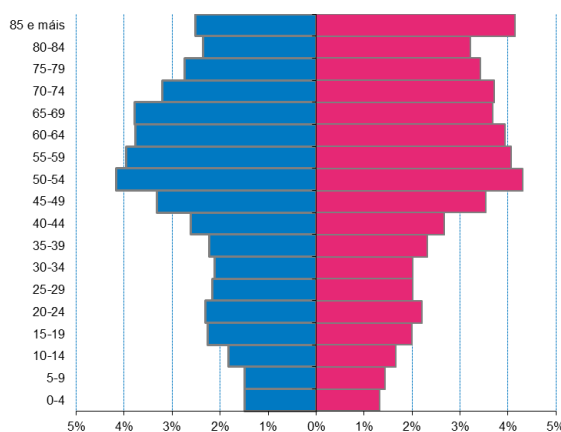
Tal e como se observa na táboa anterior, os datos oficiais ofrecen a posibilidade de analizar tanto a situación actual dos índices relacionados co avellentamento e sobreavellentamento, como de realizar proxeccións para o futuro. Neste sentido, a situación da Comarca de A Barcala presenta uns índices superiores ós da provincia da Coruña e de Galicia.

Por un lado, o índice de avellentamento, que se ben mantense regular ata o ano 2020, irá aumentando nos vindeiros anos. Neste índice evidenciase como xa na actualidade hai máis de 200 persoas maiores de 65 anos por cada 100 menores de vinte. Este panorama irase incrementando co paso dos anos e, no 2030, pasará a haber case 250 maiores de 65 anos por cada 100 menores de 20.

Por outro lado, o índice de sobreavellentamento tamén é superior ao galego e ao da provincia coruñesa. Neste aspecto, no 2017 hai 19 persoas maiores de 85 anos por cada 100 menores de 65 anos. A evolución mostra como nun primeiro tramo (2020) o índice ascende ata case chegar ás 21 persoas, mentres que para 2025 as expectativas son de descenso, ata que en 2030 volverá a incrementarse, establecendo unha relación de 20,4 persoas maiores de 85 anos por cada 100 menores de 65.

Deste xeito, como consecuencia do proceso xa mencionado de avellentamento xeral e de incremento da esperanza de vida, a continuación preséntase a proxección da estrutura da poboación propia da Comarca de A Barcala prevista para o 2030.

Gráfico 7. Pirámide de poboación da Comarca de A Barcala, 2030 en base a proxeccións de poboación.

Fonte: IGE

Tal e como se pode comprobar, a estrutura demográfica prevista supón a continuidade da evolución observada ata a actualidade, cun descenso da poboación que sitúa á comarca nuns números de 9.440 habitantes.

A pirámide da proxección poboacional sobre o 2030 da Comarca de A Barcala presenta una base que abarca ata os 14 anos menor do 2% da poboación por tramo. O compendio de idades entre os 15 e os 44 anos é similar, superando por pouco o 2% da poboación por chanzo e sexo. Xa nas idades medias (de 45 aos 69 anos) o volume poboacional aumenta, sendo o chanzo de 50 a 54 (tanto en homes coma en mulleres) o máis poboado, sobrepasando o 4% da poboación total cada sexo. Os tramos que comprenden ás idades máis avanzadas (máis de 70 anos) presentan un peso menor que os de idade media (superando o 3% cada chanzo no sexo feminino; non sendo así nos homes), mais teñen maior peso que os tramos correspondentes ás idades novas. Cabe salientar o peso das mulleres maiores de 85 anos, que representarán elas soas o 4,2% do total da poboación da comarca.

1.20 ASENTAMENTO DA POBOACIÓN. DENSIDADE, DISPERSIÓN E CONDICIÓNS DA VIVENDA.

Un dos elementos determinantes para o deseño de políticas de benestar adaptadas á poboación é o seu modelo de asentamento e de ocupación do territorio. Neste sentido, a Comarca de A Barcala comprende, entre os seus dous concellos, un total de 33 parroquias e 193 entidades singulares de poboación.

A análise das 15 parroquias coas que conta o Concello de A Baña amosa o factor común da perda de habitantes. Nin a máis habitada, A Baña (San Vicente) escapa desta dinámica. Así, o núcleo que concentra máis xente pasou de supera-los 800 habitantes no ano 2000 a situarse actualmente con 528 persoas, que representan o 15% do total da poboación do concello, pero que sufriu un descenso de máis do 35% da súa poboación. A parroquia con menos habitantes é Barro (Santa Mariña) que con 110 habitantes supón o 3% da poboación do concello. Na mesma situación atópanse outras seis parroquias, que non acadan nin os 200 habitantes e seguen a perder poboación.

No caso de Negreira a dinámica non é moi diferente se non fora polo propio núcleo urbano, que é quen de compensar a perda que se produce no resto das parroquias. Así, o 57% da poboación concéntrase en Negreira (San Xulián), que equivale ás 3.896 persoas que alí residen. Esta parroquia foi quen de incrementar a súa poboación un 83% a súa poboación dende o ano 2000 (que contaba con 2.130 persoas). A segunda parroquia máis habitada é Logrosa (San Emeterio) con 370 persoas, que representa o 5% da poboación do concello. O 38% da poboación restante atópase espallada polo resto das 16 parroquias que non acadan os 300 habitantes, e que se moven en torno a un máximo dun 3% da poboación total do concello. Campelo (San Félix) é a parroquia menos habitada con 81 persoas que supón escasamente o 1% da poboación total do concello. Cabe resaltar que a pesares de que tódalas parroquias agás Negreira (San Xulián) perden poboación, é precisamente grazas a esta que o concello como totalidade incrementa o seu número de habitantes nun 4,48% respecto ao ano 2000, o que supón 295 persoas máis.

Esta distribución completa un panorama dunha salientable dispersión. Se ben no caso da Baña é moito máis patente, no caso de Negreira, ao estar concentrada un pouco máis da metade da poboación no núcleo urbano, a dispersión é menor, aínda que haxa un número considerable de parroquias habitadas.

Un elemento que contribúe a verificar a relación entre a dimensión do territorio e o volume de poboación é a evolución da densidade, definida como o número de habitantes por quilómetro cadrado de superficie. Neste sentido, tal como se pode observar na táboa 6, de xeito coherente coa evolución demográfica xa analizada, é posible observar como a tendencia da comarca da Barcala ten unha densidade poboacional moito máis baixa que a galega e a provincia da Coruña. Pódese observar como o longo do treito analizado dende o 2002, a densidade poboacional na comarca presenta un descenso pouco acentuado pero continuo, cunha perda de 2 habitantes qm² no treito analizado.

As diferenzas entre o concello de A Baña e Negreira son palpables. Mentres que o primeiro perde densidade poboacional (relacionado coa perda de poboación) e sitúase en menos de 40 persoas por

qm², o segundo incrementa a súa (sobre todo no treito 2007-2017) ata superar os 60 habitantes por qm².

Táboa 6. Evolución da densidade poboacional da Comarca de A Barcala por concellos. Habitantes por quilómetro cadrado. 2002 – 2017.

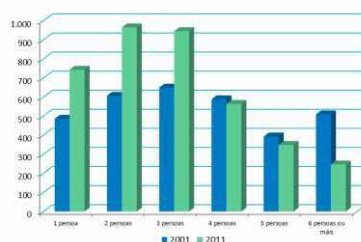
Territorio	2002	2007	2017
Galicia	91,2	92,7	91,6
Provincia de A Coruña	137,9	141	141,1
Comarca da Barcala	53,5	53,2	51,3
Concello da Baña	48,9	46,6	38,4
Concello de Negreira	57,3	58,8	62,3

Fonte: IGE

Tal e como se vén comentando, a complexidade da ocupación do territorio por parte da poboación en Galicia, é froito dun modelo de asentamento tradicionalmente espallado en múltiples núcleos e entidades para o aproveitamento do territorio propio. No caso da Comarca de A Barcala, a densidade é baixa produto do despoboamento en relación coa extensión dos concellos, por moito que o centro urbano de Negreira gañe poboación, en tanto o resto das parroquias reproducen o devalo demográfico existente na comarca.

Dentro da análise do asentamento da poboación no territorio, é preciso facer referencia ós fogares e á súa ocupación en función do número de persoas que habitan neles. A continuación amósase a evolución da composición dos fogares da Comarca de A Barcala que no 2001 tiña 3.231 vivendas e no 2011 contaba con 3.814.

Gráfico 8. Evolución da composición dos fogares da Comarca de A Barcala. 2001-2011.

Fonte: IGE

Como se pode comprobar, a composición dos fogares na Comarca de A Barcala muda considerablemente. Se ben no ano 2001 o principal tipo de vivenda era o de 3 residentes, e o resto de tipoloxías non descendía do 12%, no ano 2011 o principal tipo de vivenda é o de 2 residentes. No tocante ó resto de tipoloxías, ascenderon en incidencia as vivendas de un, dous e tres persoas, mentres que as de catro, e sobre todo cinco e seis persoas, descenderon considerablemente.

No tocante á superficie das vivendas, no 2011, as de máis de 121 m² supoñen o 30% das vivendas totais. O 57% correspóndelle ás vivendas entre 76m² e 120m². Asemade, as de menos de 75m² diminúen ó 9% do total.

Segundo o réxime de tenza das vivendas, a Comarca de A Barcala presentou no 2011 un 86% das vivendas en propiedade e tan só un 5% en réxime de alugueiro. Un 17% das vivendas teñen cargas hipotecarias pendentes.

Un elemento salientable que é consecuencia do modelo de asentamento da poboación, así como do nivel da presenza de servizos públicos, é o relacionado coa mobilidade. Neste senso, na área de Santiago (que abarca as comarcas de A Barcala, de Santiago e do Sar) estímase que o 83% da poboación dispón dun vehículo.

Neste sentido, tamén hai que salientar que os equipamentos estándar das vivendas da Área de Santiago están cubertos nun 98% das vivendas. O emprego do teléfono móbil pasou de ter unha incidencia na sociedade dun 89% no 2010 a un 94% no 2015. Así mesmo, o teléfono fixo recobra a súa presenza, pasando dun 79% no 2010 dos fogares con este aparello a un 81% no 2015.

A evolución do 2010 ó 2015 entorno ás deficiencias de illamento, goteiras, humidades e podremias en solos ou ventás presentes nas vivendas da Área empeorou lixeiramente. Se ben no 2010 eran o 52% das vivendas as que manifestaban ter algún tipo destes problemas, no ano 2015 son o 53% as que padecen destes problemas.

A incidencia de internet contratado nos fogares da Área foi en aumento constante pasando un 64,06% no 2012 a un 78,55% no 2016. Ademais, a tenza dun ordenador foi en aumento paralelo dende o 2012 ó 2016, pasando 72,3% a un 75,78% das vivendas con este aparato electrónico, se ben estes datos correspóndense coa Área de Santiago e, ó non permitir desagregacións maiores, non se pode limitar o efecto que o núcleo urbano de Santiago de Compostela ten en termos de distorsión.

1.3 EXTRACTO DA DINÁMICA DEMOGRÁFICA NA COMARCA DE A BARCALA.

Tal e como se puido comprobar ó longo do achegamento realizado tanto á evolución demográfica da Comarca de A Barcala, como ó modelo de distribución e dispersión poboacional desta, o contexto xeral e particular da comarca vén marcado polo continuo descenso de poboación en tódolos núcleos de poboación agás en Negreira (San Xulián).

Esta dinámica particular da comarca, visualizada a través de datos relativos á evolución global da poboación, á idade media ou ós saldos vexetativos e migratorios, vese trasladada e replicada no modelo de asentamento da poboación no territorio, de tal xeito que a perda de poboación e o avellentamento son realidades palpables en cada un dos concellos que compón a Comarca.

Neste sentido, ó longo do período analizado é posible observar como case a totalidade das parroquias perden poboación, coa excepción xa comentada de Negreira (que gaña un número considerable de habitantes). O avellentamento xoga o seu papel, sobre todo nas pequenas parroquias, cada vez máis despoboadas, nas que se pode percibir un proceso de devalo demográfico e de avellentamento non futuro, senón presente.

Ó mesmo tempo, obsérvase unha salientable dispersión poboacional en ámbolos concellos, con independencia de que en Negreira un só núcleo de poboación concentre a máis da metade dos habitantes.

No relativo ás vivendas da comarca estas son maioritariamente vivendas de tamaño medio-grande en réxime de propiedade. Neste sentido, tamén é preciso apreciar o aumento de vivendas que declaran contar con problemas relacionados coa falta de espazo ou humidades xa que estes problemas afectan a máis da metade dos fogares da Área de Santiago, da que forma parte a Comarca de A Barcala, no 2015.

Finalmente tamén é preciso salientar o asentamento das novas tecnoloxías nos fogares en torno ó acceso dun ordenador e internet, todo e que estes datos se atopan afectados pola realidade da cidade de Santiago de Compostela. Con todo, a Área sitúase por riba do resto de territorios da provincia en relación ó emprego e posesión das novas tecnoloxías.

2. O contexto socioeconómico. Aspectos básicos e evolución.

Tal e como se indicaba con anterioridade, o contexto socioeconómico determina en boa medida as condicións de vida dos habitantes do territorio e, polo tanto, é unha parte fundamental á hora de elaborar unha política de benestar.

Dentro deste apartado, e co obxectivo de contextualizar a situación da cidadanía da comarca, utilizaranse diferentes indicadores relacionados coa evolución da renda, da actividade económica e laboral ou, por exemplo, da cohesión social de tal xeito que se establezan as bases para, de modo complementario coa evolución demográfica xa observada, avanzar nas principais características da sociedade sobre a que deben actuar as medidas do Plan de Acción.

2.1 ECONOMÍA, TRABALLO E ENSINO.

A diagnose do contexto socioeconómico iníciase ó arredor da estrutura produtiva da Comarca. Así, analízase o Produto Interior Bruto por habitante entendido como o resultado da actividade económica da comarca, e concellos correspondentes, en relación ao seu número de habitantes. Na táboa 7 recóllese unha comparativa cos datos de Galicia e da Provincia da Coruña conxuntamente coa Comarca de A Barcala e concellos (A Baña e Negreira).

Táboa 7. Evolución do PIB por habitante en €. Galicia, Provincia, Comarca de A Barcala e Concellos. 2010 – 2014.

Territorio	2010	2012	2014
Galicia	20.574€	19.660€	20.077€
Provincia da Coruña	21.918€	21.462€	22.055€
Comarca da Barcala	12.054€	12.400€	12.837€
Concello da Baña	9.756€	10.566€	11.144€
Concello de Negreira	13.425€	13.435€	13.763€

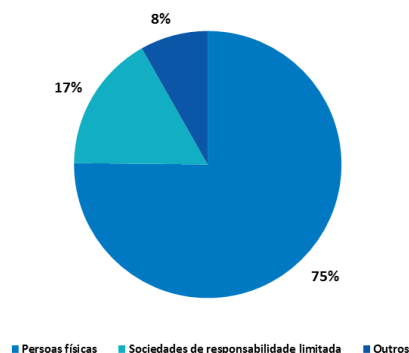
Fonte: IGE

O PIB por habitante observado a nivel comparativo entre Galicia, a provincia e a realidade comarcal, que inclúe as situacións dos diferentes concellos, amosa a presenza dunha salientable fenda entre a Comarca e os territorios de referencia. Así, en todo o período o PIB per cápita da Comarca rolda entre o 55% e o 58% do dato da provincia (cunha fenda bruta de máis de 9.000€) e entono ao 64% do dato de Galicia (obtendo neste caso 7.200€ menos na Comarca).

Estas diferenzas acentúanse ó estudar a realidade municipal. Neste senso, atópase o Concello de A Baña que presenta un PIB per cápita de 11.144€, que equivale ao 56% do dato galego. O concello de Negreira presenta maior PIB que o concello veciño. Así, os 13.763€ do concello nicrariense tradúcense no 69% do dato galego.

Con respecto ó tecido empresarial da Comarca, este conta no ano 2014 cun total de 1.043 empresas distribuídas segundo a súa forma xurídica como amosa o seguinte gráfico:

Gráfico 9. Estrutura do tecido empresarial da Comarca de A Barcala por forma xurídica. 2014.

Fonte: IGE

O gráfico amosa que o 75% das empresas da Comarca son persoas físicas, en tanto que o 17% corresponde ás sociedades limitadas. De entre as figuras restantes salienta a presenza de 8 sociedades cooperativas, se ben en porcentaxe non supera o 1% do total.

Este tecido empresarial céntrase maioritariamente no sector servizos e agrario, xa que xuntos conforman o 83% do tecido comarcal. Se ben o 42% adícanse aos servizos (con especial incidencia do comercio (16% do total), e da hostalaría (7%)), o 41% ten procedencia agraria. O sector da construción acolle ao 12% da actividade empresarial, e a industria aporta o 6% da masa de empresas da Comarca. Así, de xeito resumido obsérvase que as empresas da comarca constitúense maioritariamente ó redor da forma xurídica de persoa física relacionadas co agro e co sector servizos.

Como se vén de constatar, un elemento a ter en conta ó estudar a estrutura económica da Comarca de A Barcala é o peso do sector agrario. Neste sentido, no ano 2009 atopábanse activas un total de 921 explotacións agrarias que xeraban 996 Unidades de Traballo / Ano (UTA)¹ ocupadas maioritariamente por persoas procedentes do núcleo familiar. Con todo, estas cifras son substancialmente menores ás 2.362 UTA xeradas polas 2.122 explotacións activas no ano 1999.

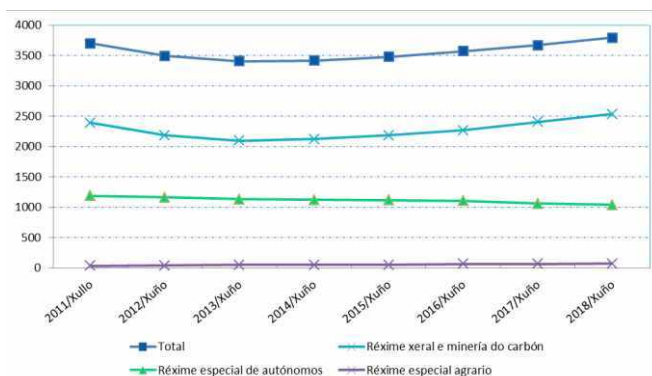
Con respecto á afiliación á Seguridade Social, é posible observar un período de caída de cotizantes entre os anos 2011 – 2014, para pasar a unha recuperación posterior ata chegar e superar en 89 persoas as cifras iniciais, o que supón un incremento total do 2%.

¹ Unha UTA equivale ao traballo que realiza unha persoa a tempo completo ao longo dun ano.

Analizando as afiliacións por réximes, vese como estas presentan evolucións diferentes. Así, o réxime xeral experimenta unha suba dun 6%, o que representa que case 150 persoas máis están dadas de alta neste réxime no 2018 que no ano 2011.

No tocante ao réxime de autónomos, este descende un 12,7%, o que equivale a 150 persoas menos afiliadas neste epígrafe. O réxime agrario experimenta un ascenso do 92,1%, sendo 35 as persoas que pasaron a engrosar esta listaxe para conformar un total de 73 no ano 2018.

Gráfico 10. Evolución da afiliación á Seguridade Social por réximes na Comarca de A Barcala. 2011-2018.

Fonte: IGE

Con todo, é salientable o incremento dun 74% no período analizado da afiliación ó réxime especial de empregados do fogar que conta con 141 persoas afiliadas na Comarca e, polo tanto, é o que máis medra, despois do réxime xeral, ó longo do tempo, con 60 persoas máis no 2018 que no ano 2011.

A tendencia xeral da afiliación á seguridade social na Comarca é a estabilidade, que resulta compatible coa diminución do desemprego que, entre o ano 2011 e o mes de maio do 2018 descende nun 43%, pasando das 1.011 persoas desempregadas a un total de 572. Se ben o descenso nos homes é do 50% (pasando de 508 a 256), no caso das mulleres o descenso é menor, pasando das 503 ás 316, o que representa unha baixada do paro feminino do 37%.

A formación, e as infraestruturas e servizos para tal fin, son outra fonte de información incluídas nesta diagnose.

Neste sentido, na actualidade (ano 2017) a Comarca de A Barcala conta cun total de 5 centros educativos onde se imparten ensinanzas oficiais do réxime xeral² non universitaria, do total de 538 existentes na provincia da Coruña e dos 1.378 actualmente operativos en toda Galicia. A totalidade destes centros son de titularidade pública, habendo 3 centros situados en Negreira e 2 na Baña. Estes centros son utilizados pola poboación da Comarca para cursar diferentes ensinanzas oficiais, obtendo no ano 2011 a seguinte distribución da poboación en función do seu nivel de estudos.

² Dentro das ensinanzas de réxime xeral inclúense as seguintes: Ensinanzas Ordinarias (Educación Infantil, Educación Primaria, Educación Secundaria Obrigatoria, Bacharelato, Ciclos Formativos e Programas de Cualificación Profesional Inicial) e Ensinanzas de Adultos (Nivel I, Nivel II, ESO de adultos, Bacharelato e Ciclos Formativos).

Táboa 8. Distribución da poboación por nivel de estudos. Galicia, provincia e Comarca da Barcala. 2011.

Territorio	Poboación total	Sen estudos	Menores de 16 anos	Primeiro grao	Segundo grao	Estudos superiores
Galicia	2.759.888	11,4%	12,6%	14,9%	47,3%	13,9%
Provincia da Coruña	1.137.555	11,0%	12,7%	14,2%	46,5%	15,5%
Comarca de A Barcala	11.046	17,9%	11,1%	19,9%	43,8%	7,3%

Fonte: IGE

Na táboa anterior pódense observar as diferenzas sobre a distribución académica respecto aos territorios de referencia. A cidadanía da Comarca de A Barcala presenta diferenzas substanciais con respecto a Galicia e á Provincia. Así, a porcentaxe de persoas sen estudos (ou que foron menos de 5 anos á escola) é máis de 6 puntos superior á dos territorios de referencia. Esta diferenza matízase no relativo ás persoas menores de 16 anos que estaban a cursar estudos oficiais (persoas que foron á escola 5 anos ou máis sen completar EXB, ESO ou bacharelato elemental), en tanto que a Comarca mitiga as distancias anteriores e sitúase un punto e medio por debaixo dos territorios de referencia. No tocante á poboación cun primeiro grao, a comarca presenta 5 puntos máis que en Galicia e na Provincia da Coruña.

As diferenzas volven aparecer ó analizar os chanzos máis elevados da estrutura de estudos. En primeiro lugar, no referente aos estudos de segundo grao, obsérvase como a Comarca presenta uns niveis levemente inferiores aos territorios de referencia (ao arredor do 3% menos). En segundo lugar, e facendo referencia aos estudos superiores, a Comarca de A Barcala sitúase entre as comarcas con pouco peso universitario. Neste senso, os datos comarcais presentan 6,6 puntos menos de poboación neste rango de estudos en comparación co dato galego; así mesmo, a diferenza coa provincia da Coruña deixa una diferenza do 8,2 puntos máis de poboación en terceiro grao nesta que na Comarca de A Barcala.

2.2 A COHESIÓN SOCIAL.

Como se puido observar na breve análise realizada, a Comarca de A Barcala presenta, de xeito comparado coa provincia e con Galicia, uns datos económicos que a sitúan dentro dun grupo de comarcas de PIB por habitante baixa entre as que se atopan Terra de Soneira, Fisterra ou Xallas.

Así, e para prestar atención á cohesión social da comarca, logo do devalo demográfico xa analizado, e despois de ollar o contexto económico, agrario esencialmente; procédese a analizar unha serie de indicadores que fan fincapé nas condicións de vida das familias.

O primeiro indicador a ter en conta é o da estratexia Europa 2020, que recolle a taxa de risco de pobreza ou exclusión social, e cuxa evolución vén detallada na seguinte táboa.

Táboa 9. Evolución da Taxa de risco de pobreza ou exclusión social (estratexia Europa 2020). Galicia, provincia e Área de Santiago. 2011 – 2016.

Territorio	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Galicia	22,05	23,58	22,83	22,11	22,55	20,33
Provincia da Coruña	21,49	21,49	22,27	19,95	19,13	18,04
Área de Santiago	14,74	19,91	18,65	18,69	16,16	16

Fonte: IGE

Como se pode observar na táboa, os datos oficiais da Taxa de Risco de Pobreza agrúpanse por áreas e, no caso da Comarca de A Barcala, a área correspondente é a de Santiago (que contén tamén as comarcas de Santiago e O Sar). Cabe facer constar que esta área é a terceira que presenta uns datos máis reducidos tralas áreas da Coruña e da Coruña Suroriental.

Analizando os datos pódese observar como a área parte dunha situación inicial no ano 2011 onde a taxa era significativamente inferior aos datos que presentaba Galicia (15% da poboación da área fronte ao 22% dos territorios de referencia), mais a súa evolución para o ano 2012 incrementou esta cifra en 5 puntos. Con posterioridade, no ano 2013 conséguese rebaixar en algo máis dun punto, para manterse na cifra do case 19% ata o ano 2015 que cae ao 16%. Porcentaxe que se ve diminuída levemente no ano 2016. Con todo, produciuse un incremento dun 1,26% dende o 2011 ata o 2016.

O 16% de poboación en risco de pobreza ou exclusión social dentro da Comarca de A Barcala equivale a preto de 1.700 persoas que se atopan en situación de carencia material severa ou que contan cunha renda mensual por baixo do limiar de pobreza, situado no 60% da mediana dos ingresos equivalentes de todas as persoas galegas, que suporía 638,68€ mensuais para o caso de acollerse á cifra de limiar do risco de pobreza do conxunto de Galicia ou 669,55€ para o caso de acollerse á cifra do limiar do risco de pobreza para a provincia da Coruña do 2016.

No relativo ás familias que chegan con facilidade a fin de mes na área de Santiago, estas supoñen un 57% do total no ano 2016. Esta variable presenta unha evolución positiva dado que no ano 2007 esta cifra roldaba o 38% dos fogares. É dicir, pasouse do ano 2007 no que o 62% das familias tiñan dificultade para chegar a fin de mes a un 43%. A área de Santiago presenta 6 e 7 puntos menos de dificultade para chegar a fin de mes, en comparación cos territorios de referencia (Galicia e á Provincia da Coruña respectivamente).

Con respecto ás cifras de ingresos fixadas estatisticamente para considerar un fogar dentro da categoría de dificultade ou moita dificultade para chegar a fin de mes, para o conxunto de Galicia establécese para o 2016 que a mediana de ingresos ascende a 1.490€ no caso da dificultade e 883€ no caso da moita dificultade. Estas cifras son, para o caso da provincia da Coruña, de 1.575€ e 880€ respectivamente.

A continuación preséntase a situación e evolución dos ingresos dos fogares e das persoas, recollida na seguinte táboa:

Táboa 10. Evolución dos Ingresos mensuais dos fogares e dos Ingresos por persoa. Galicia, provincia e Área de Santiago. 2011 – 2016.

Ano	Galicia		Provincia		Área de Santiago	
	Ingreso dos fogares	Ingreso por persoa	Ingreso dos fogares	Ingreso por persoa	Ingreso dos fogares	Ingreso por persoa
2011	1.908€	745€	1.984€	772€	2.320€	849€
2012	1.906€	734€	1.995€	775€	2.168€	793€
2013	1.910€	744€	1.993€	783€	2.137€	811€
2014	1.915€	749€	2.015€	795€	2.109€	804€
2015	1.930€	759€	2.036€	807€	2.250€	862€
2016	2.007€	792€	2.095€	834€	2.353€	904€

Fonte: IGE

A Área de Santiago presenta un nivel de ingresos dos fogares máis alto que os datos galegos e provincial. Así, e en comparación co primeiro, se os galegos contan cunha media de 2.007€, os fogares de Santiago sitúan os seus ingresos nos 2.353€, é dicir, 346€ mensuais máis.

No mesmo sentido, a comparación datos provinciais pon de manifesto unha fenda menor, xa que a diferenza sitúase nos 258€. Observando os ingresos por persoa, vese como de novo existe unha fenda a favor da comarca de Santiago de 112€ en relación co dato galego e 70€ respecto ó provincial, situando uns ingresos de 904€ por persoa na área namentres que en Galicia e na Provincia da Coruña é de 792€ e 834€ respectivamente. A evolución dende o ano 2012 é positiva (posto que do 2011 ao 2012 experimentábase un descenso), incrementando a cifra de ingresos dos fogares da Área de Santiago en 185€ e os ingresos por persoa en 111€.

Ademais destes datos que amosan a evolución dos ingresos por persoa e fogar a nivel provincial e de Área para o ano 2016, os datos oficiais ofrecen a posibilidade de afondar na realidade da renda dispoñible bruta por habitante.

Este indicador, desagregado a nivel municipal e comarcal, obtense a partir do saldo de rendas primarias sumando as prestacións sociais e as transferencias correntes que son un recurso para os fogares; e restando os impostos sobre a renda, as cotizacións sociais e as transferencias correntes; polo que é relevante para amosar a situación económica da cidadanía na Comarca con respecto ós territorios de referencia.

Táboa 11. Evolución da Renda dispoñible bruta por habitante. Galicia, Provincia, Comarca de A Barcala e Concellos. 2010 – 2015.

Territorio	2010	2012	2015
Galicia	13.661€	13.365€	13.838€
Provincia da Coruña	14.488€	14.247€	14.751€
Comarca de A Barcala	11.073€	10.704€	10.873€
Concello da Baña	9.592€	9.878€	9.927€
Concello de Negreira	11.957€	11.169€	11.387€

Fonte: IGE

A táboa amosa a diferenza municipal da renda dispoñible bruta por habitante na Comarca de A Barcala en comparación cos territorios de referencia (Galicia e a Provincia da Coruña). Así, na Comarca posúese o 79% da renda galega e o 74% da coruñesa, o que supón en torno aos 3.000€ e 4.000€ menos de renda.

Pódese estratificar a nivel municipal para ver en concreto os concellos con máis ou menos renda dispoñible bruta por habitante. No caso da Comarca de A Barcala, o Concello de A Baña presenta datos máis desfavorables. Neste concello, a renda por habitante non acada os 10.000€ anuais, cubrindo así o 67% do dato provincial e o 72% do dato galego. A súa evolución, pola contra, presenta un aumento constante, obtendo para o ano 2015 uns 335€ máis que en 2010.

O caso do Concello de Negreira presenta unha evolución na renda no que, nun primeiro tramo analizado (2010-2012) a renda baixa case 800€ e, nunha segunda etapa (2012-2015), recupéranse 218€. Así, a renda bruta por habitante no Concello de Negreira queda no ano 2015 570€ inferior que a renda do ano 2010. Con todo, no ano 2015 a renda nicrariense representa o 82% da renda galega e o 77% da provincial.

Dentro desta análise é relevante estudar a procedencia dos ingresos dos fogares. Esta aproximación realizarase atendendo ós datos oficiais vixentes que permiten un achegamento territorial á realidade de Galicia e da provincia, e que amosan información sobre as orixes destes ingresos en función do traballo por conta allea, por conta propia, por prestacións ou por rendas e outros ingresos. A continuación amósanse os datos en evolución dende o ano 2011.

Táboa 12. Evolución da estrutura de ingresos dos fogares, en porcentaxe. Galicia e provincia. 2011 – 2016.

Ano	Traballo por conta allea		Traballo por conta propia		Prestacións		Rendas e outros	
	Galicia	A Coruña	Galicia	A Coruña	Galicia	A Coruña	Galicia	A Coruña
2011	52,93	54,62	10,05	9,5	33,86	32,64	3,15	3,25
2012	50,58	52,78	10,16	9,96	36,31	34,28	2,95	2,99
2013	49,87	51,69	10,48	10,74	36,9	34,81	2,75	2,76
2014	50,43	52,14	9,87	9,75	36,87	35	2,82	3,1
2015	50,84	53,26	9,89	8,87	36,35	34,75	2,92	3,12
2016	50,47	51,99	10,49	10,43	36,02	34,31	3,02	3,27

Fonte: IGE

A táboa anterior amosa a evolución da estrutura de ingresos dos fogares onde se pode observar como ó longo do período as diferentes orixes de fondos amosan estabilidade. Así, para o caso de Galicia o traballo por conta allea supón ó redor do 50% dos ingresos dos fogares, en tanto que as prestacións supoñen o 36% e o traballo por conta propia non supera o 10,5%. As porcentaxes e a evolución difiren pouco para o caso da provincia, se ben o peso do traballo por conta allea sitúase ó redor do 52% e as prestacións no 34%, en tanto que o traballo por conta propia tampouco supera o 10,5% xa observado para o conxunto de Galicia.

A continuación, e ligado coa análise da renda dispoñible, estudase o peso que teñen as prestacións sociais sobre o total da renda das persoas a nivel municipal e a súa evolución dende o ano 2010 ata o 2015.

Táboa 13. Evolución do peso das prestacións sobre a renda dispoñible bruta por habitante. Galicia, Provincia, Comarca de A Barcala e Concellos. 2010 – 2015³.

Territorio	2010	2012	2015
Galicia	29%	32%	32%
Provincia da Coruña	28%	31%	31%
Comarca de A Barcala	32%	35%	36%
Concello da Baña	38%	41%	43%
Concello de Negreira	29%	32%	33%

Fonte: IGE

A táboa pon de relevo unha maior presenza das prestacións sobre a renda na Comarca de A Barcala que nos territorios de referencia. Así, mentres que a evolución de Galicia e da Provincia da Coruña é ascendente pero de xeito leve, no caso da Comarca de A Barcala, o ascenso é maior. Así, pasouse do 32% no ano 2010 a un 36% no ano 2015, incrementando un 4%, mentres que en Galicia e na provincia o aumento é do 3%.

No plano municipal os datos evolucionan á alza dun xeito lineal en ámbolos dous Concellos, sobre todo no primeiro tramo (2010-2012), onde tanto A Baña coma Negreira incrementan en 3 puntos os datos do ano 2010. No caso do primeiro concello, pasouse a barreira do 40%, situándose no ano 2015 nun 43%. Negreira, por outra parte, o peso das prestacións sobre a renda é do 33%, é dicir, dez puntos menos que o concello veciño e sitúase ó nivel dos territorios de referencia.

Como parte da análise dos ingresos e rendas da poboación da Comarca de A Barcala, é preciso realizar un achegamento ás cantidades ingresadas atendendo á fonte do ingreso do fogar. Así, como foi observado na táboa 10, na actualidade o ingreso promedio dos fogares rolda os 2.000€ para Galicia e a provincia, e a Área de Santiago sitúase sobre os 2.400€, pero estas cifras poden ser desagregadas atendendo a se o ingreso procede do traballo ou das prestacións como principal fonte. Ademais, co obxectivo de afondar na realidade, tomase a mediana de ingresos como indicador.

³ Esta análise constrúese sobre os datos oficiais procedentes do IGE relacionados coa conta de distribución secundaria da renda, que amosa como se asigna o saldo das rendas primarias dos fogares por medio da redistribución, é dicir, mediante os impostos correntes sobre a renda, o patrimonio, etc., as cotizacións e prestacións sociais en efectivo e as outras transferencias correntes. Nesta conta rexístranse as operacións que para os fogares residentes, constitúen unha redistribución da renda en efectivo, tanto en recursos (prestacións sociais, indemnizacións de seguros non vida, ...) coma en empregos (impostos correntes, cotizacións sociais, primas netas de seguro...). O saldo da conta é a renda dispoñible, que reflicte as operacións correntes e que exclúe, explicitamente, as transferencias de capital, as ganancias e perdas de posesión reais e as consecuencias de sucesos como as catástrofes naturais. Ademais, dentro das prestacións sociais inclúense as prestacións da seguridade social en efectivo, as prestacións doutros sistemas de seguros sociais e as prestacións da asistencia social en efectivo.

Táboa 14. Evolución da mediana de ingresos do fogar atendendo á súa fonte principal (€). Galicia e provincia. 2011 – 2016.

Ano	Ingresos do traballo		Ingresos por prestacións	
	Galicia	A Coruña	Galicia	A Coruña
2011	2.033	2.100	1.212	1.276
2012	2.080	2.143	1.243	1.283
2013	2.057	2.073	1.265	1.334
2014	2.100	2.164	1.282	1.329
2015	2.100	2.190	1.293	1.342
2016	2.150	2.199	1.365	1.400

Fonte: IGE

Na táboa amósase a mediana das contías percibidas polos fogares en función da súa principal fonte de ingresos. Así, e dentro dun contexto xeral de incremento limitado das cantidades, obsérvase que aqueles fogares cuxo ingreso principal procede de prestacións contan cunha cifra que rolda o 60% dos ingresos dos fogares cuxo ingreso principal procede do traballo. Ademais, tamén é posible observar unha limitada diferenza tanto en ingresos do traballo como en ingresos procedentes de prestacións favorable á provincia da Coruña.

Estudando as contías relacionadas cos ingresos procedentes do traballo, estas proceden maioritariamente dos salarios ou do traballo por conta allea, como se presentou na táboa 12. Así, para o ano 2014 o salario bruto anual promedio en Galicia ascendía a 20.195€, sendo preciso diferenciar entre as persoas contratadas con duración indefinida, cuxo salario promedio era de 21.591,5€ e das persoas con contratos de duración determinada, cuxo salario promedio era de 15.229,3€. Esta contía supón un ingreso mensual en termos de salario bruto de 1.552,5€ e, en termos netos, de 1.227,4€.

Con todo, é preciso indicar que para o ano 2014 estímase que un 11,2% dos salarios en Galicia considéranse dentro da categoría de salarios baixos, considerando salario baixo a aquelas persoas que gañan 2/3 ou menos da mediana das ganancias brutas por hora na rexión/país de referencia. Esta cifra é do 11% para a provincia da Coruña.

Para indagar máis respecto á análise precedida entorno aos ingresos dos fogares, a continuación mídese a situación, por áreas (a de Santiago neste caso), dos fogares onde as prestacións representan máis do 50% do total de ingresos.

Neste sentido, as cifras oficiais de Galicia e da provincia para o período 2011 – 2016 amosan un abano de fogares do 42% - 44% que integran o grupo de fogares onde as prestacións son máis do 50% dos ingresos, en tanto que na provincia este abano sitúase no 40% - 42%. Con todo, salienta o número de fogares nos que o ingreso por prestacións supón o total dos ingresos, que para o 2016 é do 31% en Galicia e do 28% na provincia.

Centrando o obxecto de estudo na Área de Santiago, por seren na que se integra a Comarca de A Barcala, obsérvase como algo máis do 33% dos ingresos dos fogares proveñen das prestacións. Nun 22% dos fogares, as prestacións significan o 100% dos seus ingresos. Con todo, nesta área

preséntanse os menores números en comparación co resto de áreas. Xunto coa Área da Coruña, son as únicas áreas nas que o 50% dos ingresos que proveñen das prestacións non superan o 40% dos fogares.

Dentro destas prestacións teñen especial importancia as relacionadas coas pensións de carácter contributivo que, no ano 2011, eran percibidas por 3.125 persoas na Comarca de A Barcala, onde o importe medio situábase nos 630,47€. Seis anos despois, no 2017, son 3.114 as pensións contributivas na Comarca, cun importe á alza de 686,49€. O nivel de ingresos, comparándoo cos datos que presenta Galicia (cun importe de 896,24€) e coa provincia da Coruña (927,97€ de importe medio), é notablemente inferior na Comarca de A Barcala.

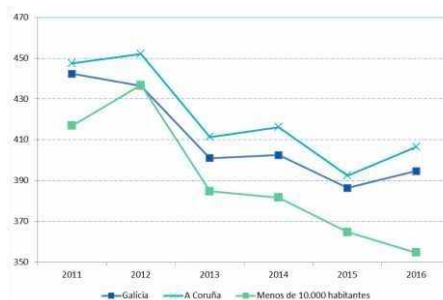
2.3 Os GASTOS DOS FOGARES.

Ó longo da análise demográfica realizouse un primeiro achegamento á realidade da vivenda no territorio. Este achegamento completase no actual apartado analizando os principais gastos dos fogares e a súa incidencia sobre os hábitos de vida da poboación o cal, vencellado cos datos expostos sobre a renda e os ingresos estudados no anterior punto, contribuirá a contextualizar as políticas de benestar.

Os datos sobre propiedade e hipotecas analizados na parte demográfica teñen aquí a súa actualización para o ano 2016 en áreas. Polo tanto, a área de Santiago será a que nos ocupe. Neste senso, o gasto en hipoteca dos fogares ten unha incidencia nun 23,65% das vivendas. A Área de Santiago é a segunda área (trala da Coruña) con maior incidencia hipotecaria nas vivendas. Estas dúas áreas (as de Coruña e Santiago) son as únicas que superan a barreira do 20%. No caso santiagués, supérase en case 5 puntos en comparación con Galicia e en algo máis de 3 puntos respecto ao dato provincial.

A evolución, dende o ano 2011 ata o 2018, dos gastos hipotecarios por Concello en función do seu número de habitantes vén recollido no seguinte gráfico.

Gráfico 11. Evolución do custo mensual das hipotecas activas. Galicia, provincia e Concellos galegos menores de 10.000 habitantes. 2011-2018.

Fonte: IGE

Así, na Comarca de A Barcala o gasto medio mensual é ó redor dos 355€ mensuais. A evolución é descendente tralo punto de inflexión do ano 2012, onde se chegou a un gasto sobre dos 437€. Nese ano o nivel de gasto dos concellos de menos de 10.000 habitantes acadaba o nivel galego. Para o ano 2016 hai unha fenda de 50€ entre os territorios de referencia, Galicia e a provincia, e o dato referido ós concellos menores de 10.000 habitantes, nos que se integran tanto A Baña coma Negreira.

Outro dos elementos que é posible ter en conta á hora de estudar as condicións socioeconómicas da poboación é o relacionado co aforro que os fogares declaran afrontar en alimentos e reparacións . Así, se ben a porcentaxe de fogares que declara este tipo de aforro en Galicia e na provincia é do 44% e do 42,7% para o ano 2016, na Área de Santiago a cifra sitúase no 43%, sendo unha das áreas con menor incidencia trala de Ferrol-Eume-Ortega e a da Coruña Suroriental.

Ademais, á hora de cuantificar este aforro, os datos oficiais amosan que, en tanto en termos xerais os fogares que aforran nestes conceptos en Galicia e na provincia declaran uns aforros promedio de 67€ e 72€ mensuais respectivamente, os fogares da área de Santiago roldan a cifra galega ao situarse nun 65€.

2.4 SÍNTESE DO CONTEXTO SOCIOECONÓMICO NA COMARCA.

As análises realizadas, da evolución demográfica e do contexto socioeconómico, permiten asentar certas bases para unha mellor comprensión do contexto da comarca de A Barcala, dividida esta entre o devalo demográfico da Baña e o poboamento estable de Negreira.

Así, a estrutura económica da Comarca está sustentada sobre as persoas físicas, como figura empresarial, e nos sectores do agro e os servizos. Un agro que vai en retroceso como amosan o número de explotacións e UTAs, polo que a Comarca de A Barcala presenta un PIB notablemente inferior aos territorios de referencia, Galicia e a provincia, que se fai máis gravoso no caso particular da Baña.

O descenso do paro e a estabilidade xeral no período con respecto á afiliación á Seguridade Social amosan un mercado laboral limitado e estable no que inflúe a proximidade da cidade de Santiago de Compostela, sobre todo tendo en conta as cifras relacionadas coa taxa de risco de pobreza ou exclusión social.

Con todo, esta estabilidade xeral do mercado laboral non supón unha matización no peso das prestacións sociais sobre a renda dispoñible, aspecto este no que o Concello de A Baña supera o 43% en tanto que o de Negreira se sitúa no 33%, achegando un salientable matiz de heteroxeneidade territorial e introducindo o factor centralidade comarcal para o caso de Negreira. De tódolos xeitos, a panorámica económica xeral leva á afirmación do importante peso que as transferencias sociais teñen na economía comarcal.

Finalmente, é preciso mencionar que o número de fogares con problemas para chegar a fin de mes evoluciona á baixa de xeito salientable no período analizado, se ben esta cifra acada o 43% do total dos fogares, colaborando neste aspecto a baixa das contías mensuais das hipotecas activas que, como se puido observar, evolucionan dende os máis de 430€ mensuais do ano 2012 ata os 355€ da actualidade.

3. Os servizos sociais. Situación e evolución.

As administracións locais, atendendo á normativa vixente, teñen un rol fundamental dentro do conxunto coordinado de prestacións, programas e equipamentos que son as políticas de benestar, destinadas estas a garantir a igualdade de oportunidades no acceso á calidade de vida e á participación social de toda a poboación.

Neste sentido, dentro do conxunto de servizos integrados dentro do sistema público de servizos sociais, é responsabilidade das administracións locais a xestión dos servizos sociais comunitarios, entendidos como o acceso normalizado ós servizos sociais e primeiro nivel de intervención (Art. 9.1 da Lei 13/2008 de Servizos Sociais de Galicia), sendo, por tanto, a súa función principal a atención ós cidadáns no achegamento e acceso ó sistema de servizos sociais.

A continuación serán analizadas diferentes variables relacionadas tanto coa existencia e localización de entidades (públicas, privadas e sociais) que traballan en materia de benestar na Comarca, como coa súa actividade. Así, dentro deste apartado, estudaranse aspectos como os equipamentos e a súa evolución ó longo do tempo, o financiamento das entidades públicas e os seus equipos de traballo, ou os programas máis salientables que estas desenvolven, facendo especial fincapé naqueles servizos locais de elevada capilaridade territorial e de salientable impacto en termos de emprego e de atención ás persoas usuarias, como é o caso do Servizo de Axuda no Fogar.

3.1 AS ENTIDADES E OS EQUIPAMENTOS DE BENESTAR NA COMARCA.

O conxunto de servizos e prestacións que conforman o sistema de servizos sociais necesita contar coas infraestruturas e equipamentos suficientes que permitan unha axeitada prestación dos mesmos, así como un desenvolvemento que responda tanto á realidade da poboación como ás necesidades dos cidadáns de cada territorio.

Neste sentido, e como primeiro paso, é necesario coñecer a rede de actores, tanto de titularidade pública como privada, que integran na Comarca de A Barcala o sistema de servizos sociais, así como identificar e ter unha imaxe clara dos centros e equipamentos que, no eido do benestar social, actúan e traballan na comarca.

A)As Entidades de Servizos Sociais⁴.

A Comarca de A Barcala conta con 6 entidades prestadoras de servizos sociais.

Das 6 entidades presentes na comarca 2 son de titularidade pública e 4 son de titularidade privada, das cales 2 corresponden a iniciativas de carácter social.

Entidades públicas:

- 1 Concello da Baña
- 2 Concello de Negreira

Entidades de iniciativa social:

- 3 Asociación de mulleres Landeiresa - Negreira
- 4 Fundación para a protección de discapacitados psíquicos comarca de Barcala - Negreira

Entidades de iniciativa privada:

- 5 M.C.P.M – A Baña
- 6 Vimadiro SL - Negreira

Imaxe 2. Distribución das entidades prestadoras de servizos sociais nos concellos da Comarca de A Barcala. 2017.

Fonte: Elaboración propia a partir de datos RUEPSS.

O mapa amosa a distribución das entidades prestadoras de servizos sociais nos Concellos da comarca. Así, o Concello de Negreira concentra a maioría das entidades cun total de 4, mentres que no Concello de A Baña localízanse unicamente 2.

As áreas estratéxicas de actuación nas que se clasifican as entidades da comarca da Barcala, ó abeiro do disposto no artigo 12.2 do Decreto 254/2011⁵ e recollidas no Rexistro Único de Entidades Prestadoras de Servizos Sociais dependente da Consellería de Política Social da Xunta de Galicia, indican que, alén dos propios concellos que, pola súa función de atención ós cidadáns no seu acceso

⁴ Neste apartado recóllense as entidades que están rexistradas no Rexistro Único de Entidades Prestadoras de Servizos Sociais da Xunta de Galicia, na comarca de A Barcala ata o 30/06/2018.

⁵ Decreto 254/2011, do 23 de decembro, polo que se regula o réxime de rexistro, autorización, acreditación e a inspección dos servizos sociais de Galicia (DOG nº 14, do 20 de xaneiro de 2012).

ós servizos sociais, teñen un ámbito de actuación moi amplo e que abarca tódalas áreas, as entidades privadas teñen a súa actuación principal focalizada na atención ás persoas maiores e as persoas con discapacidade.

B) Os Centros de Servizos Sociais⁶.

Na Comarca de A Barcala localízanse un total de 6 centros, dos cales 2 son de titularidade pública, 2 de titularidade privada e 2 pertencen á iniciativa social da comarca.

Centros públicos:

- 1 Escola infantil municipal de Negreira – Negreira
- 2 Punto de atención á infancia da Baña – A Baña

Centros de iniciativa social:

- 3 Centro ocupacional comarca de Negreira - Negreira
- 4 Centro ocupacional Negreira II - Negreira

Centros de iniciativa privada:

- 5 Centro de día Ceilán – A Baña
- 6 Fogar residencial Ceilán – A Baña

Imaxe 3. Distribución dos centros de servizos sociais nos concellos da comarca de A Barcala. 2017

Fonte: Elaboración propia a partir de datos RUEPSS.

Os concellos da Comarca repártense en número os centros presentes, así no Concello de A Baña localízanse 3 centros e no Concello de Negreira sitúanse tamén 3 centros.

---

⁶ Neste apartado recóllense os centros que están rexistrados no Rexistro Único de Entidades Prestadoras de Servizos Sociais da Xunta de Galicia, na comarca de A Barcala, ata o 30/06/2018.

Táboa 15. Distribución dos centros de servizos sociais da comarca de A Barcala segundo o seu ámbito de actuación. 2017.

Ámbito de actuación	Centros		
	Titularidade pública	Titularidade privada	
		Iniciativa social	Iniciativa privada
Discapacidade		2	
Infancia	2		
Maiores			2

Fonte: Elaboración propia a partir de datos RUEPSS.

As áreas de actuación dos centros presentes na comarca son a infancia, na que se concentran os 2 centros de titularidade pública, as persoas con discapacidade atendidas polos 2 centros de iniciativa social, e as persoas maiores ás que dan resposta as entidades privadas con 2 centros.

O tipo de centros presentes na Comarca de A Barcala, en base ós ámbitos de actuación anteriormente citados, recóllense na seguinte táboa:

Táboa 16. Número dos centros de servizos sociais da Comarca de A Barcala segundo a súa tipoloxía e número de prazas totais autorizadas. 2017.

Tipo de centros	Ámbito de actuación	Número	Titularidade	Concello no que se localiza	Total prazas autorizadas
Centro de día	Maiores	1	Privada	A Baña	19
Centro ocupacional	Discapacidade	2	Social	Negreira	16 20
Escola infantil	Infancia	1	Pública	Negreira	71
Punto de atención á infancia	Infancia	1	Pública	A Baña	20
Residencia	Maiores	1	Privada	A Baña	24

Fonte: Elaboración propia a partir de datos RUEPSS.

A táboa amosa como no eido da atención ás persoas maiores existen 2 centros, un adicado a atención residencial con 24 prazas e outro que presta servizo de atención non residencial, cun total de 19 prazas, os dous localizados no Concello de A Baña.

No referente á atención á infancia as 91 prazas autorizadas repártense entre a escola infantil municipal de Negreira con 71 das prazas e o punto de atención á infancia do Concello de A Baña cunha capacidade de 20 prazas.

Os centros de atención non residencial as persoas con discapacidade, de iniciativa social, localizados en Negreira prestan servizo a un total de 36 persoas usuarias a través das súas prazas autorizadas.

Análise e cobertura dos centros.

A Lei 13/2008 de servizos sociais de Galicia no artigo 44.2 define o instrumento de planificación encargado tanto da definición das áreas sociais de Galicia como dos criterios de dotación de centros e servizos sociais no territorio, ó Mapa galego de servizos sociais.

Se ben o Mapa galego de servizos sociais non está publicado nos termos que recolle a Lei 13/2008, no ano 2008 a Xunta de Galicia publica o *"Mapa Galego de Equipamentos e Servizos Sociais. Criterios para a planificación territorial e sectorial"*. Esta publicación contén tanto o inventario dos recursos sociais de Galicia, para identificar os recursos existentes no territorio no eido dos servizos sociais, como os criterios para a dotación de centros e servizos sociais, definindo, para determinados equipamentos, as ratios de cobertura obxectivo a lograr nos vindeiros anos para os diferentes territorios.

Nesta diagnose emprégase a metodoloxía definida no *"Mapa Galego de Equipamentos e Servizos Sociais. Criterios para a planificación territorial e sectorial"* para a determinación das ratios de cobertura así como para as prazas obxectivo dos diferentes equipamentos sociais, co obxectivo de poder establecer unha comparativa e describir a situación actual dos equipamentos de servizos sociais atendendo ó ámbito territorial obxecto desta diagnose, o comarcal, que defire nalgúns casos das áreas sociais definidas no Mapa.

No *"Mapa Galego de Equipamentos e Servizos Sociais. Criterios para a planificación territorial e sectorial"* a Comarca de A Barcala inclúese na área social denominada área rural 8 que está formada polos concellos de A Baña, Negreira. Santa Comba e Val do Dubra. Neste sentido, co obxectivo de adaptar a metodoloxía do *Mapa* á realidade comarcal, para a determinación dos índice de cobertura da diagnose da Comarca de A Barcala non se teñen en conta os datos dos concellos que non forma parte da Comarca, é dicir, do Concello de Santa Comba e do Concello do Val do Dubra.

Os centros de atención ás persoas maiores.

A Comarca de A Barcala contaba no ano 2005⁷ cun centro de día, o Centro de día Ceilán, con 19 prazas para a atención non residencial e cun centro de atención residencial, a Vivenda comunitaria Ceilán, con 12 prazas, os dous centros localizados no Concello de A Baña. Estes datos indican que o índice de cobertura⁸ no ano 2005 dos centros residenciais na comarca era do 0,30%, e o índice de cobertura para dos centros non residenciais estaba no 0,48%.

No ano 2017 a Comarca segue a contar con 2 centros para a atención as persoas maiores, un de carácter residencial, o Fogar residencial Ceilán, con 24 prazas e outro de atención non residencial, o Centro de día Ceilán que conta con 19 prazas. Así, os índices de cobertura para os diferentes centros

⁷ Os datos que recolle o *"Mapa Galego de Equipamentos e Servizos Sociais. Criterios para a planificación territorial e sectorial"* son do ano 2005.

⁸ O índice de cobertura dos centros de atención ás persoas maiores no *"Mapa Galego de Equipamentos e Servizos Sociais. Criterios para a planificación territorial e sectorial"* determínase segundo a seguinte fórmula número de prazas en centros adicados á atención as persoas maiores entre o número de persoas maiores de 65 anos.

son do 0,77% para as centros residenciais, afastado aínda do obxectivo do 5⁹% marcado polo *Mapa*, con todo e duplicar o número de prazas; e do 0,61% para os non residenciais, tamén afastado do obxectivo do 2¹⁰% definido no *Mapa* por área.

Táboa 17. Evolución ratio de cobertura, número de centros e prazas nos centros de atención ás persoas maiores 2005 – 2017.

Tipo de centro	Ratios de cobertura obxectivo	Ano	Nº de centros	Prazas totais	índice de cobertura ≥ 65 anos (%)	Prazas ratios obxectivos	Diferenza de prazas
Residencias	5	2005	1	12	0,30	200	-188
		2017	1	24	0,77	156	-132
Centros de día	2	2005	1	19	0,48	79	-60
		2017	1	19	0,61	63	-44

Fonte: Elaboración propia.

No relativo ós equipamentos de atención residencial da comarca, presentes unicamente no Concello de A Baña, aínda tendo en conta o seu incremento en termos de número de prazas dispoñibles, non cobren as ratios definidas no *Mapa*, pois para chegar ó 5% de cobertura faltan 132 prazas.

Polo que respecta ós equipamentos de carácter non residencial, a pesar de considerarse un equipamento de proximidade de carácter sociosanitario e de elevado interese local, sobre todo tendo en conta a evolución demográfica xa mencionada en apartados previos da presente diagnose, non experimentaron ningún cambio. Así, na comarca o equipamento dispoñible para a atención non residencial das persoas maiores continúa a ser o Centro de Día Ceilán que conta con 19 prazas e de titularidade privada. Por elo, e para acadar a ratio establecida no *Mapa*, aínda faltan na comarca 44 prazas destas características.

Centros de atención á infancia.

A atención á infancia está cuberta na Comarca de A Barcala polos 2 centros de titularidade pública municipal que hai nos Concellos, a escola infantil de Negreira, con 71 prazas, e o punto de atención á infancia da Baña, que conta con 20 prazas. Así, o total de prazas de atención á infancia na comarca é de 91.

Os centros da comarca proporcionan unha cobertura do 33% ós 279 nenos e nenas de entre 0 e 3 anos que hai na comarca no 2017, o que acada o obxectivo definido no Cumio de Barcelona da Unión Europea para o 2010 para a taxa de escolarización para menores de 3 anos.

⁹ A Secretaría Xeral de Benestar establece no 5% a ratio de prazas residenciais mínima por área, obxectivo que se recolle no “*Mapa Galego de Equipamentos e Servizos Sociais. Criterios para a planificación territorial e sectorial*”.

¹⁰ A Secretaría Xeral de Benestar establece no 2% a ratio de prazas de centros de día mínima por área, obxectivo que se recolle no “*Mapa Galego de Equipamentos e Servizos Sociais. Criterios para a planificación territorial e sectorial*”.

Centros de atención ás persoas con discapacidade.

A Comarca de A Barcala no ano 2005 contaba cun centro de atención ás persoas con discapacidade, o Centro ocupacional comarca de Negreira cunha capacidade de 16 prazas.

No ano 2017 o número de centros e prazas de atención ás persoas con discapacidade na comarca duplicouse con respecto ó ano 2005, así a Comarca conta con 2 centros ocupacionais para persoas con discapacidade e cun total de 36 prazas. Os dous centros están situados no Concello de Negreira e están xestionados pola Fundación para a protección de discapacitados psíquicos Comarca de Barcala, o Centro ocupacional comarca de Negreira conta con 16 prazas e o Centro ocupacional Negreira II ten autorizadas un total de 20 prazas.

3.2 OS DEPARTAMENTOS MUNICIPAIS DE BENESTAR.

A) O financiamento dos Servizos Sociais.

Como factor esencial que é o financiamento para o desenvolvemento dos servizos públicos de benestar local, faise necesario analizar as diferentes fontes de financiamento que a normativa vixente determina para o financiamento dos servizos sociais comunitarios. Así o artigo 40 do Decreto 99/2012 determina que as fontes de financiamento dos servizos sociais comunitarios son (I) os orzamentos das entidades locais, (II) as achegas realizadas polas Deputacións provinciais, (III) as achegas realizadas polas Xunta de Galicia e (IV) Os ingresos xerados en concepto de copagamento que realizan as persoas usuarias.

Segundo os orzamentos aprobados¹¹ dos concellos da Comarca de A Barcala, a porcentaxe dos orzamentos municipais, en termos de créditos iniciais, que os concellos da Comarca de A Barcala destinan ó financiamento dos “Servizos sociais e promoción social¹²”, é dicir, á política de gasto 23 da clasificación por programas¹³ dos orzamentos das entidades locais é do 13,57% no Concello de A Baña e do 11,95€ no de Negreira para o exercicio 2018.

---

¹¹ Segundo os datos contrastados dos orzamentos aprobados polos Concellos da Comarca e publicados no BOP e os datos rexistrados polos Concellos no Ministerio de Facenda <https://serviciostelematicosext.hacienda.gob.es/sgcief/presupuestos2018/Publicacion.aspx>

¹² A Orde EHA/3565/2008, de 3 de decembro, pola que se aproba a estrutura dos orzamentos das entidades locais, no anexo I define a política de gasto 23: Servizos sociais e promoción social neste sentido: “Imputaranse a esta política de gasto os levados a cabo pola entidade local para a promoción da igualdade de xénero, promoción e reinserción social de marxinados, así como para a xestión dos servizos sociais; prestación de servizos a persoas dependentes e de asistencia social, residencias de anciáns e outros de natureza análoga. Tamén se incluírán as transferencias finalistas a entidades e familias que colaboren na consecución destes fins. Inclúíranse os gastos correspondentes á Administración Xeral, que corresponderán ás actividades dirixidas á planificación, coordinación, control, organización, xestión administrativa e desenvolvemento de funcións de apoio dos distintos centros directivos que integran a política de gasto.”

¹³ Segundo a Orde EHA/3565/2008, de 3 de decembro, pola que se aproba a estrutura dos orzamentos das entidades locais.

Táboa 18. Orzamento municipal dos Concellos da Comarca de A Barcala para o exercicio 2018, importe do programa de “Servizos Sociais e promoción social” dos orzamentos municipais e % do programa sobre o orzamento municipal.

Concello	Orzamento municipal	Política de gasto 23: Servizos Sociais e promoción social	% da Política de gasto 23 sobre o Orzamento
A Baña	2.521.110,18 € ¹⁴	341.989,03 €	13,57%
Negreira	4.776.994,16 € ¹⁵	570.827,86 €	11,95%

Fonte: BOP coa aprobación definitiva dos orzamentos municipais para o exercicio 2018 e Ministerio de Facenda

<https://serviciotelematicosext.hacienda.gob.es/sgcief/presupuestos2018/Publicacion.aspx>

Sobre as achegas para o financiamento dos servizos sociais comunitarios que realizan a Deputación da Coruña e a Xunta de Galicia, é necesario considerar o obxecto que teñen como achegas públicas finalistas que son. Así, e tal e como recolle a normativa vixente, as achegas da Deputación teñen como principal obxectivo o apoio ó financiamento do servizo de axuda no fogar básico, así como á contratación dos equipos municipais diferentes e complementarios ó do persoal de referencia¹⁶.

O financiamento que a Deputación da Coruña achega ós concellos da Comarca de A Barcala, nos últimos anos, presenta a evolución que mostra a seguinte táboa:

¹⁴ Segundo dato obtido no Ministerio de Facenda na ligazón <https://serviciotelematicosext.hacienda.gob.es/sgcief/presupuestos2018/Publicacion.aspx> sobre o orzamento aprobado en data 24/01/2018 (consulta realizada en data 22/05/2019).

¹⁵ Segundo datos obtidos no Ministerio de Facenda na ligazón <https://serviciotelematicosext.hacienda.gob.es/sgcief/presupuestos2018/Publicacion.aspx> sobre o orzamento aprobado en data 06/03/2018 (consulta realizada en data 22/05/2019) e no BOP nº 45 de 06 de marzo de 2018.

¹⁶ O obxecto de financiamento do **Programa de financiamento dos Servizos Sociais Comunitarios Municipais (FOPPSS)** é “(...)o cofinanciamento dos gastos polos conceptos de salarios e seguridade social do persoal con perfís profesionais diferentes e complementarios ao do/a profesional de referencia (que se regula no artigo 37 do Decreto: persoal auxiliar administrativo, persoal técnico de grao medio e persoal técnico de grao superior) como do persoal auxiliar do servizo de axuda no fogar, o SAF básico, todo el (...)” (base 3 das bases de financiamento BOP núm. 221, do mércores 18 de novembro de 2015.) O obxecto de financiamento do **Programa FOAXCA** consiste no mantemento, programas e promoción de actividades contemplados na convocatoria véxase base 3 das Bases reguladoras do programa de subvencións a concellos e outras entidades locais da provincia para o desenvolvemento de servizos sociais para o ano 2016. (BOP núm. 221, do mércores 18 de novembro de 2015.) O obxecto de financiamento do **Programa FO036A** é o impulso as entidades locais a través de “(...)axudas para gastos de mantemento, programas e promoción de actividades(...)” relacionadas coas políticas de envellecemento activo, seguindo a Base 3 das Bases reguladoras do Programa de Subvencións a concellos e outras entidades locais da provincia para o desenvolvemento de programas de envellecemento activo para as persoas maiores no ano 2016 ((BOP núm. 221, do mércores 18 de novembro de 2015.)

Táboa 19. Achegas realizadas pola Deputación da Coruña ós concellos da Comarca de A Barcala en concepto de financiamento dos servizos sociais comunitarios. Anos 2016 – 2018¹⁷.

Concello	2016	2017	2018	Diferenza 2016 -2018 (%)
A Baña	69.496,74 €	51.502,50 €	52.162,00 €	-25%
Negreira	82.502,44 €	67.692,54 €	95.277,40 €	15%

Fonte: Elaboración propia a partir de datos Deputación da Coruña.

As variacións das achegas da Deputación da Coruña ós concellos da comarca responde tanto a un cambio do sistema de financiamento da propia Deputación, como á nova fórmula empregada no financiamento dos servizos sociais comunitarios municipais. Neste sentido, o novo sistema empregado pola Deputación da Coruña para o financiamento dos servizos sociais comunitarios baséase principalmente no apoio directo ós concellos no financiamento do persoal de servizos sociais comunitarios distinto do/a traballador/a social, conforme os módulos no que se encadra o persoal correspondente: persoal administrativo grupo C1 e C2, persoal técnico A2, persoal técnico A1 e o persoal auxiliar do Servizos de Axuda no Fogar en réxime de libre concorrencia (SAF libre concorrencia), segundo base 3 das Bases reguladoras do programa de financiamento dos servizos sociais comunitarios municipais no ano 2019¹⁸.

As achegas de natureza corrente da Xunta de Galicia para o financiamento dos servizos sociais comunitarios básicos teñen como finalidade o cofinanciamento dos gastos derivados do funcionamento cotiá e desenvolvemento dos propios servizos sendo o sistema empregado para este fin o denominado Plan Concertado a través do sistema de financiamento recollido no Decreto 99/2012.

A seguinte táboa reflicte a evolución do cofinanciamento¹⁹ dos servizos sociais comunitarios por parte da Xunta de Galicia mediante transferencias finalistas.

¹⁷Bases reguladoras do Programa de subvencións a concellos e outras entidades locais da provincia para o desenvolvemento de servizos sociais para o ano 2016. BOP núm. 221, do mércores 18 de novembro de 2015.

RP 2016/11712 Resolución pola que se aproba a concesión definitiva das subvencións correspondentes ao programa FOAXCA 2016. BOP núm. 103, do mércores 1 de xuño de 2016.

Bases reguladoras do Programa de subvencións a concellos e outras entidades locais da provincia para o desenvolvemento de programas de envellecemento activo para as persoas maiores no ano 2016. BOP núm. 221, do mércores 18 de novembro de 2015.

RP 2016/8711 Resolución pola que se aproba a concesión definitiva das subvencións correspondentes ao programa FO036A. BOP núm. 82, do luns 2 de maio de 2016.

Bases reguladoras do programa de financiamento dos servizos sociais comunitarios municipais no ano 2016. BOP núm. 221, do mércores 18 de novembro de 2015.

Resolución pola que se aproba o programa de financiamento dos servizos sociais comunitarios municipais no ano 2016 (FOPSS/2016). BOP núm. 39, do luns 29 de febreiro de 2016.

Bases reguladoras do programa de financiamento dos servizos sociais comunitarios municipais no ano 2017. BOP núm. 39, do venres 24 de febreiro de 2017.

RP 16525/ 2017 Resolución pola que se aproba o programa de financiamento dos servizos sociais comunitarios municipais no ano 2017 (FOPSS/2017). BOP núm. 99, do luns 29 de maio de 2017.

Bases reguladoras do programa de financiamento dos servizos sociais comunitarios municipais no ano 2017. BOP núm. 242, do venres 22 de decembro de 2017.

RP núm. 2018/14387 Resolución pola que se aproba o programa de financiamento dos servizos sociais comunitarios municipais no ano 2018 (FOPSS/2018). BOP núm. 81, do luns 30 de abril de 2017.

¹⁸ BOP nº 5, do martes 5 de xaneiro de 2019.

¹⁹ Resolución do 8 de maio de 2017 pola que se publican as contías das transferencias finalistas efectuadas no exercicio 2016 ao abeiro do Decreto 99/2012, do 16 de marzo, polo que se regulan os servizos sociais comunitarios e o seu financiamento. DOG núm. 100, do luns 29 de maio de 2017.

Táboa 20. Achegas²⁰ realizadas pola Xunta de Galicia ós concellos da Comarca de A Barcala en concepto de financiamento dos servizos sociais comunitarios. Anos 2016 – 2018.

Concello	2016	2017	2018	Diferenza 2016 -2018 (%)
A Baña	81.094,52 €	107.760,61 €	182.091,43 €	33%
Negrería	89.510,90 €	138.036,05 €	183.944,04 €	88%

Fonte: Elaboración propia a partir de datos da Xunta de Galicia.

O incremento nas achegas da Xunta de Galicia ó longo dos anos que recolle a táboa anterior correspóndese fundamentalmente á partida que ten como obxecto o financiamento á axuda no fogar a persoas valoradas como dependentes, é dicir, ós servizos derivados da Lei 39/2006, de Promoción da Autonomía Persoal e Atención ás persoas en situación de dependencia. Mediante este sistema cóbrease a necesidade financeira que se deriva da competencia local determinada no artigo 11 da Orde do 22 de xaneiro de 2009 pola que se regula o servizo de axuda no fogar, onde se dispón que a axuda no fogar será un servizo prestado polas entidades locais.

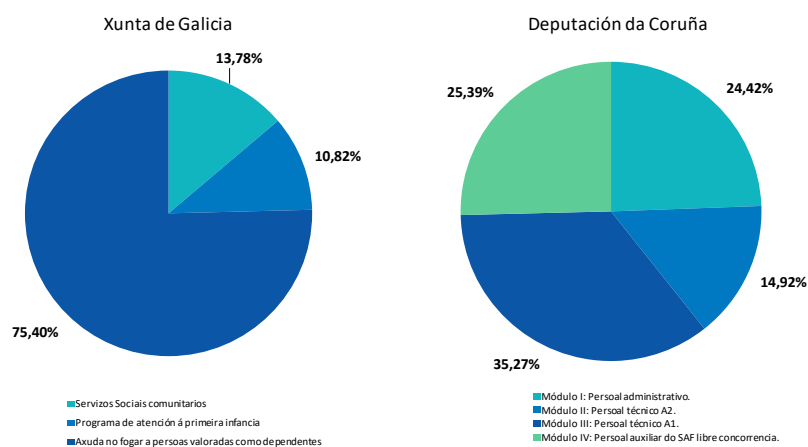
O obxecto das achegas amosa como o servizo de axuda no fogar, ben sexa na modalidade de dependencia como na de libre concorrencia, é case o máis importante. Así, obsérvase como máis do 75% do financiamento recibido polos concellos da Comarca de A Barcala da administración autonómica ten como fin o financiamento da axuda no fogar ás persoas valoradas como dependentes, e máis do 25% dos fondos que a Deputación da Coruña destina ó financiamento dos servizos sociais comunitarios na Comarca de A Barcala teñen como destino o financiamento das horas prestadas polo persoal auxiliar do SAF de libre concorrencia.

Resolución do 30 de abril de 2018 pola que se publican as contías das transferencias finalistas efectuadas no exercicio 2017 ao abeiro do Decreto 99/2012, do 16 de marzo, polo que se regulan os servizos sociais comunitarios e o seu financiamento. DOG núm. 105, do luns 4 de maio de 2018.

Resolución do 11 de abril de 2019 pola que se publican as contías das transferencias finalistas efectuadas no exercicio 2018 ao abeiro do Decreto 99/2012, do 16 de marzo, polo que se regulan os servizos sociais comunitarios e o seu financiamento. DOG núm. 83, do luns 2 de maio de 2019.

²⁰ Estas transferencias inclúen o financiamento básico dos servizos sociais comunitarios básicos, o programa específico de atención á primeira infancia en centros e instalacións que posibiliten a conciliación da vida laboral e familiar, e a axuda no fogar a persoas valoradas como dependentes.

Gráfico 12. Finalidade das achegas recibidas polos concellos da Comarca de A Barcala da administración autonómica e provincial para o financiamento dos servizos sociais comunitarios municipais. 2018.

Fonte: Elaboración propia a partir de datos Deputación e Xunta de Galicia.

Así, é posible ver como o Servizo de Axuda no Fogar, tanto na modalidade de atención ás persoas dependentes como na modalidade de libre concorrncia, confórmase paulatinamente como o programa máis salientable que na actualidade están a xestionar os departamentos municipais de benestar.

B) Os recursos humanos nos Servizos Sociais municipais.

Os recursos humanos son a peza fundamental dos servizos sociais comunitarios municipais na súa función como porta de entrada o sistema público de servizos sociais.

Para o ano 2018, o número de profesionais que forman parte dos servizos sociais municipais na Comarca de A Barcala ascende a un total de 46. Dentro deste volume, inclúese o total de profesionais que traballan nos servizos sociais comunitarios da comarca incluíndo á totalidade do persoal auxiliar de SAF con independencia da súa forma de xestión por parte dos Concellos.

Na seguinte táboa recóllese a dotación de profesionais, segundo as súas ocupacións, que forman parte dos equipos das área de benestar e servizos sociais municipais da comarca:

Táboa 21. Número de profesionais segundo ocupación e concello que forman parte dos equipos de servizos sociais na Comarca de A Barcala. 2018.

Ocupación profesional	Concellos	
	A Baña	Negreira
Traballador/a social	1	2
Educador/a social – familiar	1	1
Pedagogo/a	-	1

Ocupación profesional	Concellos	
	A Baña	Negreira
Auxiliar administrativo	1	1
Auxiliar SAF	19	19

Fonte: Elaboración propia a partir da información facilitada polos concellos.

Como se pode observar tódolos concellos contan co profesional de referencia, o/a traballador/a social, e, como mínimo con outro profesional, o educador/a social – familiar, que complementa e reforza o contido dos programas e servizos a desenvolver dende á área, así como con profesionais de apoio como é o persoal administrativo. Ademais, é salientable o elevado número de profesionais do SAF, aspecto que pon de manifesto o elevado impacto que ten este servizo en termos de contratación de persoal.

A normativa determina as dotacións mínimas de persoal que deben formar parte do servizo en base a unha definición de equipos profesionais e función da área social²¹ na que se atope o concello. Segundo a clasificación do Decreto 99/2012 na que se atopan os concellos da Comarca de A Barcala, todos cobren a dotación mínima, que no caso do Concello da Baña é de 1-2 traballador/a social e ½ auxiliar administrativo, e Negreira debe contar como mínimo con 1-2 traballadores/as sociais, 1 educador/a e 1 auxiliar administrativo.

Con todo, é salientable que no Concello da Baña, aínda que a definición mínima de equipo non recolle a figura do/a Educador/a, este profesional aparece efectivamente no seu equipo, sendo unha figura asentada na comarca.

Polo que respecta ás dotacións de persoal auxiliar do servizo de axuda no fogar estas son variables e flexibles en función, por unha parte, do tipo de xestión que se teña do servizo de axuda no fogar, directo ou externalizado, e por outra, do propio volume do servizo existente no concello e da prioridade da axenda local de benestar. Na Comarca de A Barcala as profesionais de axuda no fogar que prestan servizo ós/ás usuarios/as da comarca ascende a un mínimo de 38 para o ano 2018.

C)A actividade e os principais programas dos departamentos municipais de benestar. O Servizo de Axuda no Fogar.

Como porta de entrada ó sistema galego de servizos sociais, os servizos sociais comunitarios municipais levan a cabo un intenso traballo de atención directa á cidadanía a través do desenvolvemento e a implementación dos seguintes programas e servizos que definen no artigo 9 do Decreto 99/2012: o Programa de información e orientación en materia social, o Servizo de educación e apoio familiar, o Programa básico de inserción social, o Programa de fomento da cooperación e solidariedade social e o Programa de axuda no fogar (SAF).

²¹ As áreas sociais establécense atendendo ás características dos concellos, referidas fundamentalmente ao tamaño, densidade e dispersión poboacional, configuración orográfica e ós índices de dependencia, envellecemento e discapacidade. As áreas sociais están definidas no Anexo I do Decreto 99/2012 e son unha ferramenta para a planificación de referencia das dotacións de servizos sociais comunitarios.

Como se pode observar, a complexidade é o factor que determina a actividade dos departamentos de benestar locais, polo que é preciso ter en conta este elemento á hora de xerar o dato primario relacionado coa poboación á que efectivamente se lle presta servizo dende os devanditos departamentos locais, ben sexa a través de intervencións directas, ben sexa a través da información ou asesoramento puntual tanto presencial como, por exemplo, telefónico.

Neste sentido, as dificultades de confiabilidade coas que contan os datos primarios relacionados coa actividade xeral dos departamentos de benestar, provoca que a explotación estatística do Sistema de Información de Usuarios de Servizos Sociais (SIUSS) non permita albiscar toda a profundidade e amplitude do traballo realizado polos equipos técnicos. Con todo, a efectos de realizar unha estimación sobre o número de persoas ós que se presta servizo público dende os Concellos, e tendo en conta as experiencias analizadas ó longo da elaboración do Plan de Acción de Servizos Sociais da Deputación da Coruña, é posible afirmar que na actualidade os departamentos municipais de benestar dos Concellos menores de 20.000 habitantes da provincia están a chegar a unha porcentaxe da poboación que supera o 20%, de tal xeito que para a Comarca de A Barcala os devanditos departamentos de benestar atenderon, aproximadamente, a unhas 2.085 persoas no ano 2017.

Tal e como se vén evidenciando ó longo desta diagnose o principal programa dos servizos sociais, tanto pola súa importancia no financiamento como pola súa dotación de persoal, nestes momentos é o programa de axuda no fogar.

A importancia do servizo de axuda no fogar (SAF) vese reflectida tanto no conxunto do traballo que se realiza dende os departamentos e áreas municipais de benestar e servizos sociais, como pola propia existencia de entidades sociais e privadas que prestan este servizo e que complementan a oferta pública municipal. No caso da Comarca de A Barcala non hai localizadas no territorio entidades privadas que presten este servizo.

O servizo de axuda no fogar (SAF) é un servizo que se presta e se xestiona dende o ámbito municipal tanto na súa dimensión básica como na modalidade de atención ás persoas valoradas como dependentes, tal e como indica o artigo 11 da Orde do 22 de xaneiro de 2009 pola que se regula o servizo de axuda no fogar, e consiste en ofrecer un conxunto de atencións ás persoas ou unidades de convivencia no propio domicilio para facilitar o seu desenvolvemento e a permanencia no seu medio habitual, de acordo coa valoración técnica correspondente.

Os concellos, no marco das súas competencias regulamentarias e de autoorganización, teñen regulado²² o servizo de axuda no fogar coa finalidade de garantir a equidade, calidade e intensidade homoxéneas do servizo de conformidade co marco normativo autonómico²³ que define e regula o servizo de axuda no fogar.

---

²² A Ordenanza municipal do servizo de axuda no fogar do concello da Baña publicouse no BOP nº 37 de data 24 de febreiro de 2014 e a Ordenanza municipal do servizo de axuda no fogar do concello de Negreira foi publicada no BOP nº 96 do 22 de maio de 2014.

²³ Lei 13/2008, do 3 de decembro de servizos sociais de Galicia, no capítulo II, define o servizo de axuda no fogar e no seu artigo 11.f) establece que é función dos servizos sociais comunitarios básicos a xestión da axuda no fogar.

O servizo de axuda no fogar, no ano 2018, foi prestado a un total de 146 persoas na comarca a través de 28.294,87 horas de servizo. Na seguinte táboa recóllese o número de horas prestadas por cada un dos concellos así como o número de usuarios/as beneficiarios deste servizo nas súas diferentes modalidades, libre concorrencia e dependencia.

Táboa 22. Número de horas prestadas e usuarios/as atendidos/as segundo a modalidade de SAF libre concorrencia e dependencia nos concellos da Comarca de A Barcala. 2018.

Concello	Modalidade libre concorrencia		Modalidade dependencia	
	Nº de horas prestadas	Nº de usuarios/as atendidos/as	Nº de horas prestadas	Nº de usuarios/as atendidos/aas
A Baña	768,00	14	14.103,87	53
Negreira	2.844,00	29	10.579,00	50
Total	3.612,00	43	24.682,87	103

Fonte: Elaboración propia a partires da información facilitada polos concellos.

En base ós/as usuarios/as atendidos/as polo servizo pódese determinar a taxa de cobertura que está a ter este servizo nos diferentes concellos da comarca.

Táboa 23. Ratio de cobertura do servizo de SAF segundo as modalidades de libre concorrencia e dependencia nos concellos da Comarca de A Barcala. 2018.

Concello	Modalidade libre concorrencia		Modalidade dependencia		Taxa de cobertura SAF (%)
	Nº de usuarios/as atendidos/as	Taxa de cobertura libre concorrencia ²⁴ (%)	Nº de usuarios/as atendidos/as	Taxa de cobertura dependencia ²⁵ (%)	
A Baña	14	1,10	53	4	5,10
Negreira	29	1,68	50	2,81	4,49
Total comarca	43	1,43	103	3,31	4,74

Fonte: Elaboración propia.

En función das persoas atendidas polo SAF nos diferentes concellos a taxa de cobertura deste servizo na comarca é do 4,74%, é dicir, case o 5% das persoas maiores de 65 anos da Comarca de A Barcala son usuarios/as do servizo de axuda no fogar público.

Orde do 22 de xaneiro de 2009 pola que se regula o servizo de axuda no fogar responde a necesidade de establecer un marco regulador de carácter básico dos contidos, formas de prestación e aspectos procedementais e organizativos de axuda no fogar ó abeiro da entrada en vigor da Lei 39/2006, do 14 de decembro, de Promoción da Autonomía Persoal e Atención ás persoas en situación de dependencia.

Decreto 254/2011, do 23 de decembro, polo que se regule o réxime de rexistro, autorización, acreditación e a inspección dos servizos sociais en Galicia, que establece como requisito xeral dos centros e programas de servizos sociais, dispoñer dunhas normas de funcionamento que garanta o respecto ao dereito das persoas usuarias e establezan as condicións da prestación e desenvolvemento dos servizos no seu artigo 7.b).

Decreto 99/2012, do 16 de marzo, polo que se regulan os servizos sociais comunitarios e o seu financiamento que establece na súa disposición derradeira primeira a necesidade de que as corporacións locais adapten a súa normativa municipal, neste caso en materia de axuda no fogar. Igual que acontece co Decreto 149/2013, do 5 de setembro, polo que se define a carteira de servizos sociais para a promoción da autonomía persoal e a atención ás persoas en situación de dependencia e se determina o sistema de participación das persoas usuarias no financiamento do seu custo.

²⁴ A taxa de cobertura do SAF libre concorrencia determínase segundo a seguinte fórmula número de persoas usuarias do SAF libre concorrencia entre a diferenza entre número de persoas maiores de 65 anos menos o número de persoas usuarias do SAF dependencia.

²⁵ A taxa de cobertura do SAF dependencia determínase segundo a seguinte fórmula número de persoas usuarias do SAF dependencia entre o número de persoas maiores de 65 anos.

Ademais, é salientable a regularidade das taxas de cobertura do servizo para as persoas maiores de 65 anos entre os Concellos da comarca, xa que roldan para libre concorrencia o 1,50%. Con respecto á cobertura do servizo de dependencia, esta é máis diferente entre os concellos que van do 4% no Concello da Baña ó 2,81% no de Negreira.

Con todo, e tendo en conta o alcance de ámbalas modalidades do SAF en número de persoas atendidas, para o ano 2018 detéctanse listas de agarda nos servizos dos Concellos. Así, o Concello de A Baña conta cunha lista de agarda de 20 persoas para dependencia, e o Concello de Negreira conta con 24 solicitudes de SAF dependencia en agarda e 29 persoas en libre concorrencia.

Polo que respecta á prestación do servizo de axuda no fogar na modalidade de libre concorrencia, esta evoluciona nos últimos anos atendendo ós datos recollidos na seguinte táboa.

Táboa 24. Número de horas prestadas do SAF libre concorrencia nos concellos da Comarca de A Barcala. 2016 - 2018.

Concello	2016	2017	2018
A Baña	1.013,50	1.049,50	768
Negreira	2.106,45	2.172,00	2.844,00

Fonte: Elaboración propia a partires da información facilitada polos concellos e a Deputación da Coruña.

A táboa amosa como a evolución no número de horas prestadas de SAF na modalidade de libre concorrencia polos concellos ó longo dos últimos anos é oposta entre os concellos. Así, se ben o Concello de Negreira incrementa as súas horas un 35%, o Concello da Baña diminúeas nun 24%.

Dentro da análise do servizo de axuda no fogar na modalidade de libre concorrencia é preciso facer unha especial referencia ó apoio financeiro que a Deputación da Coruña está a prestar dentro do Programa de financiamento dos servizos comunitarios municipais (FOPPSS). Como xa se citara anteriormente, este programa, que responde á competencia determinada ó abeiro do Decreto 99/2012 que regula os servizos sociais comunitarios e o seu financiamento, evolucionou nos últimos anos e no caso do SAF, na actualidade, financia os custos correspondentes ó persoal auxiliar do devandito servizo, establecéndose, para elo, unha achega²⁶ de 12,00€ por hora prestada de servizo.

A seguinte táboa amosa a evolución do financiamento da Deputación da Coruña ós concellos da comarca para o servizo de axuda no fogar na modalidade de libre concorrencia.

²⁶ A achega para o financiamento do persoal auxiliar do SAF libre concorrencia, establecido na base 4 das Bases Reguladoras do programa de financiamento dos servizos sociais comunitarios municipais, pasou de seu unha achega fixa de 17.643,83€ o primeiro ano de vixencia do Programa no 2017 (BOP nº 39 de 24 de febreiro de 2017) a unha achega calculada en función das horas previstas de prestación do servizo sobre a base de 12,00€ por hora prestada de servizo.

Táboa 25. Importe das achegas realizadas pola Deputación da Coruña para o financiamento do do SAF libre concorrencia nos concellos da Comarca de A Barcala. 2016 - 2019.

Concello	2016 ²⁷	2017 ²⁸	2018 ²⁹	2019 ³⁰
A Baña	17.643,83 €	17.643,83 €	12.162,00 €	13.302,95 €
Negreira	17.643,83 €	17.643,83 €	25.277,40 €	28.870,23 €

Fonte: Resolucións pola que se aproba o Programa de financiamento dos servizos sociais comunitarios municipais (FOPPSS) os anos 2016, 2017, 2018 e 2019.

Como se observa, no período analizado prodúcese unha evolución dos volumes de financiamento do SAF libre concorrencia a raíz do paso da modalidade de financiamento de carácter lineal do 2017, á modalidade de financiamento por horas de prestación de servizo. Deste xeito, observase como o financiamento, que no caso do Concello de A Baña descende un 24%, nos anos analizados, e increméntase un 64% no Concello de Negreira, responde ó número de horas que efectivamente pode prestar o servizo dun concello e estas, en ocasións, vense condicionadas por elementos operativos vencellados coa dinámica doutros departamentos municipais.

Como se mencionou con anterioridade, unha parte importante da composición dos equipos de benestar dos Concellos vencéllase ó servizo de axuda no fogar nas súas diferentes modalidades. Con todo, para realizar a análise do volume de profesionais do SAF, é preciso ter en conta tanto a presenza de diferentes ocupacións como a influencia dos sistemas de xestión que os Concellos utilizan á hora da prestación do servizo.

Táboa 26. Tipo de xestión do servizo de axuda no fogar nos concellos da Comarca de A Barcala en función da súa modalidade e número de persoal encargado da coordinación e da prestación directa do servizo. 2018.

Concello	Modalidade de SAF	Tipo de xestión	Persoal de coordinación	Persoal auxiliar	Custo /hora
A Baña	<i>Libre concorrencia</i>	Mixto	3	19	13,76€
	<i>Dependencia</i>				
Negreira	<i>Libre concorrencia</i>	Mixto	1	19	14,64€
	<i>Dependencia</i>				17,43€

Fonte: Elaboración propia a partires da información facilitada polos concellos

Neste sentido, como mostra a táboa, pódese afirmar que na actualidade o SAF na Comarca ocupa a un total de 42 profesionais, dentro dos cales 4 corresponden á figura de coordinación nos diferentes Concellos, e un total de 38 son persoas auxiliares que prestan servizo directamente nos fogares das persoas usuarias.

Ademais do impacto en termos laborais, é preciso afondar nas diferentes formas de xestión do servizo utilizadas polos Concellos. Así, na análise deste apartado obsérvase como os Concellos

²⁷ Resolución pola que se aproba o programa de financiamento dos servizos sociais comunitarios municipais no ano 2016 (FOPPSS/2016). BOP núm. 39, do luns 29 de febreiro de 2016.

²⁸ RP 16525/2017. Resolución pola que se aproba o Programa de financiamento dos servizos sociais comunitarios municipais no ano 2017 (FOPPSS/2017). BOP nº 99 de data 29 de maio de 2017.

²⁹ RP num. 2018/1487. Resolución pola que se aproba o Programa de financiamento dos servizos sociais comunitarios municipais no ano 2018 (FOPPSS/2018). BOP nº 81 de data 30 de abril de 2018.

³⁰ RP 13220/2019. Resolución pola que se aproba o Programa de financiamento dos servizos sociais comunitarios municipais en 2019 (FOPPSS/2019). BOP nº 73 de data 16 de abril de 2019.

xestionan o SAF de xeito mixto, é dicir empregando para a prestación do servizo dúas modalidades a xestión directa e a externalización de xeito combinado.

O Concello da Baña combina aproximadamente nun 40% de xestión directa e un 60% de indirecta na prestación do servizo nas dúas modalidades e tanto o persoal de coordinación como as auxiliares traballan de xeito indistinto coas persoas usuarias das diferentes modalidades. O concello conta cun profesional de coordinación propio que xestiona o equipo de auxiliares propio, que son 7, e traballa en estreita relación cos dous profesionais de coordinación da entidade prestadora, a cal conta con 12 auxiliares para este servizo.

O Concello de Negreira xestiona a totalidade do SAF de xeito directo, para o cal contan con persoal propio para a prestación do servizo nos fogares das persoas usuarias, cun total de 16 auxiliares, e conta cunha entidade allea ó concello para a prestación do servizo nas fins de semana, esta entidade conta con 3 auxiliares para a prestación do servizo.

Finalmente, é preciso mencionar a existencia de diferentes custos/hora do servizo de SAF en función do Concello e da forma e intensidade do tipo de xestión, situándose o chan do custo/hora no Concello de A Baña en 13,76€/hora nas dúas modalidades, en tanto que o teito atópase no Concello de Negreira, na modalidade de dependencia, que ten un custo/hora de 17,43€.

3.3 EXTRACTO DA SITUACIÓN DOS SERVIZOS SOCIAIS NA COMARCA DE A BARCALA.

Na Comarca de A Barcala conviven centros de servizos sociais de titularidade pública, privada e de iniciativa social. Así, en tanto os centros de titularidade pública teñen como ámbito de actuación á atención infantil (cunha dotación de 1 escola infantil é un punto de atención á infancia que ofrecen un total de 91 prazas), os centros de titularidade privada atópanse focalizados na atención ás persoas maiores e dependentes, ámbito no que presta servizo o Centro de Día (con 19 prazas) e a Residencia (con 24 prazas), e os centros de iniciativa social prestan servizo ás persoas con discapacidade a través dos seus dous centros ocupacionais cun total de 36 prazas.

Os equipamentos relacionados coa atención ás persoas maiores e dependentes, nos últimos anos, incrementaron a súa oferta de carácter residencial ata duplicala e mantiveron as prazas existentes no centro de día co que conta a comarca. A pesar desta evolución, existe unha substancial diferenza con respecto ós obxectivos de cobertura do *Mapa galego de equipamentos e servizos sociais* na área da que forma parte a Comarca. Esta diferenza tradúcese na necesidade de 132 prazas de carácter residencial e de 44 prazas en centros de día. Coa creación destas prazas nos diferentes tipos de equipamentos, cubriríanse os obxectivos previstos no devandito *Mapa*, incrementando así a oferta comarcal e limitando os efectos que na actualidade teñen sobre as persoas usuarias e sobre as súas familias, tanto as elevadas esperas como os custos, ou os traslados en relación, sobre todo, ás prazas de carácter residencial.

En relación ós centros de atención á primeira infancia, na actualidade a dotación de prazas na comarca cumpre a ratio recomendada pola Unión Europea. Con todo, a limitación das prazas supón que na comarca aínda se acuda, maioritariamente, á familiarización como fonte de coidados.

Sobre os equipamentos de carácter non residencial para a atención ás persoas maiores e dependentes, no proceso de elaboración do Plan de Acción os equipos técnicos municipais recoñeceron a necesidade dunha maior difusión entre a poboación deste tipo de equipamentos de proximidade que garanta o coñecemento do recurso e a súa demanda na comarca. Esta demanda que, na actualidade é limitada, vese cuberta con recursos de fora da propia comarca, ben cos recursos da comarca do Sar (Concello de Rois) ou no caso de centros privados, os existentes na comarca de Santiago (Concello de Ames).

As políticas de benestar nos concellos da Comarca, segundo a asignación de créditos iniciais dos orzamentos municipais ó programa de “Servizos sociais e promoción social”, contan cunha notable adicación de recursos que se sitúa entre o 12% e o 14% dos orzamentos municipais.

O apoio financeiro que tanto Xunta de Galicia como a Deputación da Coruña veñen prestando ás políticas locais de benestar evoluciona á alza nos últimos anos. No caso da Xunta de Galicia, este apoio financeiro ten como un dos principais elementos o financiamento das horas prestadas polo Servizo de Axuda no Fogar na modalidade de dependencia. No caso da Deputación da Coruña, o sistema de apoio financeiro evoluciona nos últimos anos no seo da variación xeral enmarcada no POS, aínda que se presta unha especial atención ó financiamento provincial do persoal técnico complementario e de persoal administrativo e, por outra parte, da actividade do persoal do Servizo de Axuda no Fogar na modalidade de libre concorrência.

Dentro deste aspecto, salienta a implantación do apoio financeiro levada a cabo pola Deputación da Coruña ó persoal de carácter administrativo. Este financiamento é significativo para a presenza do persoal administrativo como apoio ás actividades dos equipos técnicos e liberar certa carga de traballo administrativo que, na actualidade, marca a operatividade dos equipos.

Ó igual có acontecido con persoal administrativo, o persoal técnico complementario tamén se atopa presente nos concellos da Comarca. Así, na Baña a Deputación financia unha Educadora e en Negreira a unha Educadora e unha Pedagoga, co que isto supón de incremento das posibilidades de desenvolver novas tarefas respondendo ás necesidades sociais.

Dentro dos equipos de benestar locais, salienta a importancia que ten o SAF para a actividade dos departamentos e para as persoas usuarias, de tal xeito que é o programa que maiores recursos consome e que, na actualidade, está a chegar de xeito máis amplo e intenso á poboación.

Esta elevada importancia supón que este servizo sexa unha das principais fontes de carga de traballo para o equipo técnico local, de tal xeito que o contido do posto das Traballadoras Sociais céntrase, case en exclusiva, na xestión do SAF. Este esquema é válido para unha das Traballadoras Sociais do Concello de Negreira, que se adica integramente á xestión do SAF, e para boa parte da xornada laboral da Traballadora Social do Concello de A Baña. Neste sentido, outro tipo de intervencións

quedan nun segundo plano na xornada cotiá das Traballadoras Sociais, ou ben son asumidas directamente por outras técnicas integrantes do equipo municipal.

Con todo, dende os equipos técnicos considérase que a actuación estase a centrar na xestión reactiva perante as demandas da poboación, sobre todo relacionadas coa tramitación de recursos derivados da dependencia, quedando baleiros importantes á hora do traballo comunitario e preventivo ou do relacionado coas persoas coidadoras.

Deste xeito, é posible observar como as accións relacionadas coa rexeneración da vida comunitaria ou coa loita contra a soidade son recoñecidas como campos de actuación nos que, na actualidade, non se está a traballar coa intensidade requirida por diferentes motivos.

A elevada importancia do SAF, que se ve reflectida tamén na amplitude dos seus equipos, tanto dende o punto de vista de persoal propio como de persoal das empresas xestoras, tamén se reflicte nas súas formas de xestión, onde os Concellos contan con equipos propios e co apoio de empresas externas.

Esta xestión mixta é preciso matizala xa que, se ben no caso de A Baña, o equipo da prestadora externa é superior ó do Concello. No caso de Negreira a empresa externa apoia de xeito puntual ó equipo municipal para a prestación de servizos, por exemplo, en fins de semana, polo que é posible concluír que o servizo se atopa máis achegado á xestión directa que á externalización.

Esta diferenza de sistemas de xestión non ten un impacto apreciable en termos de custo/hora para o SAF de libre concorrencia, se ben o SAF dependencia do Concello de Negreira conta co teito de custo ó superar os 17€/hora. Con todo, en termos de ratios de usuarios/as atendidos, o Concello de Negreira sitúase no 4,5 en tanto que esta ratio é superior no de A Baña, co 5,1, atendendo en conxunto a 146 persoas no ano 2018.

Con todo, alén da verificación das formas de xestión do SAF e dos custos nos Concellos da Comarca, é necesario incidir que este servizo é o auténtico centro neuráxico das actividades de benestar locais que, se ben ten un elevado potencial á hora de xerar novas intervencións complementarias coas persoas usuarias, coas familias ou co seu entorno, este potencial non está a ser esgotado por parte dos equipos técnicos municipais.

Neste sentido, os equipos técnicos consideran que existe unha visión social do SAF centrada nun contido de carácter doméstico que xera unhas expectativas coas que é difícil loitar e que van en detrimento do contido propio do servizo que se centra nas atencións sociosanitarias. Así, a expansión da profundidade das actuacións propias e derivadas do SAF convértese nun novo reto recoñecido por parte dos departamentos de benestar, para o cal consideran preciso a introdución de novos perfís profesionais nos equipos tales como o relacionado coa Terapia Ocupacional ou coa Psicoloxía que permitan traballar, dende ópticas diferentes, con usuarios/as e con persoas coidadoras.

4. Conclusións e Recomendacións.

Ó longo do presente documento foron analizados, en tres apartados diferentes, os principais aspectos relacionados coa evolución demográfica, co contexto socioeconómico, e coa situación dos servizos sociais e dos principais programas das políticas locais de benestar; amosando así un panorama integral resultante do estudo conxunto (I) das persoas, (II) das súas condicións de vida, e (III) da actividade dos servizos de benestar.

O último punto da Diagnose da Comarca de A Barcala vén conformada pola formulación das principais conclusións extraídas da análise dos anteriores apartados, así como pola elaboración de diferentes propostas para a mellora e ampliación do alcance e profundidade das actividades dos departamentos locais de benestar.

Estas conclusións e recomendacións terán como vieiro xeral a procura da mellora da calidade de vida da poboación e, máis concretamente, da mellora da autonomía individual e relacional das persoas, de tal xeito que se enmarquen e sexan coherentes coas liñas xerais que o Plan de Acción diseña para a actividade da Sección de Benestar da Deputación da Coruña. É dicir, as recomendacións propostas para a Comarca de A Barcala non só son coherentes cun deseño xeral a nivel provincial, senón que contribúen a este deseño trasladando de xeito *abaixo – arriba* tanto as necesidades locais como as circunstancias puntuais que se presentan no desenvolvemento cotiá das tarefas dos departamentos locais, e que inflúen de xeito determinante no rendemento das políticas locais de benestar e, polo tanto, na súa capacidade de resposta fronte ás situacións sociais.

Neste sentido, ó longo dos últimos anos a Deputación da Coruña evoluciona no seu sistema de apoio ós Concellos de menos de 20.000 habitantes. Esta evolución insírese na emerxencia do POS+ como principal ferramenta de colaboración financeira xeral, en tanto que tamén presenta no relativo ás políticas de benestar unha fonda evolución das ferramentas de apoio financeiro.

Así, tanto o contido do apoio como os volumes financiados evolucionaron de xeito significativo a partir do ano 2017, sempre dentro da modalidade incentivadora, sendo minoría os programas de apoio técnico directo ós Concellos, aspecto este no que a continuación se fará fincapé atendendo á realidade territorial.

Deste xeito, na procura de seguir avanzando e mellorando no apoio integral que a Sección de Benestar da Deputación presta ós Concellos, e tendo como referencia o principio de autonomía local, a continuación preséntanse as principais conclusións e recomendacións xurdidas para a Comarca de

A Barcala no seo dos traballos de elaboración do Plan de Acción de Servizos Sociais da Deputación da Coruña.

4.1 AS PRINCIPAIS CONCLUSIÓNS .

A) A evolución demográfica

A parte demográfica da diagnose verifica a existencia na Comarca dun profundo problema poboacional presente en tódolos Concellos que supón a perda do 29% dos habitantes a nivel comarcal a partir do ano 1998. Esta evolución ten a súa correspondencia en cada Concello, onde se poden apreciar descenso de máis do 30% da poboación en Cerdido, Mañón e Ortigueira, en tanto que a perda poboacional de Cariño establécese no 23%.

A intensidade do proceso de perda de poboación procede dun salientable saldo vexetativo negativo dende os anos 70 que é complementado co saldo negativo migratorio ó longo dos últimos 20 anos.

Ademais é preciso facer referencia á capilaridade territorial desta evolución demográfica, xa que unicamente unha parroquia das 35 existentes gaña poboación, se ben o volume gañado pola parroquia de Mosteiro (Concello de Ortigueira) nos últimos 17 anos é de 5 habitantes. Neste sentido, o proceso de devalo demográfico é tan intenso no Ortegaleira que afecta tamén de xeito salientable á centralidade comarcal, a parroquia de Santa Marta de Ortigueira, polo que esta perda de poboación supera á propia dos núcleos rurais máis afastados para asentarse tamén nas centralidades municipais e comarcal que non son quen de actuar como lugares de atracción e asentamento de poboación.

A evolución observada permite facer proxeccións, figurando para o 2030 un afondamento na perda poboacional ata baixar dos 10.000 habitantes, o que supón unha perda do 22,5% sobre os datos do 2017 e do 45% sobre os datos do 1998. É dicir, a Comarca de Ortegaleira atópase inmersa no proceso de *demotanasia*.

O proceso de perda de poboación conta coa importante derivada do avellentamento e do seu elevado impacto en termos das políticas de benestar. Estes dous elementos, conxuntamente cunhas limitadas dotacións dos equipos locais de benestar e cunha visión reactiva que dá na *hiperfocalización* da actividade vencellándoa co avellentamento, supón que sexan puntuais as dinámicas de traballo locais integrais nas que o benestar sexa peza clave na dinamización demográfica e no desenvolvemento local.

Un exemplo desta limitación son as dificultades en diversos Concellos da Comarca para atopar profesionais capacitados que integren os equipos dos SAF municipais, o que supón a imposibilidade de ampliar uns servizos amplamente demandados pola poboación e, ó mesmo tempo, de integrar laboralmente ás persoas profesionais co que isto supón á hora de incidir na retención de habitantes. Así, as accións de formación puntuais especificamente dirixidas ó aproveitamento das posibilidades deste xacemento de emprego son limitadas en número e localización xeográfica, en tanto que na

formación oficial (Formación Profesional) impartida na Comarca non se aprecia relación algunha cos cuidados ás persoas ou, nun sentido máis amplo, coas políticas de benestar ou cos servizos á comunidade.

Dentro desta tendencia á *hiperfozalización* da actividade dos servizos de benestar locais é salientable incidir nas limitacións dos equipos. Así, os Concellos non contan, ou teñen dificultades para contar de xeito estable, coa figura do profesional que coordine o Programa de Educación Familiar a pesar da posta a disposición da Deputación de financiamento para a súa cobertura, o cal limita o abano dos servizos a prestar dende os departamentos de benestar e dificulta a xeración de novas complementariedades e actuacións integrais para os/as usuarios/as ou para as familias e, sobre todo, afonda na devandita *hiperfocalización* ó non abrir novos campos de actuación (relacións cos centros educativos ou sanitarios, deseño de actividades para a mocidade...) de xeito estable co liderado local.

Neste sentido, as dificultades para contar con estes profesionais varían en función do Concello, sendo posible detectar tanto aspectos puntuais de carácter operativo relacionados co excesivo alongamento no tempo do deseño e convocatoria de prazas, como outro tipo de aspectos relacionados coa anualidade do financiamento. Con todo, a limitación da presenza de perfís técnicos complementarios nos departamentos de benestar supón a limitación da actividade dos mesmos e, sobre todo, o afondamento nunha visión reactiva e tramitadora de recursos incompatible coa necesaria emerxencia de políticas integrais para a reversión do proceso de *demotanasia*.

Ademais, é preciso indicar que outro dos elementos que incide negativamente na calidade de vida das persoas, sobre todo das de maior idade, é o relacionado coa mobilidade pública. Os diferentes Concellos da Comarca contan cunha salientable extensión xeográfica e dispersión da poboación como características de partida que, ó non se veren dotados de sistemas de transporte público local/comarcal eficaces e capilarizados, se converten en variables que favorecen a soidade e, en determinados núcleos rurais desertizados poboacionalmente, o illamento físico.

A ampliación dos servizos de benestar, ou o incremento da profundidade dos mesmos, é en si mesma unha estratexia de mellora da capacidade de atracción/retención de poboación dos territorios. O aproveitamento destas potencialidades dá en xeración de novas oportunidades laborais para ocupacións de elevado valor social de proximidade en tanto que complementa a actual prestación de servizos de cara a facer territorios atractivos.

Con todo, a xa mencionada *hiperfocalización* leva ó risco de que se deixe de lado a atención a outros colectivos (infancia, mocidade...) ou que, ficando garantida a atención básica a estes outros colectivos a raíz da presenza de equipamentos como escolas infantís, CEIP ou IES, suporía o non deseño de actividades conxuntas entre os centros e os departamentos municipais de benestar.

Esta tendencia levaría (I) á minoración das posibilidades de capilarización das actuacións locais entre a mocidade e as familias; a (II) desatención de problemas sociais emerxentes como poden ser os relacionados coas adicións sobre os que non habería programas estables; (III) á perda de oportunidades de xeración/ rexeneración de sentimento de comunidade e arraigo territorial sobre as que traballar para paliar o despoboamento; ou (IV) a perda de posibilidades de establecer traballo en

rede estable entre institucións e entre xeracións, ampliando así o abano e o alcance das políticas de benestar locais.

B) O avellentamento e a soidade.

Un dos elementos máis salientables do proceso de devalo demográfico presente na Comarca de A Barcala é o relacionado co avellentamento da poboación e, como unha das súas consecuencias, coa emerxencia da soidade física (sobre todo das persoas maiores) en vivendas situadas en lugares ou núcleos onde este proceso de devalo levou/leva á desertización, aínda que non se debe esquecer que o fenómeno da soidade tamén se atopa presente nas vilas ou en núcleos habitados, como pode ser o caso do núcleo de Negreira que, como se observou, achega os datos positivos que evitan a caída de poboación do Concello.

Na actualidade os índices de avellentamento e sobreavellentamento amosan uns datos substancialmente superiores ós da provincia e do conxunto de Galicia, o cal vencellado coa estrutura demográfica actual (a pirámide) e cos saldos vexetativos e migratorios xa observados, supón que o colectivo de persoas maiores de 65 anos non unicamente é central na vida do territorio na actualidade, senón que a súa presenza e importancia será maior a medio prazo.

A este feito engádeselle que, segundo as proxeccións para o ano 2030, contarase cun importante colectivo de persoas maiores de 85 anos, estimándose que as mulleres de máis 85 anos serán, conxuntamente coas persoas de entre 50 e 54 anos, o grupo poboacional máis amplo da Comarca.

Como se mencionou con anterioridade, o salientable proceso de avellentamento leva a unha progresiva focalización da actividade dos departamentos locais de benestar no colectivo das persoas maiores co obxectivo de garantir tanto a súa calidade de vida e a súa actividade a través de diferentes programas, como os seus coidados.

Neste sentido, na actualidade a xestión destes programas está a ser o aspecto que centra a actividade dos equipos municipais de benestar, con especial atención á xestión do Servizo de Axuda no Fogar na súa modalidade de dependencia e de libre concorrencia, de tal xeito que a atención ás persoas maiores pode ser considerada como a política local máis importante dos departamentos de benestar e, dentro desta, a xestión do SAF é o programa que máis recursos está a demandar.

Con todo, é preciso indicar que a elevada importancia local da política de atención ás persoas maiores non se atopa acompañada de actuacións que incidan de xeito integral nas necesidades deste colectivo e que traten, por exemplo, dende os aspectos relacionados coa mobilidade e transporte, ata os relacionados coa rexeneración da vida comunitaria a través de iniciativas interxeneracionais. É dicir, bótase en falla a (I) integralidade das accións; (II) a actualización metodolóxica; e (III) un incremento da profundidade das accións deseñadas que aproveiten o potencial das actividades xa desenvolvidas.

Na actualidade, os principais programas locais de detección e loita contra a soidade son o SAF e a Teleasistencia e que, como se pode comprobar, constitúense como respostas reactivas perante solicitudes expresas das persoas que se consideran en situación de vulnerabilidade. Esta resposta pública na actualidade non está a contar con *inputs* procedentes da sociedade que detecten, de xeito informal e comunitario, outros potenciais usuarios/as dos servizos que non os soliciten proactivamente. É dicir, non se está a producir unha axeitada *capilarización* entre a sociedade e os departamentos de benestar locais á hora de detectar, transmitir e responder a situacións de soidade.

Outros dos programas de importante implantación na Comarca son os relacionados coa activación das persoas maiores a través do envellecemento activo, aínda que se detecta a necesidade de levar adiante unha actualización metodolóxica destas actividades. Neste sentido, salienta a necesaria incorporación de novos perfís profesionais nos equipos que xeren accións innovadoras de activación, de mellora do benestar xeral e de adaptación funcional dos fogares, sobre todo tendo en conta a elevada dispersión e a limitación do servizo de transporte público, aspecto este no que é preciso incidir dende múltiples ópticas institucionais, pero cuxa ausencia efectiva provoca situacións de illamento e multiplica a soidade das persoas maiores.

Con todo, a nivel xeral obsérvase que, se ben non existen programas específicos de loita contra a soidade, para esta finalidade utilízanse servizos como o SAF ou a Teleasistencia, de tal xeito que na liña de potenciar estes programas e mellorar o seu impacto, amósase preciso o seu reforzo e a súa utilización cun carácter proactivo, co cal as políticas de coidados se converten nunha ferramenta de entidade para mellorar as relacións sociais das persoas que viven soas e a súa calidade de vida dentro dos seus fogares.

C) As múltiples exclusións.

A Comarca de A Barcala, debido á súa proximidade a Santiago de Compostela, atópase integrada dentro da denominada Área de Santiago utilizada polas fontes oficiais á hora de analizar fenómenos como a taxa de risco de pobreza ou exclusión social, de tal xeito que se ben os datos amosan que o 16% da poboación da devandita Área se atopa en risco de pobreza³¹ (Estratexia Europa 2020 para o ano 2016), é preciso indicar que o contexto social da Comarca de Santiago, e do propio núcleo de Santiago de Compostela como centralidade, teñen un efecto de carácter distorsionador salientable.

A presenza de taxas de risco de pobreza inferiores ós promedios de Galicia e da provincia non obsta para mencionar a elevada diferenza existente en termos de renda bruta dispoñible por habitante entre a Comarca e os territorios de referencia, diferenza esta que se incrementa ó estudar o caso do Concello de A Baña, cuxos datos non chegan ós 10.000€ no ano 2015 e que contrastan cos 14.751€ do dato da provincia da Coruña.

Ademais, dentro da estrutura da renda bruta dispoñible por habitante salienta o elevado peso das prestacións que, se ben en xeral na Comarca supera en 4 e 5 puntos o dato galego e provincial, para

³¹ Os datos do ano 2017 contemplan como esta cifra descende ó 14,66%, e en tanto que Galicia conta co 20,26% e a provincia co 18,65%.

o caso de A Baña supérao en 11 e 12 puntos. É dicir, en termos xerais os habitantes da Comarca contan con menor renda có resto dos galegos e habitantes da provincia, e esta renda está composta nunha maior medida por prestacións.

Con todo, a evolución da afiliación á Seguridade Social nos últimos anos medra de xeito intenso dende o ano 2013 ó mesmo tempo que se reducen as cifras de persoas desempregadas. En relación ós sectores económicos con máis pulo na Comarca, son os relacionados cos servizos e, dentro destes, co comercio e hostalaría; en tanto que tamén é salientable o peso das empresas agrarias, se ben a evolución xeral do sector agrogandeiro é á baixa, co que isto comporta debido ó seu efecto arrastre sobre as actividades complementarias e sobre o asentamento da poboación no territorio.

Un elemento que incide no incremento das exclusións é o relacionado co proceso de avellentamento xeneralizado da poboación que se está a dar tanto en toda Galicia, como na provincia e na Barcala. Este avellentamento conta coa derivada do incremento do fenómeno da dependencia (alén do recoñecemento formal os dereitos subxectivos e os servizos aparelados á Lei 39/2006 de Promoción da Autonomía Persoal e Atención ás Persoas en Situación de Dependencia) e, polo tanto, co incremento das necesidades de coidados, co que isto comporta en termos de intensidade horaria e de extensión no tempo.

Neste sentido, un dos elementos máis salientables relacionado coas necesidades de coidados é o impacto que a intensa feminización dos mesmos ten sobre as persoas, sobre o seu emprego/empregabilidade e sobre as súas carreiras profesionais, sobre todo atendendo ás súas cotizacións e á xeración de dereitos relacionados coa xubilación. Así, outra das exclusións máis importantes que se está a observar é a relacionada coa das persoas coidadoras, que ten efectos inmediatos a través da ruptura das súas relacións laborais actuais e das relacións sociais no seu contexto, e que ten efectos diferidos sobre as pensións de xubilación, o que incrementa as posibilidades de risco de pobreza no futuro.

Outra das exclusións máis salientables é a relacionada coa presenza das discapacidades, aspecto para o cal na Comarca cóntase con dous centros ocupacionais xestionados pola Fundación para a protección de discapacitados psíquicos da Comarca da Barcala, que contan cun total de 36 prazas. Con todo, as posibilidades das entidades sociais de proximidade veñen determinadas, en boa medida, polo apoio das institucións públicas a través das diferentes liñas de financiamento, o cal xera disfuncións á hora da estabilidade no tempo das súas intervencións e na limitación dos perfís dos seus equipos básicos, limitando así mesmo o abano e profundidade das súas intervencións.

Estas dificultades vense incrementadas por aspectos como a debilidade estrutural do transporte público comarcal, con maior énfase a raíz das necesidades especiais dos seus colectivos obxectivo, o cal xera necesidades de afrontar servizos especializados de elevado custo e, ó tempo, xera novas necesidades de captación de fondos para responder a esta necesidade.

Finalmente, tamén se detectan casos de exclusións vencelladas coas situacións de adiccións, entendidas estas últimas como as adiccións de carácter *tradicional* a alcohol ou outras substancias,

como a outro tipo de adicións relacionadas coas novas tecnoloxías, que están a emerxer nos últimos tempos directamente relacionadas coa mocidade.

Neste sentido, o traballo coa mocidade a través dos centros educativos estase a centrar, dende unha perspectiva reactiva, na intervención en casos individuais por parte das Educadoras que integran os equipos técnicos municipais de benestar. Esta focalización, así como as diferentes sensibilidades dos equipos docentes dos centros e os diferentes graos de actividade das ANPAS, levan á ausencia nos Concellos da Comarca de programas estables de prevención liderados polos departamentos de benestar e implementados en rede con centros e ANPAS, con especial atención ó caso do Concello de Negreira pola presenza do IES Xulián Magariños.

D) Os coidados.

A política de benestar local ten, no relacionado cos coidados, un dos seus elementos máis salientables xa que, tanto a raíz das prestacións derivadas da lei da dependencia, como a raíz do programa de Servizo de Axuda no Fogar básico, os servizos relacionados cos coidados supoñen un volume substancial dos esforzos locais, sobre todo medido en recursos humanos, económicos e técnicos destinados ó benestar.

Esta tendencia á *hiperfocalización* dos esforzos dos departamentos de benestar nos coidados, sobre todo no SAF, vencéllese directamente coa evolución demográfica e co progresivo avellentamento da poboación da Comarca, de tal xeito que atendendo ás proxeccións demográficas, é previsible un salientable incremento das tensións derivadas da demanda do SAF nas súas dúas modalidades, aspecto para o cal os Concellos non se atopan preparados.

Así, tal como se mencionaba con anterioridade, o SAF asume un volume de recursos humanos de 42 profesionais na Comarca, atendendo a 146 persoas, e tendo unhas listas de agarda de 73 persoas a finais do 2018. Ademais, en número de horas de servizo prestadas, este ascende a máis de 28.000 horas, chegando a atender ó 4,74% da poboación da Comarca maior de 65 anos nas súas dúas modalidades.

Como se pode observar, o SAF é un servizo intenso tanto en recursos como en persoas atendidas, xerando unhas salientables necesidades en termos de xestión que os Concellos da Comarca están a cubrir a través dunha xestión maioritariamente mixta, combinando tanto a externalización como a prestación do servizo a través de equipos propios.

Esta xestión mixta, en termos xerais, ten matices xa que en tanto o Concello de A Baña combina o seu equipo municipal de 7 auxiliares coa presenza de 12 auxiliares de entidades externas, o Concello de Negreira presta de xeito directo a práctica totalidade do seu servizo, aínda que conta de xeito estable cunha entidade externa para cubrir vacacións ou baixas, e que achega un total de 3 auxiliares.

Ademais, a amplitude de custos/hora é salientable, tendo como chan o dato de A Baña con 13,76€ e como teito o dato de Negreira para a modalidade de dependencia, con 17,43€.

É habitual que o SAF básico sexa solicitado polas persoas usuarias de xeito paralelo á solicitude inicial de valoración da dependencia, de tal xeito que o servizo básico entra nos fogares de xeito previo á dependencia, quedando activo ata que á persoa usuaria lle sexa recoñecida a valoración e o servizo correspondente a través da modalidade da dependencia. Este esquema fai que o SAF básico perda en certa medida o compoñente de prevención que ten, para constituírse nunha sorte de porta da entrada local ós servizos da dependencia, que contan con salientables demoras en tempo.

Así, en boa medida os departamentos municipais de benestar están a convertese en centros xestores de equipos SAF, aspecto para o cal non contan con apoio de carácter técnico, xurídico ou relacionado co control de xestión e que, conxuntamente cos requirimentos propios do proceso administrativo relacionado coa dependencia, tende a saturar a súa operativa cotiá e non permite aproveitar a profundidade do SAF ou avaliar o propio servizo, ó tempo que bloquea as posibilidades de iniciar outro tipo de actividades de carácter comunitario.

Neste sentido, a potencialidade que ten o SAF á hora de xerar novas intervencións alén dos traballos de atención ás persoas usuarias estase a ver plasmado nos Concellos da Comarca de xeito fragmentado. Deste xeito, a totalidade dos equipos técnicos municipais detectan a necesidade de traballar coas persoas cuidadoras de persoas dependentes, sobre todo cando as súas situacións son coñecidas a raíz da entrada do SAF nos fogares, pero ningún Concello ten programas estables neste eido. Incidindo neste aspecto, un dos elementos máis salientables detectados é a ausencia nos equipos SAF do perfil do terapeuta ocupacional, o cal achegaría maior profundidade ás intervencións coas persoas usuarias, traballando na adaptación funcional de fogares para evitar caídas, ademais de ampliar o abano de alternativas de servizos a prestar dende o SAF para previr os deterioros.

Incidindo nos cuidados, e tendo en conta a feminización das persoas cuidadoras, é preciso indicar que os equipos técnicos da Comarca prevén un incremento considerable da demanda de prazas tanto en centros residenciais como non residenciais de atención ás persoas maiores. Neste sentido, tal como se puido observar, os datos actuais atópanse afastados das ratios establecidas pola Xunta de Galicia no ano 2008, sendo preciso ter en conta que na actualidade estes centros son de titularidade privada, o cal introduce o elemento da equidade económica no acceso ós cuidados como aspecto a considerar por parte da poboación da Barcala.

E) Os equipos locais de benestar.

A evolución das modalidades de financiamento que a Área de Benestar da Deputación da Coruña pon a disposición dos Concellos menores de 20.000 habitantes supón unha variación nas posibilidades dos servizos a raíz dun dobre efecto.

Por unha banda, o financiamento do perfil do apoio administrativo e de persoal técnico complementario ó/á traballador/a social de referencia permite completar dende un punto de vista

integral ó equipo inicial, permitindo tanto unha maior axilidade administrativa e unha mellor atención inicial ó público, como unha atención multidisciplinar ós diferentes casos, achegando tamén posibilidades de ampliar o abano de servizos ofrecidos dende os Concellos.

Por outra banda, a fonda variación do financiamento do SAF da modalidade de libre concorrencia supón un incremento no ingreso dos Concellos e, polo tanto, unha maior capacidade á hora da prestación deste servizo que, como se puido observar, aínda non é posible avaliar e que, con todo, tamén depende doutros factores individuais de cada Concello como pode ser o referente á existencia de sistemas de xestión informatizados ou o rendemento dos equipos propios ou das entidades externas.

A evolución do financiamento da Deputación da Coruña, vencéllase coa maior capacidade dos Concellos á hora de incrementar os seus equipos técnicos e administrativos dos departamentos de benestar, así como coas posibilidades do SAF básico, de tal xeito que perfís profesionais como o de educación social/familiar e o de auxiliar administrativo atópanse asentados nos Concellos da Barcala. Ademais, o Concello de Negreira tamén conta cun perfil relacionado coa pedagogía, o cal incrementa o abano de alternativas de intervención, pero introduce novas necesidades relacionadas coa coordinación dentro do equipo de traballo.

Con respecto á prestación de servizo do SAF básico, a pesar do incremento substancial das posibilidades de financiamento, detéctase un rendemento variable deste servizo. Con respecto ó Concello de Negreira, o financiamento vai seguido dun paulatino incremento das horas prestadas. No relativo ó Concello de A Baña, os datos do ano 2018 supoñen unha contracción da prestación do servizo derivada de aspectos operativos internos na cobertura do posto de traballador/a social, o que supuxo a discontinuidade no fluxo para Libre Concorrencia e a focalización na modalidade de Dependencia, aspectos estes que ó seren revertidos no último trimestre do 2018 fan que se prevea unha evolución á alza nos seguintes anos.

Segundo recoñecen os equipos técnicos dos diferentes Concellos, así como de entidades sociais, un elemento básico para o mantemento tanto dos equipos como da actividade é a estabilidade no financiamento que dea pé á continuidade dos servizos como paso previo para a súa mellora. Incidindo neste aspecto, un dos aspectos amplamente considerados relacionados coa mellora do SAF é a dotación de sistemas comúns que faciliten o seguimento do servizo e a introdución de novos perfís profesionais que amplíen a posibilidade de prestar servizos complementarios de elevado valor. Estas necesidades son de especial impacto nas entidades sociais que, como se mencionou con anterioridade, teñen no proceso de captación recorrente de fondos unha das súas principais funcións, o cal supón unha inestabilidade xeral nas intervencións.

Nesta liña, afondando na análise dos orzamentos municipais, é preciso salienta a homoxeneidade dos orzamentos adicados nos Concellos da Comarca á política de gasto 23, que en tanto no Concello de Negreira roldan o 12% do orzamento aprobado no 2018, na Baña superan o 13,5%. Esta homoxeneidade supón a presenza de axendas locais de semelante potencia e capacidade para atraer recursos ás políticas de benestar locais, sendo un elemento fundamental para o sostemento destas políticas as achegas procedentes tanto da Xunta de Galicia como da Deputación da Coruña, sobre

todo a raíz da modificación do sistema de financiamento do ente provincial acontecido nos últimos anos que non só evoluciona á alza de xeito substancial, senón que é de recoñecida efectividade por parte dos equipos de benestar dos diferentes Concellos.

Ademais, esta homoxeneidade orzamentaria comarcal plásmase nun financiamento semellante por habitante en función da devandita política de gasto 23 para o ano 2018, observando que o teito dos datos márcao o Concello de A Baña con 96,58€ e o chan o Concello de Negreira con 82,93€.

Finalmente, a nivel xeral recoñécese unha limitación nas capacidades de xeración de redes de axentes cos que os departamentos de benestar colaboran para levar adiante accións. Esta limitación é intramunicipal, observando a subsistencia de prácticas de fragmentación departamental que afectan ó rendemento de medidas relacionadas, por exemplo, coa inclusión social.

Ademais, obsérvanse dificultades á hora de establecer accións proactivas, coordinadas e estables no tempo lideradas polos departamentos de benestar municipais coas entidades sociais, cos Centros de Saúde ou cos centros educativos. Así, aínda que a proximidade é un elemento que facilita os contactos, a existencia de contactos é condición previa necesaria pero non suficiente para a xeración de programas estables.

4.2 AS PRINCIPAIS RECOMENDACIÓNS.

A) A evolución demográfica

Como se puido comprobar, a evolución demográfica da comarca está marcada por un suave pero constante devalo causado pola salientable perda de habitantes do Concello de A Baña que o lixeiro incremento de Negreira non é quen de compensar. Con todo, a capilarización desta evolución negativa é total en todo o territorio, figurando só unha parroquia de Negreira (o núcleo urbano) cun incremento de poboación nos últimos anos.

Así, os datos do núcleo urbano de Negreira non agochan a intensidade da evolución xeral da Comarca na que existen territorios nos que a intersección entre a perda de poboación e o avellentamento os sitúan dentro do concepto de *demotanasia*.

Neste sentido, e segundo trasladan os propios equipos municipais de benestar, é preciso vencellar as estratexias de promoción económica e emprego coa de benestar para xerar coalicións que reteñan/atraian poboación, garantíndolles niveis de calidade de vida propios de territorios atractivos.

Para afrontar esta situación, as recomendacións que se propoñen son:

Recomendación 1. Xeración de estratexias compartidas entre os Departamentos de Promoción Económica e Emprego locais cos de Benestar.

Un dos elementos máis importantes á hora de promover unha estratexia territorial de dinamización demográfica é a confluencia entre os servizos públicos e a actividade económica xeral, aterrada en termos de creación de postos de traballo de valor. Nesta confluencia, na que inflúen numerosos factores que superan o alcance do presente Plan, é posible incidir a través dunha estratexia común entre os departamentos de benestar municipais cos departamentos de promoción económica e emprego, de tal xeito que a actividade municipal, a través das súas múltiples ferramentas, se encamiñe cara a atracción/retención de poboación.

Así, dende unha perspectiva de benestar, é posible reenfocar a lóxica de actuación de ferramentas como as bolsas de traballo municipais ou maximizar o uso das cláusulas sociais nas licitacións públicas co obxectivo de contribuír na construción de territorios atractivos e, polo tanto, influír na limitación da perda de poboación.

Esta estratexia, que debe ser espallada a departamentos municipais de carácter xurídico ou económico, ten no SAF un dos seus principais alicerces xa que, como se puido comprobar, conta cun importante volume de persoas traballadoras e cun importante potencial tanto en termos de incorporación de novos profesionais (perfís auxiliares ou técnicos) como en ampliación de equipos cun elevado impacto de proximidade.

Ademais, a xeración de *coalicións internas* en clave de benestar debe ir aparellada á expansión e afondamento do alcance dos servizos actuais de benestar, contribuíndo así á fixación de poboación no territorio por múltiples vías.

Recomendación 2. Xerar a nivel Comarcal unha oferta de formación dirixida á atención ás persoas.

Ó longo dos traballos encamiñados á realización do Plan de Acción, constatáronse os problemas que os diferentes prestadores do Servizo de Axuda no Fogar teñen á hora de atopar e seleccionar persoal formado, co cal este sector convértese nunha oportunidade laboral, sobre todo para as mulleres, co cal é preciso focalizar esforzos na formación de persoal auxiliar que dea resposta ás demandas actuais, e sobre todo futuras, dos diferentes prestadores de servizos.

Para esta recomendación salienta a é preciso o deseño de accións formativas encamiñadas á obtención do Certificado de Profesionalidade de Atención Sociosanitaria a Persoas no Domicilio que vaian enfiadas co deseño dun programa de prácticas profesionais non laborais nos SAF da Comarca para as persoas en situación de acadar o Certificado de Profesionalidade.

Esta serie de accións pódense ampliar tendo en conta as necesidades das entidades que actualmente xestionan centros de carácter sociosanitario de tal xeito que, na liña da anterior recomendación, os equipamentos de benestar constitúan un eixo de atracción/retención de poboación no territorio á vez que de prestación de servizos.

Con todo, a xeración de oferta formativa non é condición suficiente como para fornecer de persoal capacitado as entidades prestadoras do SAF, xa que é preciso que estes proporcionen ó persoal unhas condicións laborais que fagan atractiva a profesión, elemento no cal se realiza a seguinte recomendación:

Recomendación 3. Xerar a nivel Comarcal unha oferta laboral atractiva relacionada co SAF.

Na liña do mencionado con anterioridade, un dos elementos detectados polos equipos técnicos municipais como centrais á hora de prever a expansión dos equipos do SAF é o relacionado coas condicións laborais das persoas profesionais entendidas de xeito integral, é dicir, a capacidade de atracción/retención de persoal capacitado por parte do SAF que contribúa á atracción/retención de poboación nos Concellos e á prestación de servizos de calidade.

Dentro desta recomendación, inclúese a necesidade de realizar un achegamento específico ás condicións laborais dos diferentes prestadores de SAF da Comarca, o deseño dun Plan de Formación territorializado para as persoas profesionais do SAF no que teñan especial cabida tanto a actualización técnica como a xestión emocional, a realización de xornadas e encontros entre as persoas profesionais do SAF para compartir experiencias, ou a redacción de protocolos para a xestión de situacións de emerxencia no traballo domiciliario.

Neste sentido, tal como se pode observar, incídese na mellora integral do traballo do SAF de cara a convertelo nun sector profesional atractivo xa que o benestar é unha importante actividade xeradora de economías de proximidade, e debe colaborar na retención/atracción de profesionais capacitados que, á súa vez, xeren dinamismo demográfico. Ademais, nesta liña, é de capital importancia contribuír á xeración de cada vez mellores condicións laborais e de desenvolvemento profesional.

Recomendación 4. Establecemento dun programa de actuación conxunta entre os departamentos de benestar locais, os CEIP, o IES Xulián Magariños de Negreira e as ANPA.

Tal como se menciona ó longo do documento, os equipos técnicos dos Concellos consideran o traballo en rede coas institucións educativas un aspecto no que é preciso mellorar e do cal depende o éxito de numerosas accións de carácter multisectorial.

Así, co foco posto na loita contra o devalo demográfico a través da xeración de accións en rede entre os centros escolares e os departamentos locais de benestar, detéctase un amplo espazo de traballo no eido das relacións comunitarias interxeneracionais para o cal é preciso superar o enfoque reactivo que actualmente están a ter as persoas que lideran os programas de Educación Familiar nos Concellos, avanzando cara enfoques máis proactivos que abran a porta a colaboracións estables entre as diferentes institucións.

Dentro deste campo, aínda que no marco dun programa de colaboración máis amplo, débense aproveitar as potencialidades que a proximidade xera para o deseño de actividades conxuntas de transmisión de tradicións, oficios, lendas ou toponimias e camiños tradicionais entre as persoas usuarias das actividades de benestar maiores de anos e o alumnado dos CEIP. Estas experiencias poden ser recollidas e recompiladas polo seu elevado interese en termos de difusión en múltiples formatos, tanto entre o público xeral como entre profesionais especializados/as, xerando material de interese para publicacións de carácter académico.

Ademais, esta colaboración entre os departamentos de benestar locais e os CEIP e as ANPA debe ser expandida a outros eidos, entre os cales salienta a posibilidade de deseñar programas de nutrición saudable de proximidade en equidade, accións estas que inciden na xeración de economías locais e que ó mesmo tempo trasladan ó alumnado a posibilidade de almorzar de xeito saudable e equitativo, loitando así contra os casos de risco de pobreza infantil.

Finalmente, na liña de ampliar o abano de servizos ofertados dende os departamentos de benestar, e en relación coas familias e coa infancia, considérase de especial interese as iniciativas relacionadas coas Escolas de Familia encamiñadas á aprendizaxe conxunta que deberán ser aproveitadas para o establecemento/reforzo de redes de socialización, favorecendo así a intensificación da vida comunitaria, así como outras iniciativas como poden ser as de reforzo escolar para garantir o apoio ós nenos e nenas que presenten maiores dificultades para a consecución dos obxectivos académicos.

Recomendación 5. Establecemento dun programa de actuación conxunta entre os departamentos de benestar locais e os Centros de Saúde.

Na liña do mencionado con respecto á colaboración entre os departamentos de benestar e as institucións educativas, os equipos técnicos municipais recoñecen o traballo conxunto cos Centros de Saúde como outro dos elementos a mellorar.

Dentro das posibilidades que abre o establecemento de redes de actuación cos Centros de Saúde, e na lóxica de xeración/rexeneración de hábitos comunitarios que fagan máis atractivo o territorio para a atracción/retención de poboación, atópase o deseño (baixo criterios sanitarios) de actividades relacionadas coa activación física das persoas maiores aproveitando camiños tradicionais e roteiros recuperados, o deseño de obradoiros relacionados coa nutrición saudable, ou o deseño de actividades de información e orientación sobre saúde sexual no IES Xulián Magariños.

Ademais, tamén é posible deseñar protocolos de actuación para a detección e actuación en casos de soidade, casos de saúde mental ou casos de adiccións. Neste sentido, dun xeito complementario co SAF, a colaboración co sector saúde debe contemplar a redacción de protocolos conxuntos en situacións de emerxencia sanitaria nos domicilios para as persoas auxiliares do devandito SAF.

Recomendación 6. Programa de fomento e mellora das actividades das entidades sociais radicadas na Comarca.

De xeito complementario coas recomendacións anteriores, é preciso avanzar á hora de establecer programas conxuntos de colaboración entre os Concellos e as entidades sociais radicadas na comarca, con especial atención ás necesidades da Fundación para a Protección de Discapitados Psíquicos da Comarca da Barcala debido ó seu traballo cun colectivo tan sensible como é o das persoas discapacitadas e á xestión de varios equipamentos de referencias.

Neste sentido, dentro dun programa máis amplo de mellora da estabilidade das actividades das entidades, é posible establecer unha colaboración estable entre as entidades e os Concellos para o acceso a locais públicos para o desenvolvemento de actividades de interese xeral, fomentando así a capilarización das actividades das entidades en tódalas parroquias dos Concellos.

Ademais, outro dos elementos a ter en conta neste aspecto é a especial necesidade de transporte público xeral e adaptado recoñecida polas entidades, para o cal este marco estable de colaboración entre os Concellos e as entidades servirá de base inicial para a mellora da coordinación de cara a elaboración de proxectos piloto de transporte público local.

Finalmente, o establecemento de relacións estables entre Concellos e entidades sociais, e a xeración de programas conxuntos debe levar á posibilidade de mellorar os programas de voluntariado, de elevada utilidade á hora de acometer accións relacionadas coas persoas maiores ou coa soidade, por exemplo.

Como se pode comprobar, dende o liderado local dos departamentos de benestar é posible incidir tanto na dinamización de sectores económicos de elevado impacto laboral, como na creación de estratexias de mellora da vida comunitaria, favorecendo o establecemento de redes de actores que traballen no territorio para a mellora do benestar e a calidade de vida da poboación, e favorecendo de xeito directo e indirecto a capacidade de atracción/retención de poboación na Comarca.

B) A soidade e o avellentamento.

Tal como se indicou tanto na diagnose como nas conclusións, o proceso de devalo demográfico ten como consecuencia un salientable avellentamento a nivel xeral, coa excepción do núcleo urbano de Negreira que impulsa o crecemento poboacional do Concello, pero que non é quen de compensar a caída de poboación do Concello de A Baña, e non incide no equilibrio dos restantes núcleos do propio Concello de Negreira.

Este proceso de perda de poboación provoca que en diferentes lugares se produza unha desertización poboacional, o cal pode chegar á xeración de casos de soidade física, elemento este que vencellado co avellentamento xera un novo contexto de actuación no que os servizos locais de benestar deben incidir na procura da mellora da calidade de vida da poboación e do reforzo da súas redes relacionais.

Dende as políticas de benestar, na actualidade, estase traballando de xeito directo ou indirecto en relación á soidade e ó avellentamento dende un duplo punto de vista. Dende o punto de vista dos coidados, salienta pola súa elevada capilaridade e impacto o SAF que, nas súas dúas modalidades, chega a un elevado número de fogares e de persoas maiores.

Ademais, tamén salienta o programa de Teleasistencia que, tanto en relación á dependencia como o propio da Deputación da Coruña, son ferramentas moi utilizadas e valoradas tecnicamente para o seu uso en situacións de soidade.

Dende o punto de vista comunitario, os Concellos están traballando na xeración dunha salientable oferta de actividades relacionadas coa activación (física, memoria...) ás que subxacen obxectivos implícitos/explicitos de revitalización relacional para as persoas usuarias, aínda que a profundidade destas accións é fragmentada, de tal xeito que se amosa preciso potencialas e actualizalas, á vez que dotalas de ferramentas complementarias que minimicen o efecto negativo que servizos como o transporte público (ou a ausencia do mesmo) teñen á hora de incidir na vida social das persoas.

Recomendación 7. Actualización e ampliación do programa de Teleasistencia da Deputación da Coruña.

Os equipos técnicos dos Concellos da Comarca de A Barcala recoñecen que o programa de Teleasistencia da Deputación da Coruña, non só é unha ferramenta de importante eficacia á hora de loitar contra a soidade, senón que é moi valorada polas persoas usuarias polo seu funcionamento, así como polos propios equipos técnicos.

Con todo, é posible mellorar o rendemento deste programa dende varias ópticas diferentes. En primeiro lugar, a través da ampliación da resposta ás situacións de soidade. Na actualidade estanse a detectar casos onde o illamento físico nos núcleos rurais e a soidade se complementan, non existindo nas proximidades dos/as usuarios/as fogares habitados que sexan susceptibles de recoller as chaves dos fogares dos/as usuarios/as.

Neste sentido, e tendo en conta que esta situación previsiblemente se verá incrementada, é preciso incorporar ó programa protocolos de colaboración con Protección Civil, coa Policía Local, cos servizos de emerxencia sanitaria ou coa Garda Civil, alén dos propios equipos de benestar municipal, para contar coas devanditas chaves dos domicilios das persoas usuarias que teñan problemas á hora de atopar fogares nas súas proximidades onde depositaren as chaves.

En segundo lugar, é preciso incidir na difusión do programa para mellorar o coñecemento social do mesmo e incrementar a súa demanda. Neste sentido, na liña do xa mencionado con anterioridade, un elemento fundamental para a mellora da difusión dos programas é a colaboración coas entidades asociativas, de tal xeito que poidan operar a xeito de altofalantes e, no caso de teleasistencia, transmitir a importancia do programa para a mellora da calidade de vida e da seguridade das persoas, sobre todo en casos de soidade e illamento.

Esta recomendación, atendendo á ampliación de medidas dixitais de seguridade coas que conta o vixente Programa de Teleasistencia da Deputación da Coruña, atópase na liña do traballo do Proxecto RedMay (programa europeo Interreg V A España-Portugal encabezado pola Consellería de Política Social, a Universidade de Vigo e a Cámara municipal de Braga) e das súas intervencións relacionadas coa implantación de medios tecnolóxicos para mellorar a permanencia das persoas maiores nos fogares a través da mellora da seguridade (Fogar dixital). Como se pode observar, este é un eido no que se está a traballar dende diferentes entidades e iniciativas, xerando unha fiestra de oportunidade a través da creación de sinerxias que deben ser aproveitadas dende o local para a mellora efectiva das condicións de vida da poboación con necesidades especiais.

Recomendación 8. Establecemento dun programa de actuación conxunta entre os departamentos de benestar locais, os CEIP, o IES Xulián Magariños e as ANPA.

O programa, que no apartado anterior tiña o obxectivo de establecer vencellos comunitarios e interxeneracionais entre as persoas maiores asistentes ás actividades de benestar e o alumnado dos CEIP, ten á súa vez o obxectivo de, dende o mesmo punto de vista comunitario, contribuír ó reforzo das relacións sociais entre as persoas maiores, polo que é unha ferramenta de salientable utilidade á hora tanto de incidir no avellentamento activo como á hora de incidir na soidade.

Deste xeito, os obradoiros e actuacións multisectoriais mencionadas xerarán novas redes de socialización das persoas maiores, elemento este que para ser maximizado debe ir acompañado dun especial esforzo de difusión das iniciativas e captación de usuarios/as, superando os colectivos que tradicionalmente asisten de xeito asiduo ás diferentes actividades de benestar.

Con todo, a pesar de que a capilaridade das actividades municipais é salientable, sobre todo das relacionadas co lecer, é preciso indicar que o perfil das persoas asistentes ás mesmas non responde ó da persoa en situación de soidade, para o cal é preciso deseñar novos programas específicos.

Recomendación 9. Deseño dun programa específico de detección e intervención coas persoas en situación de soidade.

Na actualidade estanse a desenvolver programas específicos de detección e intervención coas persoas en soidade, aínda que estes se levan adiante sobre todo en grandes cidades, como é o caso da Coruña.

Con todo, en Concellos de elevada dispersión como os integrantes da Comarca, esta serie de programas son necesarios, sobre todo tendo en conta que aínda existen actores comunitarios cos que colaborar para levalos adiante, existencia esta que a raíz do proceso de despoboamento e desertización, non só agravará a propia problemática da soidade, senón que minorará a presenza destes actores.

Neste sentido, o programa de detección e intervención coas persoas en situación de soidade supón o establecemento dunha rede de actores comunitarios colaboradores que, a xeito de *antenas* (bares, quioscos, farmacias, Centro de Saúde, parroquia...), detecten a presenza de persoas en soidade e as súas principais problemáticas para, a continuación, informar ós departamentos de benestar locais que, a través de ferramentas de carácter comunitario, ou dos servizos propios do Concello (caso do SAF, ou do programa de Teleasistencia), ou a través das entidades sociais mediante voluntariado ou accións específicas das propias entidades, traballará para a revitalización das redes sociais destas persoas evitando así a soidade e os posibles efectos negativos da mesma.

Este mesmo programa operará a xeito de prevención en casos, por exemplo, como o das persoas cuidadoras de dependentes. Así, estas persoas que contan con servizo de SAF, serán informadas de todo tipo de actividades de lecer e respiro para evitar que a intensidade e extensión no tempo das tarefas de coidado leven aparelado a desaparición das súas redes relacionais. Con todo, para este colectivo, as accións deseñadas dende os departamentos de benestar locais deben contar con servizos paralelos de coidado que cubran as súas tarefas familiares.

Ademais, este programa atópase intimamente relacionado con outros programas xa existentes, como pode ser o Xantar na Casa xestionado polo Consorcio Galego de Servizos de Igualdade e Benestar, que debe ser intensificado xa que opera a xeito de dupla ferramenta contra o illamento a través da xeración de menús saudables, individualizados e de calidade.

Finalmente, é preciso facer unha especial reflexión sobre as actividades relacionadas co voluntariado que, como se indica con anterioridade, son unha ferramenta importante para potenciar as accións de benestar co liderado público.

Así, os programas de voluntariado contan cun percorrido que se debe aproveitar e que poden incrementar as ferramentas tanto relacionadas coa detección de situacións de soidade como de minoración dos seus efectos a raíz non só da mera compañía prestada ós/ás usuarios/as, senón da incorporación destas persoas usuarias a redes de socialización que os leven a, progresivamente, deixar a soidade.

Neste sentido, a creación de redes de voluntariado estable, sobre todo focalizado en axentes de elevado coñecemento de proximidade (farmacias, bares, comercio de proximidade, quioscos...) potencia a capacidade das mencionadas *antenas* e amplía o seu efecto a diferentes eidos, converténdose nunha ferramenta multipropósito.

Recomendación 10. Deseño dun sistema de transporte público local como experiencia piloto.

As carencias no actual sistema de transporte público foron recoñecidas polos equipos técnicos dos Concellos, sendo considerada unha das prioridades en termos de benestar o feito de dotarse de sistemas de mellora da mobilidade xeral, pero especificamente tamén das persoas maiores,

que minimicen a utilización do vehículo privado, e que supoñan unha alternativa real para aquelas persoas que non contan con estes vehículos privados.

Así, é preciso realizar experiencias, de xeito piloto, de sistemas de transporte público local que, complementariamente coas liñas de carácter autonómico ou provincial, comuniquen os lugares e as parroquias coas centralidades municipais. Estas iniciativas locais deberían vir precedidas de estudos de demanda e da cuantificación de custos e sistemas de xestión para, a continuación, establecer roteiros e paradas atendendo a criterios de benestar, de utilización de servizos (caso do Centro de Saúde, bancos ou outros) e de dinamización do tecido comercial e hostaleiro das devanditas centralidades. Ademais, este sistema, debería ser complementario coas posibilidades abertas polo transporte compartido dos centros escolares, ampliando así as alternativas e favorecendo a mobilidade da poboación.

Neste sentido, é preciso establecer unha reflexión sobre a mobilidade local para seleccionar o mellor sistema de transporte acaído a cada territorio, en tanto que esta análise tamén debe ser ampliada á elaboración dun programa comarcal de transporte adaptado específico en relación coas entidades sociais e cos equipamentos que traballan na comarca establecendo unha coordinación entre os sistemas de transporte e as necesidades sociais.

Finalmente, dentro deste programa, tamén é preciso iniciar accións de información/sensibilización/concienciación sobre o axeitado uso de vehículos sen carné que, en colaboración coas autoridades de seguridade viaria, protección civil e tráfico, incidan sobre o colectivo obxectivo de persoas maiores.

Como se pode comprobar, a loita contra a soidade e o avellentamento considéranse prioridades tanto para o deseño específico de accións, como para o *reenfoque* de actividades ou servizos que xa se veñen desenvolvendo no territorio, pero dende unha nova óptica de mellora da vida comunitaria e de incremento da socialización das persoas. Neste sentido, salienta o establecemento de redes de axentes colaboradores e a potencialidade de capilarización en todo o territorio como *detectores* de situacións de soidade, operando a comunidade como detección do fenómeno e, á súa vez, como solución ó mesmo.

C) As múltiples exclusións.

Ó longo da diagnose e das conclusións foron expostas diferentes formas de exclusión que afectan á poboación na Comarca, salientando tanto aquelas de carácter económico relacionadas coa disposición de rendas, como as que teñen un carácter relacional vencelladas coa soidade, coa discapacidade ou as xeradas coas diferentes adicións.

Neste sentido, e directamente vencellado coa dinamización económica que é un elemento fundamental á hora de loitar contra a exclusión social derivada do risco de pobreza, nos Concellos da Comarca amósase como prioritario o establecemento de coalicións entre os departamentos de

benestar e os de promoción económica e emprego, coa finalidade de conectar ámbalas políticas para incidir sobre a xeración de economías de proximidade.

Recomendación 11. Deseño e creación de Bolsas de Traballo locais.

Con anterioridade mencionábase a necesidade de xerar *coalicións* entre os departamentos de benestar e os de promoción económica e emprego municipais co obxectivo de integrar as axendas do benestar e da dinamización económica para avanzar no proceso de atracción/retención de poboación.

Unha das derivadas máis salientables da potencialidade desta *coalición* é a incidencia sobre os colectivos en risco de pobreza ou exclusión social, cos que é posible traballar non unicamente en termos de elaboración de itinerarios formativos, senón superando a inserción laboral a través de programas específicos integrándoos en ferramentas máis amplas e de maior alcance.

Así, a experiencia das diferentes Bolsas de Traballo coas que contan na actualidade Concellos na provincia é positiva á hora de establecer tanto iniciativas de intermediación entre a oferta laboral achegada por empresas e a demanda de postos de traballo solicitada polas persoas desocupadas, como á hora de establecer prioridades atendendo á existencia de diferentes colectivos obxecto de especial atención que poidan ser susceptibles de inserción efectiva.

A intermediación laboral debe ser complementada co apoio á xeración de novas iniciativas económicas de proximidade, aspecto no cal existen en diferentes Concellos da provincia experiencias innovadoras relacionadas co desenvolvemento do sector agrogandeiro que poden ser tomadas como referencias, sempre dentro da liña do incremento das alternativas para a atracción/retención de poboación e da loita contra a exclusión.

Recomendación 12. Creación dun sistema de bonificación local ás matrículas das accións formativas relacionadas co SAF.

Tal como se observou con anterioridade, o SAF non só é unha oportunidade laboral actual, senón que se prevé unha expansión do mesmo e, polo tanto, o incremento da demanda de persoal capacitado.

Neste caso, tendo en conta a feminización dos perfís que prestan servizo no SAF e o feito de que é un colectivo de especial atención polas políticas de benestar locais, ademais do efecto multiplicador que pode xerar en termos de fixación de poboación, é preciso fomentar o acceso á capacitación requirida para poder acceder ós procesos de selección dos diferentes prestadores a través dun sistema de bonificación ou bolsas que minore os custos da formación ás persoas en situación de desemprego.

Ademais, a pesar de que ó longo das presentes recomendacións se recolle a presenza de accións formativas territorializadas na Comarca, é preciso ter en conta os custos de desprazamento para o alumnado, de xeito que este concepto complete a mencionada bonificación ou bolsa de apoio ós estudos.

As exclusións de carácter económico vese complementada con outro tipo de exclusións derivadas da presenza de adiccións que, como se recoñece dende os departamentos locais de benestar, teñen unha especial afección entre a mocidade e sobre as que na actualidade se está a traballar de xeito puntual cos CEIP e co IES Xulián Magariños.

Recomendación 13. Deseño e implementación dun programa comarcal de prevención de adiccións.

Na actualidade estanse a espallar ou repuntar diferentes adiccións entre a mocidade. Algunhas delas, como as relacionadas co consumo de alcohol, contan cun importante asentamento social que, en determinados casos, se agrava a raíz do fenómeno do botellón en lugares localizados.

Outro tipo de adiccións son máis novidosas e, polo tanto, máis difíciles de identificar e de traballar con elas. Trátase, por exemplo, das adiccións ás novas tecnoloxías e ós teléfonos móbiles que, na mocidade, poden derivar en diferentes tipos de acoso. Ademais, outra derivada das adiccións de carácter tecnolóxico na mocidade é a relacionada coas apostas e co xogo, tanto nas casas de apostas como a través dos *smartphones*.

Neste sentido, se ben nos CEIP e no IES os departamentos de benestar municipais veñen traballando coas orientacións de xeito reactivo a través da figura das Educadoras, considérase necesario o deseño dun programa estable de información e prevención sobre diferentes tipos de adiccións, con especial fincapé nas de carácter tecnolóxico e nas súas derivadas relacionadas co acoso e coa ludomanía. Este programa debería complementar, ademais, as diferentes accións que se desenvolven, de xeito puntual, por parte dos propios CEIP ou IES, de tal xeito que o deseño territorializado achegará unha maior riqueza e unha maior adaptación ás circunstancias locais.

Este programa, a liderar dende os departamentos de benestar locais, debe contar tanto cos centros educativos como coas ANPAS, considerando fundamental para o seu éxito a implicación das familias, para as que se desenvolverán accións específicas de información e sensibilización.

Como se pode comprobar, o traballo conxunto entre as institucións educativas e os departamentos municipais de benestar é básico á hora de establecer estratexias de prevención. A potencialidade desta colaboración, como foi mencionado con anterioridade, tamén abre portas para o desenvolvemento de programas relacionados coa nutrición infantil saudable que poden ser *refocalizados* atendendo á prioridade de loitar contra a exclusión social e a pobreza infantil dende a garantía da equidade.

Recomendación 14. Deseño de programas de nutrición saudable de proximidade en equidade nos CEIP e no IES.

Na actualidade, unha das principais derivadas da desigualdade económica provocada, en grande medida, pola recente crise económica, é a relacionada coa pobreza e o risco de exclusión infantil. Este risco de exclusión infantil afecta á nutrición dos nenos e nenas, que en vez de caracterizarse polo consumo de alimentos saudables, se centra en consumo de procesados de baixo valor nutricional e baixo custo, afectando polo tanto ó seu desenvolvemento físico e mental, ó mesmo tempo que incide de xeito substancial no seu desenvolvemento académico.

Para paliar este fenómeno é posible o desenvolvemento dun programa de almozos saudables de proximidade que, co obxectivo explícito de fomentar o consumo de alimentos de proximidade non procesados, tamén conta co obxectivo implícito de garantir o axeitado almuerzo de todo o alumnado dos CEIP ou do IES de Negreira e sen establecer diferenzas entre eles.

Este programa, a liderar dende os departamentos de benestar locais, suporía a posta en contacto de (I) produtores, (II) persoal especializado en nutrición, (III) cociñas e/ou servizos de alimentación dos centros educativos, (IV) profesorado, (V) alumnado, e (VI) ANPAS; para o cal se debe contar co apoio tanto das diferentes concellerías municipais (con especial atención a promoción económica e emprego pola súa relación cos produtores de proximidade), así como da dirección dos centros educativos.

Ó longo das diferentes recomendacións vencelladas coa loita contra as diferentes exclusións é posible incidir na potencialidade coa que contan as actuacións en rede, así como o elevado interese das accións *multipropósito* deseñadas para os CEIP e o IES, de tal xeito que estas accións xeren efectos en diferentes campos estratéxicos para as políticas de benestar locais e que, grazas á xeración da confianza entre os actores, abran posibilidades de novas actuacións posteriores.

D) Os coidados.

Un dos alicerces das políticas de benestar locais, como se menciona ó longo do documento, é o relacionado cos coidados ás persoas, tendo en conta a necesaria complementariedade entre as diferentes formas de coidados entre as que salientan, pola súa potencialidade, os coidados no fogar prestados a través do SAF; os coidados prestados a través de equipamentos especializados de proximidade como poden ser os Centros de Atención ás Persoas Maiores, as Escolas Infantís ou os Centros Ocupacionais; os coidados prestados a través de prazas de carácter residencial; ou os coidados prestados a través das redes familiares.

Neste sentido, tal como se expuxo previamente, é preciso incrementar o esforzo na dotación de equipamentos para a atención ás persoas maiores na comarca, tanto de carácter residencial como de proximidade ou Centros de Día xa que na actualidade o número de prazas existentes queda afastado dos obxectivos marcados pola Xunta de Galicia no ano 2008 establecida en 156 para as prazas residenciais e en 63 para as de proximidade.

Ademais, esta oferta relacionada coas persoas maiores é de carácter privado, o que introduce elementos relacionados coa equidade no acceso á mesma facendo necesario unha revisión multinivel da estratexia de dotación de equipamentos na Comarca.

Outro das grandes ferramentas das políticas locais relacionadas cos coidados é o SAF que, tanto na súa modalidade de dependencia como na de libre concorrência, conta cun salientable impacto na Comarca. Así, no ano 2018 o SAF chega a 146 persoas prestando máis de 28.000 horas de servizo por parte de 38 persoas auxiliares e 4 de coordinación, o cal amosa non unicamente a intensidade do servizo, senón a elevada capilaridade do mesmo, sobre todo tendo en conta o perfil medio do/a usuario/a (persoas maiores) e a evolución da poboación.

Neste sentido, e co obxectivo de mellorar na prestación do SAF, considérase preciso acometer diferentes medidas.

Recomendación 15. Posta a disposición dos Concellos da Comarca de ferramentas de xestión do SAF.

Os Concellos xestionan as dúas modalidades do SAF de xeito mixto, aínda que se debe indicar que este sistema é máis propio de A Baña ca de Negreira, onde se conta cunha empresa só para cubrir baixas do persoal propio, vacacións ou fins de semana.

Tendo en conta a amplitude do equipo de auxiliares municipais en Negreira (19 auxiliares), o equipo técnico conta cun sistema de xestión informática do servizo, que é considerado unha ferramenta que facilitará de xeito importante o traballo de planificación e control levado adiante pola Traballadora Social.

No Concello de A Baña non se conta con este tipo de plataformas, a pesar de que o equipo propio ascende a 7 persoas auxiliares municipais, en tanto que a prestadora externa pon a disposición do servizo outras 12 persoas auxiliares. Neste sentido, recoméndase poñer a disposición do Concello de A Baña a posibilidade de contar cun sistema de xestión informatizado que mellore a capacidade de control do SAF.

Recomendación 16. Creación dun equipo para a asistencia técnica xurídica ós departamentos municipais en materia de benestar.

Un dos principais elementos á hora de proceder á xestión indirecta do servizo de SAF é a elaboración dos diferentes pregos que rexerán o proceso de licitación do mesmo. Neste proceso interveñen elementos de carácter xurídico (relacionados coa contratación pública), elementos de carácter financeiro (relacionados co custo do servizo) e elementos de carácter técnico (relacionados coa propia prestación do servizo), sendo de capital importancia o deseño destes pregos xa que non só rexerán o proceso, senón que serán os que garantan a seguridade xurídica,

e dereitos e deberes, tanto da entidade prestadora final como do Concello como titular do servizo.

Dentro deste proceso, o rol do equipo técnico dos departamentos de benestar é central, debendo contar con asistencia xurídica expresa especializada en benestar co obxectivo de garantir a máxima calidade do proceso de licitación. Ademais, neste proceso é preciso ter en conta a posible introdución de elementos innovadores, como é o caso das cláusulas sociais, que ponderan as características dos licitadores e que fan posible a introdución de criterios relacionados coa proximidade ou con outros elementos considerados de valor dende o Concello.

Este apoio xurídico especializado en materia de benestar tamén será o encargado de apoiar ó equipo municipal á hora da redacción de ordenanzas municipais sectoriais, aspectos estes nos que a totalidade dos equipos técnicos dos Concellos da Comarca recoñecen a presenza de marxes de mellora que, cubertos axeitadamente, redundarán nun mellor servizo público.

Recomendación 17. Deseño dun Plan de Formación territorializado con especificidade para o SAF.

A elevada intensidade do SAF en recursos humanos, así como a variación dos casos individuais ós que se enfrontan no seu traballo diario tanto os equipos técnicos como as persoas auxiliares, fan preciso o deseño de accións formativas específicas que permitan a actualización constante das persoas ás esixencias do traballo.

Ademais, é preciso ter en conta un elemento que, en numerosas ocasións non é ponderado con suficiencia. Trátase da elevada esixencia emocional á que se enfrontan as persoas profesionais dos equipos de benestar e que, con respecto ás auxiliares do SAF, viven en primeira persoa situacións de elevada tensión. Este elemento é preciso afrontalo a través de técnicas psicolóxicas co obxectivo de mellorar a saúde laboral e diminuír o risco do *profesional queimado/a*.

Finalmente, as accións formativas comarcais presenciais para as persoas profesionais do SAF levan implícito o establecemento de relacións entre estes profesionais, co cal se xeran dinámicas positivas de valor para o desempeño do servizo.

Recomendación 18. Deseño de protocolos de actuación para intervencións derivadas do SAF.

O SAF é un servizo que na Comarca está a chegar a case 150 fogares no ano 2018, polo que a súa elevada capilaridade convérteo nunha fonte de información dun enorme valor para os departamentos locais de benestar. Neste sentido, é preciso aproveitar este caudal para xerar novas intervencións que superen a atención directa ó/á usuario/a e que se focalicen, entre outras, na valoración da (I) necesidade de realizar obras de rehabilitación, accesibilidade ou mellora da habitabilidade das vivendas; e (II) a necesidade de realizar intervencións coas familias e coas persoas cuidadoras principais en materia de formación, respiro ou apoio psicolóxico.

A actuación dos departamentos de benestar municipais nestes aspectos é fragmentada, polo que é preciso crear procedementos para a intervención e homoxeneizala, sobre todo tendo en conta a importancia das devanditas actuacións.

Así, recoméndase o deseño de protocolos internos de actuación dos diferentes departamentos municipais (SAF, equipo técnico de benestar, urbanismo...) en relación á redacción (de ser preciso) de proxectos de obras de mellora da habitabilidade dos fogares e de solicitude de apoio económico (de ser o caso); en tanto que tamén se recomenda o deseño de protocolos para a prestación de servizos de apoio psicolóxico ás persoas cuidadoras ou de intermediación en conflitos familiares, de acontecer.

Recomendación 19. Deseño dun proxecto piloto para a mellora do SAF a través da Terapia Ocupacional.

Como se vén comentando, o SAF é un servizo que na actualidade está a ocupar un volume importante de recursos municipais, chegando a numerosos fogares da Comarca e amosando a posibilidade de xerar novas intervencións con maior profundidade.

Este é o obxecto do proxecto piloto que se recomenda acometer na Comarca, dotando ós equipos SAF do/a profesional da Terapia Ocupacional que, para cada fogar, elabore un estudo de adaptación funcional e prevención de caídas. Estas funcións serán complementadas con obradoiros de memoria descentralizados onde o/a profesional da Terapia Ocupacional, en coordinación co resto do equipo de benestar, realizará actividades de reactivación e de prevención.

Este tipo de obradoiros terá dúas modalidades básicas. Os realizados en lugares públicos (centros sociais ou sociocomunitarios, por exemplo) ós que acudirán as persoas que non teñan dificultades de mobilidade ou que contan con posibilidade de transporte. Por outra parte, deseñárase unha metodoloxía específica para realizar estes obradoiros en fogares de persoas con dificultades de mobilidade, xuntando en función das posibilidades, a veciños da do núcleo favorecendo a socialización e o contacto.

Ademais, os/as profesionais da Terapia Ocupacional formarán ás persoas integrantes do SAF da Comarca para mellorar as súas habilidades e coñecemento, así como asesorarán ás persoas usuarias na adquisición de axudas técnicas.

O conxunto de actuacións recomendadas, como se pode observar, incide na mellora do coñecemento dos equipamentos de proximidade relacionados coa atención ás persoas maiores existentes antes de camiñar cara a súa ampliación (reiterando a necesidade de prazas de carácter residencial), e do SAF de xeito integral entendendo como tal dende a dotación de sistemas actualizados de control de xestión, ata a mellora dos procesos de licitación pública, ata a xeración de actividades complementarias ó propio SAF.

E) Os equipos e a continuidade das políticas de benestar.

Un dos aspectos fundamentais nas políticas de benestar locais é o relacionado coa súa continuidade no tempo e, polo tanto, a súa estabilidade. Esta continuidade das actuacións, que é a fonte dos efectos que se procuran, non se acada sen contar coa continuidade dos equipos que as xestionan e implementan.

Como se puido comprobar, unha parte salientable dos recursos que os Concellos da Comarca utilizan para financiar as políticas de benestar procede da Deputación da Coruña que, a través da convocatoria anual, achega recursos ós Concellos para financiar parte dos equipos e parte do custo do SAF libre concorrencia. Con todo, este sistema de financiamento, alén de evolucionar de xeito substancial ó longo dos últimos anos, segue a ser de carácter anual, aspecto este que limita a continuidade procurada nas políticas de benestar locais a través da introdución de elementos de discontinuidade nos equipos.

Neste sentido, un dos aspectos que inflúen, segundo os equipos técnicos municipais, na presenza de retencions locais á hora de realizar a contratación efectiva de profesionais unha vez garantida o financiamento anual, é precisamente esta temporalidade, de tal xeito que avanzar na superación do marco temporal supón avanzar na cobertura definitiva dos equipos.

Con respecto ás entidades sociais que traballan na Comarca, o contexto de actuación é máis esixente xa que, en moitas ocasións, a realización de actividades (cando non a propia supervivencia da entidade) depende do ciclo do financiamento anual, con tódolos seus condicionantes, polo que a superación do marco anual suporía unha importante estabilidade a tódolos niveis para a vida e actuación das entidades sociais, sobre todo das de limitado tamaño como é o caso.

Así, dentro dun marco xeral avance na estabilidade do apoio técnico e financeiro que a Deputación da Coruña presta ós Concellos e ás entidades da Comarca, é preciso incidir nas seguintes recomendacións.

Recomendación 20. Reforzo da posta a disposición dos Concellos da posibilidade de contar con perfís técnicos complementarios.

Na actualidade os Concellos de A Baña e Negreira contan con diferentes perfís financiados pola Deputación, dende os de carácter administrativo, ós técnicos, salientando neste caso o Concello de Negreira que conta cunha profesional da pedagogía e outra da educación familiar con financiamento provincial.

De tódolos xeitos, considérase importante o reforzo desta liña de apoio da Deputación ós Concellos en dous sentidos. En primeiro lugar incorporando profesionais a xornada completa, aspecto este no que é preciso mencionar que o perfil administrativo do Concello de Negreira presta servizo ó 85%. É dicir, é preciso completar equipos propios de benestar con adicación exclusiva.

En segundo lugar, na liña do mencionado con anterioridade, considérase necesario ampliar a través de proxectos piloto o apoio ós equipos actuais mediante a incorporación de perfís que incrementen a potencialidade do SAF e a profundidade das intervencións.

Ademais, seguindo co reforzo dos equipos, é preciso mellorar a coordinación comarcal e provincial da actuación dos perfís financiados, o cal redundará nun maior rendemento institucional e nunha maior integración das actividades.

Recomendación 21. Financiamento das actividades de benestar.

Como se pode comprobar, na actualidade o modelo de apoio financeiro da Deputación ós Concellos específico para as políticas de benestar locais céntrase no equipo e na actuación do SAF de libre concorrência. Por outra banda, dentro do POS+ inclúese o financiamento que en modelos de colaboración previos se destinaba a actividades relacionadas, por exemplo, co avellentamento activo.

Con todo, estes dous sistemas de financiamento (o POS+ e o Programa anual para o Financiamento dos Servizos Comunitarios Municipais – FOPSS-), aínda que complementarios, xeran lóxicas de actuación diferenciadas relacionadas coa súa condicionalidade. Así, en tanto o POS+ reforza a autonomía local outorgándolle á axenda municipal unha elevada capacidade de distribución dos fondos, o FOPSS é un programa condicional de carácter sectorial. É dicir, é o maior ou menor peso da axenda local de benestar a que incide na asignación definitiva dos fondos do POS+ ás políticas de benestar, en tanto que a propia natureza do FOPSS garante a súa finalidade.

Neste sentido, tendo en conta a globalmente recoñecida debilidade das axendas locais de benestar, e no marco do avance na estabilidade e plurianualidade do actual modelo de colaboración entre a Área de Benestar da Deputación da Coruña e os Concellos proposta, é preciso incrementar esta colaboración a través da inclusión do financiamento de actividades de benestar que vaian alén das xa recoñecidas no POS+ ou das que se poidan implementar de xeito directo por parte da Deputación.

Así, recoméndase incluír no novo modelo financiamento actividades que sexan de especial interese na Comarca de A Barcala, como son as relacionadas coa xeración de sinerxias entre benestar e promoción económica e emprego ou co deseño de actividades encamiñadas á mocidade e á prevención de adiccións, aspectos estes nos que se recoñecen salientables baleiros na actualidade.

Ademais, dentro deste apartado, pero non exclusivamente pertencente ás políticas de benestar, considérase importante reiterar a recomendación de prestar unha especial atención á mobilidade local, sobre todo relacionada coas persoas maiores, sendo preciso establecer reflexións sobre a posibilidade de formular proxectos piloto de transporte intra-municipal e sobre a súa viabilidade técnica e económica.

Recomendación 22. Programa de formación de benestar.

Dentro do Plan de Acción de Servizos Sociais contemplárase a necesaria elaboración dun Programa de Formación específico en materia de benestar que dea resposta ás necesidades de actualización dos equipos dos departamentos, e dentro do cal se insira de xeito específico a realidade do SAF como programa central cunha especial atención, como se menciona con anterioridade, ó traballo das persoas auxiliares.

Este Programa de Formación en benestar terá como principal obxectivo a actualización das ferramentas e metodoloxías coas que actúan os equipos, favorecendo a interdisciplinariedade, e poñendo especial atención a aspectos como a xestión do SAF, o avellentamento, o enfoque sociosanitario ou que incidan en ocos recoñecidos como son os relacionados, por exemplo, coa saúde mental, aspectos que están a marcar o presente das políticas de benestar nos Concellos da Barcala.

Estas accións formativas, para cuxa realización se solicitará especial colaboración ós equipos municipais, desenvolveranse con carácter territorial, incorporando, en función das temáticas, ó persoal das entidades sociais que traballen na Comarca, o cal derivará nun maior coñecemento mutuo e colaboración na liña da creación de redes de entidades de benestar comarcais.

O Programa de Formación en Benestar será complementado coa dotación, a nivel central, dun centro de recursos metodolóxicos e experiencias comparadas, completando así á formación presencial tradicional e poñendo a disposición dos equipos técnicos un abano de medios para a actualización e adaptación dos sistemas de traballo.

4.3 CONSIDERACIÓNS FINAIS.

O conxunto de recomendacións deseñadas para a mellora das políticas de benestar locais dos Concellos da Comarca de A Barcala insírense nun abano máis amplo recollido no Plan de Acción de Servizos Sociais da Deputación da Coruña.

Este Plan de Acción, na liña de mellorar na estabilidade e de incrementar o apoio da Deputación ós Concellos, asume unha actuación de carácter integral que pretende mellorar a autonomía local, mellorar e incrementar os programas de actuación locais e o seu alcance dentro dunha estratexia de actuación a medio prazo que incida, dende unha lóxica integrada e común, en diferentes grandes realidades sociais que están a determinar a actuación dos servizos locais.

Así, o Plan de Acción diseña actuacións a desenvolver a nivel central, empezando pola consolidación e avance do modelo de relación multinivel dende a óptica da estabilidade e da plurianualidade, e a

nivel local en estreita coordinación cos equipos locais, para cuxo reforzo e apoio tamén se deseñan medidas específicas.

Neste sentido, a través destas recomendacións, así como dun punto de vista multidisciplinar e de rede, preténdese incidir en grandes aspectos como o devalo demográfico, o avellentamento ou a soidade que, se ben son unha realidade, medrarán en incidencia nos anos vindeiros. Ademais, préstase especial atención ás ferramentas de intervención dos equipos locais que, comezando polo Servizo de Axuda no Fogar e continuando pola introdución da perspectiva comarcal na dotación de equipos de apoio complementarios, serán potenciadas na liña de contribuír de xeito integral na mellora do benestar e da calidade de vida da poboación, así como a xerar territorios atractivos.

OS SERVIZOS SOCIAIS NA COMARCA DA BARCALA

Plan de Acción de Servizos Sociais

